

T. C.

İstanbul Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

İşletme Anabilim Dalı

Muhasebe Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

**Bankalarda Krediler; Muhasebeleştirilmeleri ve
Basel Uzlaşmaları Kapsamında Sermaye Yeterliliğine
Etkileri**

Fatih BEYAZYÜZ

2501040085

Tez Danışmanı

Doç Dr. Fatih YILMAZ

İstanbul 2008

ÖZ

Bankalarda Krediler; Muhasebeleştirilmeleri ve Basel Uzlaşları Kapsamında Sermaye Yeterliliğine Etkileri

Fatih BEYAZYÜZ

Bu çalışmada banka kredilerinin muhasebeleştirilmeleri ve Basel Uzlaşları kapsamında yapılan asgari sermaye hesaplamalarında kredi riski incelenmeye ve kredi risk hesaplamaları ile kredilerin kaydedilmesi arasındaki ilişkiler üzerinde durulmaya çalışılmıştır.

Kredilerin muhasebeleştirilmesi ve kredi risk hesaplamaları her ne kadar farklı iki işlem olsa da kredi riskinin hesaplanmasında kullanılan veriler bankanın kayıtlı verileridir ve bu da her iki işlemi bağlantılı hale getirmektedir.

Bu bağlantıyı ortaya koymak adına çalışmanın ilk bölümünde bankaların finansal raporlamaları, ikinci bölümünde kredilerin muhasebeleştirilmeleri üçüncü bölümünde ilk iki bölümde anlatılanlara ilave olarak kredi riski hesaplaması ve kredi raporlaması ilişkisi açıklanmıştır.

Çalışma sonucunda kredilerle ilgili finansal raporlama işlemlerinin, sermaye yeterlilik katsayısını etkileyebileceği saptanmıştır. Bu sonuç kredilerin muhasebeleştirilmesini daha önemli hale getirmektedir. Basel uzlaşısının kendisinden beklenen faydayı tam olarak sağlaması bakımından muhasebe sistemi ile bütünleşmesinin yanında, uzlaşıda yer alan kredi tanımlamalarının da ülkemiz düzenlemeleri doğrultusunda yeniden net şekil ortaya konulması gerekmektedir. Bu şekilde tanımlamaların ülkemize adaptasyonu, asgari sermaye hesaplamalarını daha işlevsel hale getireceği gibi bankaların muhasebe sistemi ile sermaye hesaplamaları işlemlerinin daha kolay entegrasyonuna yardımcı olacaktır.

ABSTRACT

Credits in Banks; Recording and Effects on Capital Adequacy in the Context of Basel Agreements

In this study, accounting transactions of bank credits and credit risks in the minimum capital calculations within the context of Basel agreements are analysed and the relationship between credit risk calculations and accounting of credits is mentioned.

Although, accounting transactions of credits and credit risk calculations are simply different transactions, data used in the calculation of credit risk are the bank's recorded data and this makes the two transactions connected.

In the name of indicating this connection; first section of study financial reporting of banks, second section of study recording of credits, third section of study, as an addition to first two parts, calculation of credit risk and its relation with credit reporting is mentioned.

As the result of study, it is found that financial reporting about credits can effect the capital adequacy ratio. This result makes recording of credits more important. In order to acquire the utility expected to be supplied by Basel agreement, together with with the convergence of the accounting system, credit definitions in the agreement are need to be reconsidered in the direction of our country's regulations. Consequently, adaptation of the definitions will make minimum capital calculations more functional and help the integration of accounting system of the banks and capital calculation transactions

ÖNSÖZ

Bu çalışmanın konusunu bankacılık faaliyetleri arasında en önemlisi olan kredilerin muhasebeleştirilmeleri ve sermaye yeterlilik oranı hesaplamalarında kredi riskinin rolü oluşturmaktadır.

Kredi riski ile kredilerin raporlanmasının bir arada değerlendirilmeye çalışılmasında amaç, kredilerin muhasebeleştirilmeleri ile sermaye yeterlilik oranı hesaplamaları işleminin bir parçası olan kredi riski hesaplanması arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktır. Bu amaçla öncelikle kredilerin muhasebe işlemleri incelenmiş ardından kredi riski hesaplamaları, muhasebe işlemleri ile bağlantılı noktaları öne çıkarılmaya gayret edilerek, açıklanmıştır. Her iki süreç arasındaki ortak noktalar tespit edilmiş, muhtemel aksaklıklara değinilmeye gayret edilmiştir.

Çalışmanın hazırlanma süresi boyunca hoşgörüsü ve değerli önerileri ile benden desteğini esirgemeyen değerli hocam Doç. Dr. Fatih YILMAZ'a teşekkürü bir borç bilirim.

Fatih BEYAZYÜZ

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	iii
ABSTRACT.....	iv
ÖNSÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER.....	iv
TABLolar LİSTESİ.....	ix
KISALTMALAR LİSTESİ.....	x
GİRİŞ.....	1
1.BANKA İŞLETMELERİ VE BU İŞLETMELERCE DÜZENLENEN MALİ TABLolar.....	3
1.1.Genel Açıklama.....	3
1.2.Bankacılık Sektöründe Kamuyu Aydınlatma	4
1.2.1.Şeffaflık	5
1.2.2. Banka Mali Tablolarında Şeffaflık.....	7
1.2.3.Bankaların Açıklaması Gereken Temel Konular	8
1.2.3.1.Finansal Performans	9
1.2.3.2.Finansal Pozisyon	10
1.2.3.3.Risk Yönetim Stratejileri ve Uygulamaları.....	10
1.2.3.4.Riske Maruz Kalma	11
1.2.3.5. Muhasebe Politikaları	13
1.2.3.6.Temel İşletme, Yönetim ve Kurumsal Yönetişim Bilgileri	13
1.3.Bankalarca Düzenlenen Mali Tablolar.....	14
1.3.1.Banka Mali Tablolarının Hazırlanmasına İlişkin Düzenlemeler	15
1.3.2.Bilanço.....	16
1.3.3.Gelir Tablosu.....	18
1.3.4. Özkaynak Değişim Tablosu	20
1.3.5. Nakit Akım Tablosu	23
1.3.6. Kar Dağıtım Tablosu	24
1.3.7. Mali Tablo Açıklama ve Dipnotları.....	25
2. BANKA KREDİLERİ VE MUHASEBELEŞTİRİLMELERİ	27

2.1.Giriş.....	27
2.2.Kredi Çeşitleri.....	28
2.2.1.Nitelik Açısından Banka Kredileri.....	28
2.2.1.1.Nakdi Krediler.....	28
2.2.1.2.Gayrinakdi Krediler.....	28
2.2.2.Vadeleri Bakımından Banka Kredileri.....	29
2.2.3.Teminatları Açısından Krediler.....	30
2.3.Banka Kredilerinin Muhasebeleştirilmesi.....	31
2.3.1.Kredi İlişkisinin Kurulması.....	32
2.3.2. Krediye İlişkin Geri Ödemeler.....	34
2.3.3.Kredilerin Banka Kayıtlarından Çıkarılması.....	35
2.3.4.Örnek Uygulama.....	36
2.4.Kredilerin Tahsil Edilememesi ve Bu Durumda Yapılacak Muhasebe İşlemleri.....	46
2.4.1.Kredilerin Sorunlu Hale Gelmesi.....	47
2.4.2.BDDK Yönetmeliğince Kredilerin Sınıflandırılması.....	49
2.4.2.1 Standart Nitelikte Krediler ve Diğer Alacaklar.....	49
2.4.2.2. Yakın İzlemedeki Krediler ve Diğer Alacaklar.....	49
2.4.2.3.Tahsil İmkânı Sınırlı Krediler ve Diğer Alacaklar.....	51
2.4.2.4.Tahsili Şüpheli Krediler ve Diğer Alacaklar.....	51
2.4.2.5. Zarar Niteliğindeki Krediler ve Diğer Alacaklar.....	52
2.4.3.Kredilerin Sınıflandırılmasında Kullanılan Kriterlerin Değerlendirilmesi.....	52
2.4.4.Kredilere Ayrılacak Karşılıklar.....	54
2.4.4.1.Genel Karşılıklar.....	55
2.4.4.2. Özel Karşılıklar.....	56
2.4.4.2.1. Özel Karşılıkların Hesaplanmasında Teminatların Değerlendirilmesi.....	57
2.4.5.Örnek Uygulama.....	60
2.5.Kredilerin Yeniden Yapılandırılması.....	65
2.5.1.Yeniden Yapılandırılmış Kredilerin Tanımlanması.....	66
2.5.2.Yeniden Yapılandırılan Kredilerin Muhasebeleştirilmeleri.....	67
3.BASEL UZLAŞILARI VE KREDİLER.....	69

3.1. Basel Bankacılık Denetim Komitesi	69
3.1.1. Basel Sermaye Yeterlilik Uzlaşısı (Basel I)	70
3.1.2. Basel Sermaye Yeterlilik Uzlaşısı (Basel II)	71
3.2. Sermaye Yeterliliği Ölçümü	74
3.2.1. Sermaye Yeterlilik Oranının Hesaplanması	75
3.3. Kredi Riskinin Ölçümü	76
3.3.1. Kredi Riskinin Basel-I Çerçevesinde Ölçümü	76
3.3.2. Kredi Riskinin Basel II Çerçevesinde Ölçümü	78
3.3.2.1. Basel II Uzlaşısında Yer Verilen Kredi Türleri	79
3.3.2.2 Standart Yaklaşım	82
3.3.2.2.1. Kredilerin Türlerine Göre Risk Ağırlıkları	82
3.3.2.2.2. Teminatların Risk Ağırlığının Hesaplanmasında Değerlendirilmesi	86
3.3.2.3. İçsel Derecelendirme Yaklaşımı	89
3.3.3. Örnek Uygulama	92
3.4. Kredi Riski Ölçümü ve Kredilerin Raporlama Süreci	105
3.4.1. Kredi Riskine İlişkin Yapılacak Açıklamalar	105
3.4.2. Kredi Türünün Belirlenmesi	107
3.4.3. Kredilerin Sınıflandırılması ve Sorunlu Kredilerin Tespiti	108
3.4.4. Kredi Teminatlarının Kaydedilmesi	109
SONUÇ	111
BİBLİOGRAFYA/KAYNAKÇA	113

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: Kredilerin Sınıflandırılması.....	53
Tablo 2 : Basel-I Risk Hesaplama Seçenekleri	75
Tablo 3 : Basel II Risk Hesaplama Seçenekleri	75
Tablo 4 : Hazine ve Merkez Bankalarının Kredi Notlarına Göre Risk Ağırlığı	82
Tablo 5: İKK Notlarına Göre Hazine ve Merkez Bankası Kredileri Risk Ağırlıkları	83
Tablo 6: Kurumsal Kredilerin Kredi Notlarına Göre Risk Ağırlıkları	84
Tablo 7:Veri Kaynakları Bakımından İçsel Derecelendirme Yöntemleri Arasındaki Fark	91
Tablo 8: Basel II’de Kredi Riski İle ilgili Açıklanması Gereken Genel Nitelikli Bilgiler.....	106

KISALTMALAR LİSTESİ

BDDK:	Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
BIS :	Bank of International Settlements
HD :	Hukuk Dairesi
IAS :	International Accounting Standarts
IFRS :	International Financial Reporting Standarts
IASB :	International Accounting Standarts Board
İKK :	İhracat Kredi Kuruluşu
OECD:	Organisation for Economic Co-Operation and Development
RG :	Resmi Gazete
S&P :	Standart and Poor's
TBB :	Türkiye Bankalar Birliği
TCMB:	Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası
TTK :	Türk Ticaret Kanunu

GİRİŞ

Bu çalışmada bankaların sermaye yeterliliğini düzenlemeye yönelik dünyanın büyük kesiminde kabul görmüş Basel Uzlaşmaları ile bankaların finansal raporlamaları arasındaki ilişki, krediler odaklı olacak şekilde incelenmeye çalışılmıştır. Bu amaca yönelik olarak çalışma üç bölümden oluşturulmuştur. Çalışmanın bölümleri bağımsız olarak çok daha geniş kapsamlı olarak ele alınabilecek nitelikte olmakla beraber konunun sınırları dahilinde kalmak açısından bölümler içerisinde diğer bölümlerle ve konu ilgili olan kısımların ön plana çıkarılmasına gayret edilmiştir.

İlk bölümde banka işletmelerinin kritik rollerine vurgu yapılarak bu işletmelerce, düzenleyici kuruluş tarafından hazırlanması zorunlu kılınan mali tablolara ilgili düzenlemeler çerçevesinde yer verilmiştir. Bu bölümde mali tabloların yanı sıra bunlara ilişkin açıklama ve dipnotlara sermaye yeterliliğine dair bilgiler içermeleri dolayısıyla yer verilmiş, fakat detay kısımlara ilerleyen bölümlerde değinildiğinden ilk bölümdeki açıklamalar sınırlı ve genel olarak ele alınmıştır.

Banka Kredileri ve Muhasebeleştirilmeleri başlıklı ikinci bölümde banka kredilerine kısaca değinildikten sonra kredilerin muhasebeleştirilmeleri ve üçüncü bölüme alt yapı oluşturacak şekilde kredilerin raporlanmasında sermaye yeterliliğinde etkili olabilecek noktalar vurgulanmıştır.

Son bölümde ise sermaye yeterlilik oranının hesaplanması kapsamında kredi riski tespiti süreci açıklanmıştır. Bölüm içerisinde yer verilen alt bölümlere, çalışmanın sınırlarını muhafaza etmek ve uygulamadan uzaklaşmamak açısından farklı ağırlık verilmiştir. Belirtilen çerçevede Basel II'nin yürürlüğe girecek olması dolayısıyla söz konusu Uzlaşmaya Basel I'e nazaran daha fazla ağırlık verilmiş, kapsamlı istatistiksel hesaplamalar içermesi ve yakın gelecekte Ülkemizde uygulanabilir olmayacağı düşüncesiyle Basel II içerisinde İçsel Derecelendirme yaklaşımına genel hatları ile değinilmiştir. Üçüncü bölümün sonunda yer verilen, kredi sınıflandırmasının sermaye yeterliliğine etkilerini ortaya koymayı amaçlayan

örnekte de, belirtilen sebeplerden ötürü, bankanın standart yöntemi uyguladığı varsayılmıştır. Basel II'nin henüz ülkemizde uygulanmaya konulmamış olması Basel II'ye göre kredi riskinin tespit edilmesi sürecinin de ulusal düzenlemelerden bağımsız şekilde açıklanması zorunluluğunu beraberinde getirmiştir. Basel II'de Basel I Uzlaşısında değiştirilmeden yer verilen hususların Ülkemiz düzenlemelerindeki karşılıklarına da gerektiği yerlerde değinilmiştir.

1.BANKA İŞLETMELERİ VE BU İŞLETMELERCE DÜZENLENEN MALİ TABLOLAR

1.1.Genel Açıklama

Bankalar, finansal piyasaların önemli birer aktörü olarak gelişmiş ve özellikle gelişmekte olan ülkelerde istikrarlı büyümenin ve sağlıklı işleyecek reel sektörün önemli etmenleridir. Sanayileşmenin hız kazanması ile birlikte ölçek itibariyle büyüyen sanayi yapılanmaları, bankaları her geçen gün daha da önemli hale getirmektedir.

İşletmenin, başkalarının ihtiyaçlarını karşılamak üzere mal veya hizmet üreten birim¹, tanımını kabul edildiğinde bankalar birer işletmedirler. Her işletme gibi ihtiyaç karşılamaları bakımından toplum açısından önem arz ederler. Bunun yanında bankalar, buldukları kritik konum sebebiyle alelade bir işletmeden farklıdır. Belirtilen konum ise yöneticisi pozisyonunda buldukları fon piyasasıdır. Fon piyasalarındaki kaynaklar, söz konusu olan gelişmekte olan ülkeler olunca daha da önemli hale gelmektedir. Sermaye azdır ve en verimli şekilde kullanılması gerekmektedir. Bir anlamda bankalara sermayenin planlayıcılığı ve muhasebeciliği görevi atfedilmiştir.² Sermayenin taşıdığı önem sebebiyle bunun aktarım mekanizması durumundaki bankaların işlevlerini gerektiği gibi yerine getirmeleri ülkelerin ekonomileri için hayati önem taşımaktadır. Tersine durumun ortaya çıkması halinde, yani sağlıklı yürütülen bankacılık faaliyetlerinin söz konusu olduğu halde, bundan etkilenecek grupların sayısı başka herhangi bir işletmede olduğundan çok fazladır. Bu durum bankacılık faaliyetlerinin kamusal yanı olduğu savına temel oluşturur. Hem ülkelerin kendi içinde oluşturdukları bankacılık düzenleme

¹ İsmet Mucuk, **Modern İşletmecilik**,8.Basım,İstanbul, Türkmen Kitabevi, 1998, s.7

² Serdar Şahinkaya, Bankacılık Sistemi,Sanayileşme ve Alexandr Gerschenkon, **İktisat/İşletme ve Finans**, Aralık 2005,Sayı:237, s.15

kurumları, hem de uluslararası nitelikte düzenleyici kuruluşların varlığı bahsi geçen savı destekler niteliktedir.

Sundukları hizmetlerin sahip olduğu kritik önem, bankaların diğer ticari işletmelere göre farklı düzenlemelere tabi kılınması gereksinimini doğurmuştur. Buradaki amaç, hukuk sistemimizde tacire atfedilen basiretli olma yükümlülüğünü bir adım ileri taşımaktır. Yargıtay 11.HD'nin verdiği kararda geçen "Bir bankanın TTK'nın 20/2 maddesinde öngörülen tacirden beklenen basiretten daha fazla basiretli olması gerekmektedir" ifadesi bunu somut bir şekilde ortaya koymaktadır.³ Buradaki hassasiyetin sebebi yapılacak hataların bedelinin sadece hata yapan tarafça değil, ülke tarafından, hatta bazen ülke sınırlarını da aşacak şekilde ödenmesidir.

Bankacılık sisteminde, dolayısıyla ülke ekonomilerinde, ortaya çıkabilecek olumsuzlukları öngörebilmek ve buna istinaden önlemler geliştirebilmek açısından bu kurumların düzenleyecekleri mali tablolar en önemli dayanaktır. Sektör tarafından objektif şekilde hazırlanacak finansal tablolar; ilgili çevrelere sağlıklı bilgi temin edilmesi, hem tekil hem genel bazda bankacılık piyasasının durumunun ortaya konulabilmesi için oldukça önemlidir.

1.2.Bankacılık Sektöründe Kamuyu Aydınlatma

Kamuyu aydınlatma, finansal piyasalar açısından, ülke ekonomilerinin entegrasyonun hızlanmasına paralel olarak önem kazanmaktadır. Bankalar açısından ise bu durum daha da önemlidir çünkü bankalar genel ekonomik yapı içerisinde önemli ve etkili bir sektörü oluşturmaktadır. Ekonominin tamamına yakınının bir şekilde bankalarla ilişki içerisinde olmasının yanı sıra bankalar, düzenleyici otoritelerle ve hükümetle olan yakın ilişkileri ve hükümet tarafından uygulanan kendilerine özgü yasal düzenlemeler yoluyla parasal sistemde güvenliğin

³ Hamdi Yasaman, **Banka Hukuku İle İlgili Makaleler,Hukuki Mütalaalar, Bilirkişi Raporları**, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2005, s.207

sağlanmasında önemli rol oynarlar.⁴ Bunların yanında yakın geçmişte yaşanan küresel ekonomik krizler üzerinde yapılan çalışmalar sonucu; şeffaflığın yeterli düzeyde olmamasının, söz konusu krizlere neden olarak ya da ortaya çıkmalarına katkıda bulunan bir faktör olarak gösterilmesi, şeffaflık kavramının üzerinde önemle durulması için bir sebep oluşturmuştur.

Bankalarca kamunun aydınlatılması amacıyla sunulacak şeffaf bilgiye başta devlet olmak üzere tüm piyasa katılımcıları ihtiyaç duyar. Çoğu ülkede; kendi başına piyasanın, kamuyu aydınlatma mekanizmasını yeterli düzeyde işletemeyeceği tezinden hareketle, düzenleyici kurumlar piyasada yeterli bir kamuyu aydınlatma mekanizması oluşturma gayreti içerisine girmişlerdir.⁵

Kamuyu aydınlatma, şeffaf yapıda bir bankacılık sistemi hakkında ihtiyaç duyulan bilgiyi, ihtiyacı karşılayacak şekilde sunmaktır. Sunulan bilginin “ihtiyaç duyulan bilgi” olması gerekir çünkü aşırı şekilde bilgi bombardımanı değerli bilgilerin gözden kaçırılmasına, enformasyon kirliliğine sebep olur. Şeffaf yapının ön koşul olarak bulunması ise tanımda yer verilen ihtiyaç duyulan bilgi kavramının taşıdığı subjektif niteliktir. Her ne kadar, ihtiyaç duyulan bilginin ihtiyaç duyulduğu şekilde sunulmasını temin etmek amaçlı olarak düzenleyici kuruluşlar tarafından bir takım düzenlemeler getiriliyor olsa da bu, ancak kavramın bünyesinde barındırdığı subjektif niteliği azaltabilir, fakat asla sıfırlayamaz. İşte şeffaf yapı burada insanları sadece başkalarının anlattığını bilmek zorunda olmaktan kurtarır.

1.2.1.Şeffaflık

Şeffaflık, kamuyu aydınlatma kavramından farklı olarak bir sıfattır, eylem ifade etmez. Yani şeffaflık faydalanılabilir bir durumdur. Kamuyu aydınlatma bilgilendirme gerektirirken şeffaflık, bilgiyi emre amade tutmakla ilişkilidir. Yapılan

⁴ Emrah Özbay, **Halka Açık Bankaların Kamuyu Aydınlatma Yükümlülüğü**, Sermaye Piyasası Kurulu Denetleme Dairesi, Yeterlilik Etüdü, s.12, Haziran 2004, (Çevrimiçi), www.spk.gov.tr/yayinlar/kye/2004_EmrahOzbay.pdf, 1 Nisan 2007

⁵ Zafer Sayar, Uluslararası Muhasebe Standartları Kapsamında Halka Açık Bankalarda Kamuyu Aydınlatma Aracı Olarak Mali Tablolar, **Muhasebe ve Denetime Bakış**, Ocak 2001, s.74

çeşitli şeffaflık tanımlarının da üzerinde mutabakata vardıkları kavram “hesap verebilirlik”tir.

Şeffaflık ilişkilendirildiği konuya bağlı olarak daha spesifik tanımlanabilmekle birlikte genel olarak, mevcut durum, karar ve faaliyetler hakkındaki bilginin ulaşılabilir, somut ve anlaşılabilir olması sürecidir.⁶ Bu süreç, şeffaf olmakla yükümlü kılınan kişileri, beklenenden farklı olmaları durumunda hesap vermekle yükümlü kılar. Dolayısıyla şeffaflık, kuruluşlarca kendilerinin değerlendirilmelerine katkıda bulunacak bilginin serbest bırakılmasıdır.⁷ Görüldüğü üzere şeffaflık yapmaktan daha çok yapmamayı gerektirir. Yani kurumların şeffaf olması oldukları gibi görünmelerini ve bilgileri saklamamalarını gerektirir. Bu yönüyle şeffaflığın faydalı olması, bunu tesis edecek kuruluştan ziyade bundan faydalanacak olan taraflarda belli niteliklerin olmasını gerektirir. Şeffaflığın etkili olabilmesi için öncelikle iki koşulun bulunması gerekir;⁸

1. Şeffaflıklarının arttırmaları beklenen hedef gruplar (bankalar, hükümetler, şirketler vs.) talep edilen bilgiyi verme yetisine ve istekliliğine sahip olmalıdır.

2. Bilgiyi kullanacak olanlar ise kabul görmüş standartlara göre bilgiyi sağlayanları değerlendirmek üzere, sunulan bilgiyi değerlendirebilme yetisine sahip olmalıdırlar.

Bilgiyi veren taraftan beklenen bilginin ulaşmasına engel olmamak iken, faydalanacak olandan beklenen ise bilgiyi yorumlama kabiliyetidir. Bilgi sağlayan tarafça gösterilen isteksizlik ya da kasti olarak kaçınma, eksik enformasyon sebebiyle yanlış kararlara sebep olabilirken, bilgiyi kullanacak olan kesimin yorumlama

⁶ Working Group on Transparency and Accountability, **Report of the Group on Transparency and Accountability**, Bank of International Settlements, October 1998, s.v

⁷ Ann M. Florini, **Does the Invisible Hand Need a Transparency Glove? The Politics of Transparency**, Paper Prepared for Annual World Bank Conference on Development Economies, Washington, D.C., April 28-30, 1999, s.5, (Çevrimiçi), <http://info.worldbank.org/etools/docs/library/18299/florini.pdf>, 14 Nisan 2007

⁸ Melike Alparslan, **Şeffaflığın Önemi Üzerine Bir Değerlendirme**, Türkiye Bankalar Birliği Bankacılık ve Araştırma Grubu, Ocak 2002, s.3, (Çevrimiçi), www.tbb.org.tr/turce/arastirmalar/Transparency.doc, 2 Nisan 2007

kabiliyet veya alt yapısından yoksun olması aynı sonuca yol açabilmektedir. İkinci maddede belirtilen standartlar, söz konusu olan şeffaflaşma olunca yetersiz kalabilmektedir. Zira şeffaflaşma “olan”ı olduğu gibi bırakmaktır, bilgilendirme gibi kullanılabilir hale sokmak gibi işlevi yoktur, bu yönüyle standartlara göre bilgiyi değerlendirmek yetisine sahip olmak önermesi de tam anlamıyla şeffaf yapıdan kullanıcının faydalanabilmesini teminen geliştirilmiş bir ön koşulu oluşturmaktan uzaktır. Şeffaflığın belki de asıl yararı kullanıcıya yansıyan subjektif yönü nedeniyle, kamuyu aydınlatma sürecinde daha çeşitli ve sağlıklı standartlar geliştirmeye olan katkısıdır.

1.2.2. Banka Mali Tablolarında Şeffaflık

Mali tablolar kamuyu bilgilendirmenin en önemli enstrümanlarıdır. Mali tabloların şeffaflığı, tam açıklama kavramı çerçevesinde, geniş bir kullanıcı kitlesinin ekonomik kararlarını alırken söz konusu kararlarını etkileyebilecek tüm bilgilerin açıklanması ile sağlanır.⁹ Tüm bilgilerin sağlanmasında mali tabloların kendine özel yapıları içerisinde bir takım niceliksel özelliklerin varlığının şart koşulması yanında niteliksel bazı özelliklerin de varlığı aranır. Bu niteliksel özellikler, nicelikleri itibarıyla bir takım düzenlemeler çerçevesinde belirlenmiş mali tabloların kamuyu tam ve doğru olarak aydınlatmasında önemli bir aşamayı oluştururlar. Bu özelliklerin çoğaltılması mümkün olmakla birlikte öne çıkan bazıları şöyledir.

- **Anlaşılabilirlik;** açıklanan bilgilerin uzman olmayan, orta düzey bankacılık, muhasebe ve ekonomi bilgisine sahip olan kişilerce anlamlı olabilecek şekilde üretilmesidir.
- **Güvenilirlik;** bilginin şüpheye yer verilmeyecek şekilde, hatasız ve eksiksiz olarak sunulmasıdır. Tarafsızlık, ihtiyatlılık, tam açıklama, özün önceliği ve mali

⁹ Zafer Sayar, Uluslararası Muhasebe Standartları Kapsamında Halka Açık Bankalarda Kamuyu Aydınlatma Aracı Olarak Mali Tablolar., **Muhasebe ve Denetim Bakış**, s.76

tabloların doğru sunumu açıklanan bilginin güvenilir olmasının temel ilkeleridir.¹⁰

- **Zamanlama;** bilginin, alınacak kararları etkileyebilecek olduğu dönemde gecikmeksizin açıklanmasıdır. Aksi halde, yani bilginin karar alıcılara alınacak riskleri, muhtemel getiriye, karşılaşılabilecek potansiyel güçlükleri ve bankanın performansını göstermediği takdirde bir faydası olmayacaktır.
- **Karşılaştırılabilirlik;** karar alıcılara bankanın dönemler itibariyle değişimini görme ve diğer bankalarla kıyas yapabilme imkanı verir.
- **Önemlilik;** banka finansal tablolarının önemli verileri ayrı olarak sunmasını ifade eder. Burada sözü edilen önemli bilgi, yanlış aktarıldığı veya hiç aktarılmadığı takdirde bu bilgiye dayanarak değerlendirme yapacak, karar verecek kullanıcının kararını değiştirebilir nitelikte olan bilgidir.¹¹

1.2.3. Bankaların Açıklaması Gereken Temel Konular

Banka faaliyetlerinin kendine has yönleri referans kabul edilerek, bankaların açıklamaları gereken bilgileri temel başlıklar altında sınıflandırmak mümkündür. Sınıflandırma geçmişte bankacılık sektöründe yaşanan problemlerle ilintili veri eksiklikleri olarak da kabul edilebilir. Her ne kadar şeffaflık kendi başına kriz önleyici bir unsur olmasa da belirtilen konularda yapılacak tam açıklama, erken uyarı mekanizmasını geliştirerek, hem genel anlamda sektör açısından bir koruma sağlayacak hem de tekil bazda bankaların karşı karşıya oldukları durumu anlamlı şekilde ortaya koyarak alınacak kararların buna göre şekillendirilmesini sağlayacaktır.

¹⁰ A.e.

¹¹ Basel Committee on Banking Supervision, **Enhancing Bank Transparency**, September 1998, s.15, (Çevrimiçi), <http://www.bis.org/publ/bcbsc141.pdf>, 2 Nisan 2007

1974 yılında uluslararası döviz ve bankacılık piyasalarında meydana gelen önemli krizleri takip etmek üzere “Bankacılık Düzenleme ve Denetim Uygulamaları Komitesi” adıyla kurulan Basel Komitesi günümüzde bankacılığın sağlıklı işlerliğini temin etmeye yönelik çalışmalar yapmakta, bunları tavsiye niteliğinde dünya ülkelerine sunmaktadır. 1988 yılında birincisi yayınlanan Basel Uzlaşısı zaman içinde eksik yönleri giderilmeye çalışılarak geliştirilmiş ve yerini 1999 yılında taslağı, 2004 yılında da en son hali yayınlanan Basel II Uzlaşısına bırakmıştır. Konuya üçüncü bölümde detaylı olarak değinileceğinden burada detayına inilmeyecektir.

Basel Komitesince yapılan çalışmada bankalarda şeffaflığın tesis edilmesinde sunulacak bilgiler altı kategoriye ayrılmıştır.¹²

1. Finansal performans
2. Finansal pozisyon
3. Risk yönetim stratejileri ve uygulamaları
4. Riske maruz kalma
5. Muhasebe politikaları
6. Temel işletme, yönetim ve kurumsal yönetim

1.2.3.1.Finansal Performans

Finansal performans, bir şirket olarak bankanın, yatırımcıları en çok ilgilendiren temel bilgi kümesini oluşturmakla beraber, ülkelerin banka denetleme kurumlarının da sektörün sağlıklı işlerliğini kontrol bakımından ihtiyaç duyduğu veriler bütününe ifade etmektedir. Bir bankanın finansal performansı ile ilgili olarak, özellikle karlılığı ve zaman içerisindeki değişkenliği hakkında açıklayacağı bilgi; finansal pozisyonda ortaya çıkabilecek potansiyel değişimlerin, gelecekteki mevduat ve diğer yükümlülükleri geri ödeyebilme kapasitesinin, sermaye büyümesine

¹² A.e.,s.15

yapılabilecek katılımların değerlendirilmesi bakımından oldukça önemlidir.¹³ Bankaların performansı, büyük ölçüde, hazırlayacakları gelir tablosundan izlenebilmektedir. Bu nedenle gelir tablolarının bu ihtiyaç özellikle göz önünde bulundurularak hazırlanması gerekmektedir.

1.2.3.2.Finansal Pozisyon

Bankaların finansal pozisyonu, varlıkları ve yükümlülükleri arasındaki ilişkiyi ifade eder. Bu yönüyle finansal performans gelir tablosu ile ilgiliyken finansal pozisyon bilanço ile ilgilidir. Bankaların finansal pozisyonları ile ilgili olan fakat bilançolarında gösterilmeyen bilgiler ise bilanço dipnotlarında yer almaktadır.

Bu bilgilere ihtiyaç duyulmasının sebebi bankaların varlıkları ile yükümlülükleri arasındaki dengeyi ortaya koymak suretiyle taahhüt ve yükümlülüklerini, kararlaştırılmış vadelerinde gerçekleştirebilme kabiliyetini test edebilmektir. Bu testten beklenen sonuç bankanın yeterli derecede likidite ve ödeme gücüne sahip olması, dolayısıyla taahhüt ve yükümlülüklerinin öngörüldüğü şekilde gerçekleştirilmesidir.

1.2.3.3.Risk Yönetim Stratejileri ve Uygulamaları

Banka yapılanmalarında risk yönetimi organizasyonu zamanla merkezileşmeye doğru ilerlese de risk yönetimi, banka teşkilatındaki tüm birimlerin gerektiği zaman devreye girmesi ile yerine getirilebilecek bir süreçler bütünüdür. Her bankanın risk iştahı farklıdır ve bu sebeple faaliyetlerinin beklenen seyri bununla ilişki içerisindedir.

¹³ A.e., s.16

Risk yönetiminin gelecekteki performans, bankanın konumu ve yönetimin etkinliğinin değerlendirilmesi bakımından anahtar faktör olması sebebiyle kamuoyuna yapılacak açıklamalar risk yönetim felsefesini, politikasını ve metodolojisini, risklerin ne şekilde yükseleceğini, yükselen risklerin nasıl kontrol edileceğini, türev ürünlerin risk yönetiminde kullanılıp kullanılmayacağını, kullanılacaksa bunun ne şekilde olacağını içermelidir.¹⁴

Bankanın diğer yönlerden sağlayacağı şeffaflık, risk yönetiminin şeffaflaşmasını da büyük ölçüde sağlayacaktır.

1.2.3.4.Riske Maruz Kalma

Bankalar işlevlerini yerine getirirken bir takım risklerle karşı karşıya kalırlar. Bu riskler çeşitli olup temel başlıklar altında;

- kredi riski
- piyasa riski
- likidite riski
- operasyonel risk

olarak ifade edilebilir.

Kredi riski, bankanın müşterilerine verdiği kredileri tahsil edememesini ifade eder. Bankacılıkta en yaygın risk türüdür. Bu konuda sağlanacak bilgiler, bankanın mevcut kredilerinin durumu, kredilendirme süreci hakkında olacaktır. Kredilerle ilgili olarak genel nitelikte bilgilerin yanı sıra münferit bazda açıklanması gereken bazı durumlara da değinilmesi gerekir. Buna örnek olarak kredilerde mevcut yoğunlaşma oranı verilebilir. Bankanın kredi ilişkisine girmeden önce müşteri değerlendirmek amacıyla sahip olduğu sistem de risklilik düzeyinin belirlenebilmesi

¹⁴ A.e., s.18

için önemlidir. Kredi riskine ilişkin başka bir önemli konu da geçmişteki kredi ilişkilerindeki başarısızlıklara bir nebze ayna olabilecek kötü krediler ve karşılıklardır. Sorunlu kredilerin teminat durumları ve karşılıkların dönemler itibarıyla gelişimi açıklanmalıdır.

Piyasa riski faiz oranlarındaki, döviz kurlarındaki veya hisse senedi fiyatlarındaki değişikliklerin bankanın satılabilir varlıklarının (bono – tahvil portföyü, borsada işlem gören hisse senetleri, döviz varlıkları) değerini düşürmesi nedeniyle karşılaşılabilecek zarar tehlikesidir.¹⁵ Mali tablo açıklamalarında , piyasa riskinden korunmak amacıyla önlem alınıp alınmadığı, piyasa riskine maruz kalınması nedeniyle banka yönetim kurulunun risk yönetimine ilişkin olarak almış olduğu önlemler, piyasa riskinin ölçümünde kullanılan yöntemler ile piyasa riski ölçümlerinin hangi sıklıkta yapıldığı açıklanmalıdır.¹⁶

Likidite riski bir bankanın; yükümlülüklerini yerine getirecek likiditeye sahip olmaması, nakit giriş ve çıkışları arasında dengesizlikler veya kaynak ve kullandırılmalar arasındaki vade uyumsuzluğundan kaynaklanan fonlama yükümlülüğünü makul bir maliyetle yerine getirememesi (borçlanamaması), yükümlülüklerini yerine getirememesi sebebiyle varlıklarını piyasa fiyatının altında elden çıkarma riskiyle karşı karşıya kalması ihtimalini anlatır.¹⁷ Bu risk ile ilgili olarak bankalar likidite riskinin kaynağını, alınan tedbirleri, varlık ve yükümlülükler ile faiz oranlarının uyumlu olup olmadığı gibi hususları açıklamalıdır.¹⁸

Operasyonel risk insan hataları, suiistimaller, yetersiz veya aksayan dahili kontrol ve iş süreçleri veya teknolojik altyapı ve sistemler sebebiyle bankanın zarara

¹⁵ M.Ayhan Altıntaş, **5411 sayılı Bankacılık Kanunu, Basel-I ve Basel –II Düzenlemeleri Çerçevesinde Bankacılıkta Risk Yönetimi ve Sermaye Yeterliliği**, Ankara, Turhan, 2006, s.6

¹⁶ Bankacılık Denetleme ve Düzenleme Kurumu, **Bankalarca Kamuya Açıklanacak Finansal Tablolar ile Bunlara İlişkin Açıklama ve Dipnotlar Hakkında Tebliğ**, 10.02.2007, RG.26430, Md.9

¹⁷ M.Ayhan Altıntaş, **5411 sayılı Bankacılık Kanunu, Basel-I ve Basel –II Düzenlemeleri Çerçevesinde Bankacılıkta Risk Yönetimi ve Sermaye Yeterliliği** ., s.7

¹⁸ Bankacılık Denetleme ve Düzenleme Kurumu, **Bankalarca Kamuya Açıklanacak Finansal Tablolar ile Bunlara İlişkin Açıklama ve Dipnotlar Hakkında Tebliğ**, Md.13

uğrama tehlikesidir.¹⁹ Burada bankalara düşen yükümlülük her ne kadar niteliği bakımından somutlaştırılarak belirtilmesi zor olsa da tanımlanabilecek şekilde ortaya çıkan durumları kamuya aktarmaktır.

1.2.3.5. Muhasebe Politikaları

Bankaların kamuya açıklayacağı bilgilerin anlamlı şekilde yorumlanabilmesi için bu tabloların hazırlanış aşamasında bağlı kalınan muhasebe politikalarının bilinmesi faydalı olacaktır. Ayrıca muhasebe politikalarının aydınlığa kavuşturulması mali tablolarda gerek ülke içinde gerekse de ülkeler arası yapılacak karşılaştırmaları daha sağlıklı hale getirecektir.

1.2.3.6. Temel İşletme, Yönetim ve Kurumsal Yönetişim Bilgileri

Rekabet içinde oldukları piyasada bankaların gelecekte izleyeceği stratejinin belirlenebilmesi açısından bankanın işletme olarak sahip olduğu kültürün bilinmesi gereklidir. Bu kapsamda bankaların yöneticileri tanınmalı ve bu yöneticilere sağlanan özendirici etmenler aydınlığa kavuşturulmalıdır

Ayrıca bankaların performanslarının daha rasyonel değerlendirilmesi bakımından bağlı olduğu grup ile yaptığı işlemlerin de kamuya açıklanması gereklidir. Bağlı şirketlerle yapılan işlemlerin açıklanması banka performansının söz konusu şirketlerle olan etkileşimini ortaya koymak bakımından da faydalıdır.²⁰

¹⁹ M.Ayhan Altıntaş, **5411 sayılı Bankacılık Kanunu, Basel-I ve Basel –II Düzenlemeleri Çerçevesinde Bankacılıkta Risk Yönetimi ve Sermaye Yeterliliği** ., s.7

²⁰ Basel Committee on Banking Supervision, **Enhancing Bank Transparency**, s.23

1.3.Bankalarca Düzenlenen Mali Tablolar

Bankaların genel ekonomide taşıdığı kritik rol ve ilişkili olduğu taraf sayısının çokluğu, bu kurumların yapacağı bilgilendirmeyi önemli kılar. Şüphesiz bu bilgilendirme sürecinde kullanılacak en önemli enstrüman bankaların hazırlayacakları mali tablolardır. Mali tablolar aracılığıyla bankalar topladıkları kaynakları, bunları plase ettikleri alanları, bu faaliyetler sonucu elde ettikleri gelir ve katlandıkları maliyet başta olmak üzere daha birçok bilgi sağlarlar.

İhtiyaç duyulan bilgiye tam olarak cevap verebilmek amacıyla bankalar çeşitli mali tablolar açıklarlar. Açıklanan bu mali tablolar dipnotları ile beraber bir bütün olarak, ihtiyaç duyulan çeşitli güvenilir bilgileri anlaşılabilir ve karşılaştırılabilir şekilde sunmalıdır.

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) tarafından yayımlanan Bankaların Muhasebe Uygulamalarına ve Belgelerin Saklanması İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik'te "Finansal tablolar; bilanço (nazım hesaplarla birlikte), gelir tablosu (kar ve zarar cetveli), özkaynak değişim tablosu ve nakit akım tablosu ile kar dağıtım tablosundan oluşur. Mali tablo dipnot ve açıklamaları ile mali tablolarda yer alan bilgilere ilişkin açıklayıcı rapor ve tablolar, mali tabloların ayrılmaz parçalarıdır. Bilanço ve gelir tablosu dipnot, açıklama ve ekleri ile birlikte temel mali tabloları oluşturur."²¹ denilmiş, bankaların düzenleyeceği mali tablolar belirtilmiştir.

Ülkemizde faaliyet gösteren bankalar mart, haziran ve eylül ayları sonları itibariyle hazırlayacakları finansal tablolarını BDDK ile Türkiye Bankalar Birliğine (TBB) elektronik ortamda ve matbu olarak tevdi etmek zorundadır. Yıl sonunda hazırlanacak finansal tablolar ise ilgili oldukları yılı takip eden nisan ayı sonuna

²¹Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, **Bankaların Muhasebe Uygulamalarına ve Belgelerin Saklanması İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik**, 22.11.2006, RG:26333, Md.5

kadar Ticaret Sicil Gazetesi'nde ilan edilir. İlanı takip eden yedi gün içerisinde Resmi Gazete'de yayımlanır.

TBB kendisine tevdi edilen her bir bankanın yıl sonu finansal raporunu en geç Resmi Gazete'de yayımlandığı tarih itibariyle, ara dönem finansal raporunu ise kendisine tevdi tarihinden itibaren yedi gün içerisinde internet sayfasından yayımlamakla yükümlüdür.²²

1.3.1.Banka Mali Tablolarının Hazırlanmasına İlişkin Düzenlemeler

Türkiye'de faaliyet gösteren bankaların mali tablolarını hazırlaması aşamasında tabi olacağı öncelikli standartlar 8 Kasım 2006 tarihine kadar, BDDK tarafından tebliğler halinde yayımlanmış 17 standart iken bu tarihte yine aynı kurum tarafından yayımlanan Bankaların Konsolide Finansal Tablolarının Düzenlenmesine İlişkin Tebliğ ile bahsi geçen 17 standart yürürlükten kaldırılmış ve bankaların mali tablolarını hazırlaması aşamasında Türkiye Muhasebe Standartlarına tabi olacağı belirtilmiştir.

Türkiye Muhasebe Standartları, Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu tarafından oluşturulur. Türkiye Muhasebe Standartları Kurulunun Çalışmalarının Esaslarına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik'in beşinci maddesinde amacı "finansal tabloların gerçek durumu yansıtan, güvenilir, karşılaştırılabilir, ihtiyaca uygun, anlaşılabilir ve tutarlı olmaları için ulusal muhasebe ilkelerinin gelişmesi ve benimsenmesini sağlamak ve kamu yararı elde edilmesine yönelik bir biçimde uygulanacak olan ulusal muhasebe standartlarını saptamak ve yayımlamak" olarak belirtilmiş olan Kurul 07.03.2002 tarihinde faaliyete geçmiştir. Bahsedilen yönetmelikte kurulun görevleri arasında sıralanan "Finansal bilgilerin karşılaştırılabilirliğinin uluslararası alanda da sağlanmasını teminen, ulusal muhasebe standartlarının uluslararası kabul görmüş muhasebe ilkeleri ve en iyi muhasebe

²² A.e., Md.14

uygulama örnekleri ile uyumunu gerçekleştirmek üzere gerekli çalışmaları yapmak” ibaresi; oluşturulan standartların, ülke ekonomilerinin entegrasyonuna bağlı olarak mali tabloların karşılaştırılabilirliğini sağlamak yönünden ortak paydaya duyulan ihtiyaç sebebiyle, uluslararası kabul görmüş olan Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu’nca (International Accounting Standarts Board (IASB)) oluşturulan muhasebe standartlarıyla paralel şekilde oluşturulması zorunluluğunu getirmektedir.

Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu, Uluslararası Muhasebe Standartları Komitesi adıyla, Avustralya, Kanada, Fransa, Japonya, Meksika, Hollanda, İngiltere, İrlanda ve A.B.D.’nin katılımıyla 1973 yılında kurulmuştur.²³ 2001 yılına kadar bu isimle faaliyet gösteren komite, 2001 yılında Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu adını almış ve daha önce standartlar Uluslararası Muhasebe Standardı (International Accounting Standard (IAS)) adıyla yayımlanırken bu tarihten sonra Uluslararası Finansal Raporlama Standardı (Internaional Financial Reporting Standard (IFRS)) adıyla yayımlanmaya başlamıştır. Basel Komitesi de 2000 yılında o zamanki adıyla Uluslararası Muhasebe Komitesi’ne dünya genelindeki muhasebe uygulamalarının uyumlaştırılması konusunda desteğini açıklamıştır.

1.3.2.Bilanço

Bilanço, ait olduğu tarihte, bankanın kullanımlarını, yatırımlarını ve bunları finanse eden kaynakları gösteren mali tablodur. Tanımda ifade edilen bilançonun belli bir tarihe aidiyeti, statik yapıda bir mali tablo olmasını ifade eder ki bazı ülkelerde bilançonun finansal durum tablosu olarak adlandırılmasının sebebi de budur.

Banka bilançoları, BDDK tarafından yayımlanan Bankaların Muhasebe Uygulamalarına ve Belgelerin Saklanması İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik’te belirtildiği üzere net değer esasına göre yani, varlık ve yükümlülük

²³<http://www.iasb.org/About+Us/About+the+Foundation/History.htm> , (Çevrimiçi) 16.06.2007

yapısını yansıtan hesaplar kendi aralarında mahsup edilmeksizin, ilgili buldukları kalemlerin altında birer indirim kalemi olarak gösterilmek suretiyle hazırlanırlar.

Banka bilançolarının sunumuna ilişkin olarak finansal enstrümanların likiditelerine göre sınıflandırılmasını öngören IAS 30 (IAS 30: Disclosures in the Financial Statements of Banks and Similar Institutions) yürürlükten kalkmış, bunun yerine yürürlüğe giren IFRS 7'de (IFRS 7: Financial Instruments: Disclosures) ise bu şekilde likidite referanslı bir sınıflandırma öngörülmemiş olmakla birlikte IAS 1'de (IAS 1: Presentation of Financial Statements) likidite temeline dayalı bilginin daha güvenilir ve yararlı bilgi sunması halinde kullanılabilmesi belirtilmektedir. Likidite kavramının bankalar için sahip olduğu önem düşünüldüğünde Uluslararası Finansal Raporlama Standartları çerçevesinde bankalar için öngörülen bilanço sıralama sisteminin likidite temelli olduğu söylenebilir.

Her ne kadar IFRS ile bazı yükümlülükler kaldırılmış olsa da standart, finansal enstrüman sınıflarına ilişkin IAS 32'ye (IAS 32: Financial Instruments: Disclosure and Presentation) nazaran daha detaylı bilgi talep etmektedir. Bu standarda göre; IAS 39'da (IAS 39: Financial Instruments: Recognition and Measurement) tanımlanan aşağıdaki sınıflardan her birine ilişkin defter değeri, bilanço ve dipnotlarında açıklanır:²⁴

1. Gerçeğe uygun değer farkı kar veya zarara yansıtılan; (i) ilk muhasebeleştirilmede bu şekilde sınıflandırılanlar ile (ii) IAS 39'a göre alım satım amaçlı elde tutulan olarak sınıflananlar ayrı ayrı gösterilmek suretiyle;
2. Vadeye kadar elde tutulacak yatırımlar;
3. Kredi ve Alacaklar;
4. Satılmaya hazır finansal varlıklar;
5. Gerçeğe uygun değer farkı kar veya zarara yansıtılan finansal borçlar; (i) ilk muhasebeleştirilmede bu şekilde sınıflananlar ile

²⁴ International Accounting Standards Board, **Financial Instruments: Disclosures**, London, 2005, IFRS 7, Paragraph:8

(ii) IAS 39'a göre alım satım amaçlı elde tutulan olarak sınıflananlar ayrı ayrı gösterilmek suretiyle; ve

6. İtfa edilmiş maliyetinden ölçülen finansal borçlar.

Ülkemizdeki uygulamada banka bilançolarının yapıları BDDK tarafından 10 Şubat 2007 tarihinde yayımlanan tebliğ ekinde düzenlenmiştir.²⁵ Belirtilen ekte bankalarca hazırlanacak bilanço örneği detaylarıyla sunulmuştur. Tebliğde ayrıca bilançonun aktif ve pasifine ilişkin yapılacak açıklamalara da yer verilmiştir. Bu açıklamalar çerçevesinde kredilerle ilgili aşağıda genel olarak belirtildiği şekilde bazı bilgilerin de açıklanması istenilmektedir.

- Banka ortak ve mensuplarına verilen krediler
- Türlerine göre birinci ve ikinci grup krediler, yeniden yapılandırılan krediler
- Vade yapısına göre kredilerin dağılımı
- Kullanıcılarına göre kredilerin dağılımı
- Kredilere ayrılan özel karşılıklar
- Donuk alacaklara ilişkin bilgiler

1.3.3. Gelir Tablosu

Gelir tablosu ve bilanço bankaların temel mali tabloları olarak ifade edilir.. BDDK tarafından yayımlanan Bankaların Muhasebe Uygulamalarına ve Belgelerin Saklanması İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik'te de durum “ Bilanço ve gelir tablosu, dipnot, açıklama ve ekleri ile birlikte temel mali tabloları oluşturur” ifadesi ile belirtilmiştir.

Gelir tablosu, bankanın belirli bir hesap döneminde elde ettiği tüm hasılat ve gelirler ile katlandığı tüm maliyet ve giderleri sınıflandırılmış olarak gösteren ve

²⁵ Bankacılık Denetleme ve Düzenleme Kurumu, **Bankalarca Kamuya Açıklanacak Finansal Tablolar ile Bunlara İlişkin Açıklama ve Dipnotlar Hakkında Tebliğ**, 10.02.2007, RG.26430

dönem faaliyet sonuçlarını kar veya zarar olarak özetleyen tablodur.²⁶ Bankaların performanslarının değerlendirilebilmesi bakımından en önemli finansal tablolar olan gelir tabloları bilançoda belirtilen kar ya da zarara nasıl ulaşıldığını belirtirler.

Bankaların finansal performanslarını tahlil etmek bakımından gelir tabloları önem arz etmektedir. Kamuyu aydınlatmanın önemli bir bacağı olan finansal performansa ilişkin sunulacak bilgiler, elde edilen gelirlerin ve giderlerin temel olarak dökümünü içermeli, bunların zaman içinde gelişimini ortaya koymalıdır ki bunların elde edileceği finansal tablolar da gelir tablolarıdır.

IFRS 7’de finansal tablolarda raporlanması gereken gelir, gider, kazanç ve kayıp kalemleri şu şekilde belirtilmiştir.²⁷

“(a) Aşağıdakilerden elde edilen net kazanç ve kayıplar:

(i) İlk muhasebeleştirme sırasında gerçeğe uygun değer farkı kar veya zarara yansıtılan olarak sınıflandırılmış finansal varlıklar veya finansal borçlar ile IAS 39 uyarınca alım satım amaçlı elde tutulan olarak sınıflandırılan finansal varlık veya finansal borçlar ayrı ayrı gösterilmek suretiyle, gerçeğe uygun değer farkı kar veya zarar yansıtılan finansal varlık veya finansal borçlar,

(ii) Dönem içerisinde doğrudan özkaynaklarda muhasebeleştirilmiş kazanç veya kayıplar ile özkaynaklardan çıkarılıp döneme ilişkin kar veya zararda muhasebeleştirilen tutarlar ayrı ayrı gösterilmek suretiyle satılmaya hazır finansal varlıklar,

(iii) Vadeye kadar elde tutulacak yatırımlar;

(iv) Kredi ve alacaklar;

(v) İtfa edilmiş maliyetinden ölçülen finansal varlıklar;

(b) Gerçeğe uygun değer farkı kar veya zarar yansıtılmayan finansal varlıklar veya finansal borçlara ilişkin toplam faiz geliri ve toplam faiz gideri (etkin faiz yöntemi kullanılarak hesaplanan);

²⁶ Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, **Bankaların Muhasebe Uygulamalarına ve Belgelerin Saklanması İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik**, RG 22.11.2006/26333, Md.7

²⁷ International Accounting Standards Board, **Financial Instruments: Disclosures**. Paragraph:20

(c) Aşağıdakilerden kaynaklanan ücret gelir ve gideri (etkin faiz oranının belirlenmesinde kullanılan tutarların dışında kalan):

(i) Gerçeğe uygun değer farkı kar veya zarara yansıtılmayan finansal varlıklar veya finansal borçlar;

(ii) Varlıkların bireyler, vakıflar, emeklilik fayda planları ve kurumlar adına saklanması veya yatırım olarak değerlendirilmesi sonucunu doğuran emanet ve diğer saklama faaliyetleri;

(d) Değer düşüklüğüne uğramış finansal varlıklara ilişkin olarak IAS 39 Paragraf AG93²⁸ uyarınca tahakkuk ettirilen faiz geliri; ve

(e) Her bir finansal varlık sınıfına ilişkin değer düşüklüğü zararı tutarı.”

Gelir tablosunda açıklanacak bilgilerin yanı sıra kredilerle ilgili bir takım bilgilere de Bankalarca Kamuya Açıklanacak Finansal Tablolar İle Bunlara İlişkin Açıklama ve Dipnotlar Hakkında Tebliğ paralelinde dipnotlarda yer verilmelidir. Bu kapsamda kısa vadeli kredilerden, orta ve uzun vadeli kredilerden, takipteki kredilerden alınan faizlerin ayrı ayrı açıklanması gerekir. Bunun yanında kredilere ayrılan değer düşüş karşılıklarının da öngörülen tablo dahilinde detaylı şekilde aktarılması istenmektedir.

1.3.4. Özkaynak Değişim Tablosu

Temel mali tablolar olan bilanço ve gelir tablosunu tamamlayıcı mahiyette bir finansal tablo olan özkaynak değişim tablosu, ilgili olduğu dönemde özkaynak kalemlerinde meydana gelen artış veya azalışları bütün olarak kullanıcılarına sunan

²⁸ Bahsi geçen paragraf şu şekildedir; “Bir finansal varlığın veya benzer finansal varlıklar grubunun defter değerlerinin değer düşüklüğü zararı neticesinde azaltılmalarının ardından, faiz gelirleri, gelecekteki nakit akışlarının ilgili değer düşüklüğü zararının ölçülmesi amacıyla iskonto edilmelerinde kullanılan faiz oranı kullanılmak suretiyle muhasebeleştirilir.”

tablodur. Gelir tablosunun bankaların özkaynaklarındaki değişiklikleri detayları ile yansıtmada yeterli olamayabileceği ve bankalar için özkaynak unsursunun taşıdığı önem bir arada düşünüldüğünde söz konusu tablonun bankaların kamuya açıklaması zorunlu tablolar arasında yer almasını sebebi ortaya çıkmaktadır.

Bankaların Muhasebe Uygulamaları Hakkında Yönetmelik'in özkaynak değişim tablosu ile ilgili 9.Maddesinde “Özkaynak değişim tablosu, ana ve katkı sermaye kalemlerinin her birinin dönem başı bakiyesini, dönem içinde söz konusu kalemlerde meydana gelen artışları veya azalışları ve dönem sonu kalanını ayrı ayrı gösterecek biçimde düzenlenir. Karşılaştırılabilirliği sağlamak bakımından, cari dönem hareketlerinin yanı sıra önceki dönem hareketleri ayrı bir bölüm şeklinde düzenlenir.”²⁹ denmektedir.

Ana sermaye-katkı sermaye ayrımı bankacılık sektörüne özgüdür ve bu iki kalemi oluşturan alt başlıklar BDDK tarafından yayımlanan Bankaların Özkaynaklarına İlişkin Yönetmelik'te açıklanmıştır. Bu yönetmeliğe göre ana sermaye ve katkı sermayeyi oluşturan unsurlar şöyledir;³⁰

Ana Sermaye

- a) Ödenmiş sermaye ve buna ilişkin enflasyona göre düzeltme farkı,
- b) Hisse senedi ihraç primleri,
- c) Hisse senedi iptal kârları,
- d) Yedek akçeler ve bunlara ilişkin enflasyona göre düzeltme farkları,
- e) Net dönem kârı ile geçmiş yıllar kârı,
- f) Muhtemel riskler için ayrılan serbest karşılıkların ana sermayenin yüzde yirmibeşine kadar olan kısmı,
- g) Sermayeye eklenecek iştirak ve bağlı ortaklık hisseleri ile gayrimenkul satış kazançları,
- h) Birincil sermaye benzeri borçların ana sermayenin yüzde onbeşine kadar olan kısmı,

²⁹ Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, **Bankaların Muhasebe Uygulamalarına ve Belgelerin Saklanması İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik**, Md.9

³⁰ Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, **Bankaların Özkaynakları Hakkında Yönetmelik**, 01.11.2006, RG:2633, Md.4-5

- i) Net dönem zararı ile geçmiş yıllar zararı toplamının yedek akçeler ile karşılanamayan kısmı,
- j) Özel maliyet bedelleri,
- k) Peşin ödenmiş giderler,
- l) Maddi olmayan duran varlıklar,
- m) Ertelenmiş vergi aktif tutarının ana sermayenin yüzde onunu aşan kısmı,
- n) Kanununun 56'ncı maddesinin üçüncü fıkrasında belirtilen aşım tutarı.

Katkı Sermaye

- a) Genel karşılıklar,
- b) Menkuller yeniden değerlendirme değer artışı,
- c) Gayrimenkuller yeniden değerlendirme değer artışı,
- ç) İştirakler, bağlı ortaklıklar ve birlikte kontrol edilen ortaklıklar bedelsiz hisseleri,
- d) Birincil sermaye benzeri borçların ana sermaye hesaplamasında dikkate alınmayan kısmı,
- e) İkincil sermaye benzeri borçlar,
- f) Satılmaya hazır menkul değerler ile iştirak ve bağlı ortaklıklara ilişkin değer artış fonları,
- g) Yedek akçelere ilişkin enflasyona göre düzeltme farkı hariç olmak üzere, sermaye yedeklerinin, kâr yedeklerinin ve geçmiş yıllar kâr ve zararının enflasyona göre düzeltme farkları.

Ana sermayeyi oluşturan kalemler altında bahsi geçen Bankacılık Kanununun 56.maddesi ortaklık paylarına ilişkin sınırlamaları düzenler. Bu madde hükmü gereğince “Bankaların; kredi kuruluşları ve finansal kuruluşlar dışındaki bir ortaklıktaki payı kendi özkaynaklarının yüzde onbeşini, bu ortaklıklardaki paylarının toplam tutarı ise kendi özkaynaklarının yüzde altmışını aşamaz.”³¹ Bu sınırın aşılması durumunda aşım tutarı ana sermaye hesaplanmasında indirim kalemi olarak dikkate alınır.

³¹ 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu (5472 Sayılı Kanun İle Güncellenmiş), Kabul Tarihi: 19.10.2005, RG:01.11.2005/25983, Md.56

1.3.5. Nakit Akım Tablosu

Bankacılık sektörünün likidite dolayısıyla nakit kavramı ile olan sıkı ilişkisi sebebiyle bankaların kamuya açıklayacağı mali tablolardan biri de nakit akım tablosudur.

Nakit akım tablosu, bankaların bir hesap döneminde nakit veya nakde eşdeğer (nakit benzeri) varlıklarında oluşan değişiklikleri, bankacılık faaliyetleri, yatırım faaliyetleri ve finansman faaliyetleri itibariyle sınıflandırarak ortaya koyan tablodur.³² Uluslararası muhasebe standartlarında, hazırlanacak nakit akım tablolarının belirli bir dönemde nakit veya nakde eşdeğer varlıkları işletme faaliyetleri, yatırım faaliyetleri ve finansman faaliyetleri şeklinde sınıflandırılarak sunulması gerektiği ifade edilmiştir.

Faaliyet tabanlı olarak oluşturulan bu sınıflandırmadan beklenen fayda, her bir faaliyetin kendi içerisinde nakit döngüsünün gösterilmesi yoluyla bu faaliyetlerin finansal pozisyon üzerindeki etkileri ile nakit ve nakde eşdeğer varlıkların tutarının yeterliliğinin yanında bu faaliyetler arasındaki ilişkilerin değerlendirilmesine olanak tanınmasıdır.

a-)Bankacılık Faaliyetleri

Bankacılık faaliyetlerine ilişkin nakit akımları; bankacılık faaliyet konusu aktif ve pasiflerdeki değişim öncesi faaliyet karı ve bankacılık faaliyetleri konusu aktif ve pasiflerdeki değişim şeklinde kendi içinde iki bölümde raporlanır.

Bankacılık faaliyet konusu aktif ve pasiflerdeki değişim öncesi faaliyet karı bölümünde, bankaların faaliyetlerinden elde ettikleri ve gelir tablolarında raporladıkları karlar gösterilir. Bunlar, kredi ilişkilerinden alınan ve ödenen faizler,

³² Öztin Akgüç, **Banka Yönetimi ve Performans Analizi**, İstanbul, Arayış, 2007, s.39

bankacılık hizmetleri sonucu alınan komisyonlar, alınan temettüer, personel ve personel adına yapılan nakit ödemeleridir. Bankaların önceki dönemlerinde tahsil imkanı kalmadığı düşüncesinden hareketle zarar olarak muhasebeleştirdikleri donuk alacaklardan yaptıkları tahsilatlar da bu bölümde raporlanır.

Bankacılık faaliyetleri konusu aktif ve pasiflerdeki değişim bölümünde ise bankaların faaliyet konularına ilişkin bilanço kalemlerinde dönem içerisinde meydana gelen değişimler raporlanır.

b-) Yatırım Faaliyetleri

Nakit akım tablolarında yer alan yatırım faaliyetlerine ilişkin nakit akımları başlığı; bankaların yatırım amacıyla iştirak ettikleri işletmeler dolayısıyla oluşan nakit çıkışları, yatırım amaçlı olarak edinilen menkul kıymetler ve gayrimenkuller dolayısıyla oluşan nakit çıkışları, önceki tarihlerde ortaklık kurulan işletmelerdeki hisselerin satışından doğan nakit girişleri ve yatırım gayesiyle edinilmiş olan menkullerin satışından doğan nakit girişlerinin raporlandığı bölümdür.

c-) Finansman Faaliyetleri

Esas bankacılık faaliyetine ilişkin kaynak kalemleri dışındaki kaynak kalemlerindeki değişim finansman faaliyetlerine ilişkin nakit akımları bölümünde raporlanır.³³

1.3.6. Kar Dağıtım Tablosu

Kar dağıtım tablosu, hazırlanması BDDK tarafından yayımlanan Bankaların Muhasebe Uygulamalarına ve Belgelerin Saklanması İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik'in beşinci maddesi uyarınca zorunlu olan, gelir tablosundaki

³³ A.e., s.43

brüt karın vergiler de dahil olacak şekilde nasıl dağıtıldığını gösteren, gelir tablosunun destekleyici nitelikte bir finansal tablodur.

1.3.7. Mali Tablo Açıklamaları ve Dipnotları

Önceki bölümlerde belirtildiği üzere mali tablolar dipnotları ile bir bütündür. Finansal tablolarda aktarılmayan ya da aktarılmakla beraber detaylarına yer verilmeyen bilgiler dipnotlarda açıklanır. Ülkemizde faaliyet gösteren bankalar tarafından açıklanacak bilgiler Bankacılık Denetleme ve Düzenleme Kurumu tarafından 10 Şubat 2007 tarihinde yayımlanmış olan Bankalarca Kamuya Açıklanacak Finansal Tablolar ile Bunlara İlişkin Açıklama ve Dipnotlar Hakkında Tebliğ'de düzenlenmiştir.

Banka faaliyetlerini tam olarak anlayabilmek için mali tablo dipnotları en az mali tabloların kendileri kadar önemlidir. Konu krediler olduğunda da bu durum geçerliliğini korur. Dipnotlarda, kredilere ilişkin münferit bilgiler elde edilebileceği gibi, sermaye hesaplamalarında tali aktör olarak rollerini de tespit etmek mümkündür.

Bankalarca Kamuya Açıklanacak Finansal Tablolar ile Bunlara İlişkin Açıklama ve Dipnotlar Hakkında Tebliğ'e uygun şekilde düzenlenmiş mali tablo açıklama ve dipnotlarında banka kredileri ile ilgili ulaşılabilecek bilgiler aşağıda genel hatları ile sıralanmıştır.

- Sermaye yeterlilik oranı hesaplamasına esas teşkil edecek kredi riskine tabi varlıkların risk ağırlık sınıflarına göre dağılımı.
- Kredi riskinin tespit ve yönetimine yönelik bankaca gerçekleştirilen faaliyetler
- Kredilerin coğrafi ve sektörel dağılımı
- Kredilerin faize duyarlılığı ve vadelerine göre dağılımı
- Kredilerin türlerine göre dağılımı

- Donuk alacaklara ilişkin bilgiler (sınıfları itibariye dağılımları, hareketleri)
- Gayrinakit kredilerin sektör ve vadelerine göre dağılımı

Sermaye yeterlilik katsayısında kullanılan birçok veri ve bunların nitelikleri mali tablo açıklama ve dipnotlarında aktarılır. Hesaplama da kullanılan veriler sermaye yeterliliği standart oranı başlığında açıklanırken, kullanılan bu verilerin niteliklerine ilgili olduğu başlık altında yer verilir.

Krediler yönü ile değerlendirildiğinde sermaye yeterliliği standart oranı başlığı altında yer verilen tabloda kredilerin ağırlıkları itibariyle ayrımlarını görmek mümkünken kredi riskinin kullanıcılara ve coğrafi bölgelere göre dağılımını kredi riskine ilişkin bilgilerde, kredilerin vadelerine göre dağılımını aktif kalemlere ilişkin açıklamalarda bulmak mümkündür.

2. BANKA KREDİLERİ VE MUHASEBELEŞTİRİLMELERİ

2.1.Giriş

Kredinin sözlük anlamı saygınlık ve güven olup, Latince’de inanma anlamına gelen “credere” kökünden kaynaklanmaktadır.¹ Bu kökün taşıdığı anlam günümüzde yapılan kredi tanımlamaların ortak noktasını oluşturmaktadır. Bankalar, her türlü ödünç işlemini herhangi bir sorun yaşamayacakları, öngörülen işleyişte bir aksaklık olmayacağı varsayımıyla gerçekleştirir ya da en azından bunun böyle olması gerekir.

Bankacılıkta genel kabul gördüğü tanımı ile kredi, bir bankanın; yapacağı istihbarat sonucu oluşan izlenimine göre teminatlandırılarak ya da teminatsız olarak, tabi olduğu yasal çerçeve içerisinde, gerçek ve tüzel kişilere belli bir meblağ para ya da itibarını bir bedel karşılığı kullanma olanağı sunmasıdır.

5411 Sayılı Bankacılık Kanunu’nda ise kredinin ne olduğunun açıklanmasından ziyade nelerin kredi olduğu sıralanmıştır. Söz konusu Kanunun 48.maddesine göre “Bankalarca verilen nakdî krediler ile teminat mektupları, kontrgarantiler, kefaletler, aval, ciro, kabul gibi gayrinakdî krediler ve bu niteliği haiz taahhütler, satın alınan tahvil ve benzeri sermaye piyasası araçları, tevdiatta bulunmak suretiyle ya da herhangi bir şekil ve surette verilen ödünçler, varlıkların vadeli satışından doğan alacaklar, vadesi geçmiş nakdî krediler, tahakkuk etmekle birlikte tahsil edilmemiş faizler, gayrinakdî kredilerin nakde tahvil olan bedelleri, ters repo işlemlerinden alacaklar, vadeli işlem ve opsiyon sözleşmeleri ile benzeri diğer sözleşmeler nedeniyle üstlenilen riskler, ortaklık payları ve Kurulca kredi olarak kabul edilen işlemler izlendikleri hesaba bakılmaksızın bu Kanun uygulamasında kredi sayılır”.²

¹ İlker PARASIZ, **Para Banka Ve Finansal Piyasalar**, 8.bs, Bursa, Ezgi Kitabevi, 2005, s.218

² **5472 Sayılı Kanun İle Değişik 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu**, Kabul Tarihi19.10.2005, RG:01.11.2005/25983, Md.48

2.2.Kredi Çeşitleri

Kredileri çeşitli özellikleri bakımından değişik adlarla sınıflandırmak mümkündür. Bu sınıflandırmaların bazıları şöyledir.

2.2.1.Nitelik Açısından Banka Kredileri

2.2.1.1.Nakdi Krediler

Bu tür kredilerde işlem konusu olan paradır. Banka faiz karşılığı müşteriye belirli bir miktar parayı ödünç vermektedir. Nakdi krediler kendi içinde Borçlu Cari Hesap, İskonto-İştira kredisi, senet karşılığı gibi alt dallara ayrılabilir.

2.2.1.2.Gayrinakdi Krediler

Gayrinakdi kredilerde ödünç işlemine konu edilen para değil bankanın itibarıdır. Banka, müşterisine gireceği bir taahhütte kendisini garantör olarak gösterebilme yetkisini verir. Böylelikle şayet müşteri girdiği taahhüdü zamanında ve bankaca verilen teminatta belirtildiği şekilde gerçekleştirmezse banka, alacaklının uğradığı zararı tazmin etmekle yükümlü olur. Bu tür kredinin en bilinen örnekleri; teminat mektupları, harici garantiler, akreditifler ve aval kredileridir.

Nitelikleri açısından yapılan sınıflandırmaya mali tablolar ile ilişkileri yönüyle bakıldığında gayrinakdi krediler, nakdi kredilerden farklı olarak bilançoda gösterilmezler. Gayrinakdi krediler bilânço dipnotları arasında belirtilirler. Bu

noktada belirtmekte yarar vardır ki nakdi krediler banka bilançolarında gösterilmekle beraber bunlara ilişkin bir çok bilgiye finansal tablo açıklamalarında yer verilir.

2.2.2.Vadeleri Bakımından Banka Kredileri

- **Kısa Vadeli Krediler**

Vadeleri bir yıldan daha kısa olan kredilerdir.

- **Orta Vadeli Krediler**

Vadeleri bir yıldan uzun fakat beş yıldan kısa olan kredilerdir.

- **Uzun Vadeli Krediler**

Vadeleri beş yıldan daha uzun olan kredilerdir.

Kredilerin bilançolarda gösteriminde ayırım kısa vadeli- orta uzun vadeli şeklinde ortaya çıkmaktadır. Ülkemiz gibi enflasyon problemi olan ülkelerde uzun vadeli kredi kültürü, taşıdığı yüksek belirsizlik nedeniyle, yaygın değildir. Bankacılık sistemimizin sağlamış olduğu krediler içinde orta uzun vadeli kredilerin payına bakıldığında 2002 de % 42,71 olan bu oranın 2006 yılının dokuzuncu ayında % 53,4 tırmandığı görülecektir ki bu da enflasyonla ters yönlü hareketin bir göstergesidir. Bu yükselme uzun vadeden ziyade orta vade odaklı olmakla birlikte ilerleyen dönemlerde uzun vade kültürünün kazanılabilmesi bakımından önem arz etmektedir.

2.2.3. Teminatları Açısından Krediler

- **Teminatsız Krediler**

Sadece müşteri kredibilitesine dayanılarak, başka herhangi bir teminat alınmaksızın kullanılan kredilerdir.

- **Teminatl ı Krediler**

Kredi müşterisinin imzasına ek olarak, başka teminatlar alınmak suretiyle tahsis edilmiş krediler olup kendi içerisinde şahsi teminatl ı krediler ve maddi teminatl ı krediler olarak ikiye ayrılır.

Şahsi teminatl ı krediler kredi kullanılan müşterinin yanı sıra bankaca güvenilir bulunan başka gerçek veya tüzel kişilerin de kefaletlerinin alınması suretiyle kullanılan kredidir.

Maddi teminatl ı krediler ise, krediye teminat olarak, ödenmeme durumunda paraya çevrilmek üzere kredinin teminatına maddi değerlerin rehninin alınması yoluyla kullanılan kredilerdir.

Kredilerin belirlenen kriterlere göre de ğişik sınıflandırılmaları mümkündür. Bu bölümde yapılan sınıflandırmalar genel anlamda yapılmış sınıflandırmalar olup, kredilerin muhasebeleştirilmeleri yönünden farklılık yaratan nitelikleri itibariyle yapılacak sınıflandırmalar sonraki bölümde detaylı olarak incelenmeye çalışılacaktır.

2.3.Banka Kredilerinin Muhasebeleştirilmesi

Bankacılık faaliyetlerinde kredi asli bir unsuru teşkil etmektedir. Türk bankacılık sisteminde toplam aktifler içerisindeki payı 2006 yılı sonu itibariyle % 48,3³ olan kredilerin mali tablolarda tam ve doğru olarak gösterilmesi sektörün geleceği ve yatırımcının korunması açısından önem teşkil etmektedir. Kaldı ki bu pay gelişmiş ülkelere nazaran halen düşük olmakla beraber gerek mutlak değer gerekse de oransal olarak artması beklenmektedir.

Banka temel faaliyetleri arasında kritik önem sahibi olan kredi işlemlerinin sağlıklı bir şekilde finansal tablolara yansıtılabilmesini temin etmek bakımından bankaların tesis etmesi gereken asgari bazı şartlar vardır ki bunlar kredi işlemlerinin muhasebeleştirilmesinin temelleri olarak da nitelendirilebilmekte olup, şöyledirler⁴;

1. Bir banka kredi riskinin yönetimi için güvenilir bir sistem benimsemelidir.
2. Banka yönetiminde donuk kredilerin tespiti ve ölçümü, yazılı politikalar çerçevesinde ve tutarlılık ve ihtiyatlılık gibi ilkeleri yansıtacak yöntemler dahilinde gerçekleştirilmelidir.
3. Muhasebe politika ve yöntemlerinin seçimi ve uygulaması temel muhasebe kavramları ile uyumlu olmalıdır.

Bankalar açısından kredi riskini yönetmek için güvenilir ve zamanlaması iyi bir muhasebe sistemi ve değerlendirme çok önemlidir. Kredi riski her ne kadar sadece kredi hesaplarından kaynaklanan bir risk olmasa da büyük oranda kredi hesaplarından kaynaklanır. Bu sebeple bunların sağlıklı ölçümü için geliştirilecek güvenilir muhasebe sistemleri, ilgili gruplara bilgi temin etmesinin yanında banka yönetimine de kredi riskinin yönetiminde kolaylık sağlayacaktır.

³ Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, “**Finansal Piyasalar Raporu**”, Aralık ,2006, (Çevrimiçi), http://www.bddk.org.tr/turkce/Raporlar/Finansal_Piyasalar_Raporlari/1651BDDK_FPR_Aralik2006_27042007.pdf , 10 Mayıs 2007

⁴ Basel Committee on Banking Supervision, **Sound Practises for Loan Accounting and Disclosure**, July 1999, s.2, <http://www.bis.org/publ/bcbs55.pdf> , (Çevrimiçi), 15 Mart 2007

Kredilerin ihtiyatlılık ilkesi doğrultusunda değerlendirilmesi, dolayısıyla kredilere ayrılacak karşılıkların isabetli şekilde tespiti amacıyla kredilerin risk temeline bağlı olarak sınıflandırılması önerilmektedir.⁵

Bankaların kredileriyle ilgili olarak gerçekleştirecekleri işlemler temel olarak aşağıdaki şekilde dört bölüme ayrılabilir⁶;

1. Kredi ilişkisinin kurulması, kredi konusu olan mal veya garantinin ilgiliye verilmesi
2. Kredinin anaparasının geri ödenmesi
3. Krediyeye faiz tahakkuk ettirilmesi
4. Tahakkuk eden faizin tahsilatı

Sıralamada belirtilen işlemler kredi ile ilgili tüm işlemleri kapsamayıp sadece temel aşamaları ifade etmektedir. Belirtilenlerin yanında kredilere ilişkin ücret ve komisyonların tahsilatı, gayrinakdi kredilerin nakde dönüşmesi gibi bir takım unsurlar daha vardır.

Bu çalışmada krediler ile ilgili muhasebe işlemleri, kredi tahsisi sürecindeki işlemlerinin sırasına paralel olarak incelenecek, başlık altında değerlendirilmeyen ancak önemli görülen bazı noktalara ise örnekte yer vermeye çalışılacaktır.

2.3.1.Kredi İlişkisinin Kurulması

Bu bölümde ifade edilen kredi ilişkisinin kurulması, bankanın müşterisi ile mutabakata vardığı kredi işleminin banka mali tablolarına taşınmasını ifade eder. Kurulacak kredi ilişkisinde bankanın kredi tahsisi sonucu söz konusu işleme ilişkin faiz, komisyon gibi getirileri kanuni olarak tahsil etme hakkı oluşur.

⁵ A.e., s.15

⁶ Fred M. Frankston, Charles D. Mecimore, Michael F. Cornick, **Bank Accounting**, U.S.A, American Bankers Association, 1987, pp.149

Bankanın hukuki anlamda kredi ilişkisine taraf olmasından, bir kredi sözleşmesinin karşılıklı olarak akdedilmesi sonucu bahsedilebilir fakat bu noktada işlemi mali tablolara taşımak anlamsızdır çünkü mali anlamda bankanın varlıklarında ne bir azalma (kredi tahsisi ile nakit azalması gibi) ne de krediye ilişkin herhangi bir hakkı oluşur. Kredi tahsisine ilişkin sözlü veya yazılı taahhütler banka bilançolarına varlık olarak taşınmazlar.⁷ Finansal araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme isimli Türkiye Muhasebe Standardı'nda bir finansal varlık ya da borcun ancak sözleşmeye taraf olunması durumunda bilanço'ya yansıtılacağı belirtilmektedir.⁸

Muhasebe standardında geçen "sözleşmeye taraf olunması" ifadesinden kasıt yazılı bir sözleşme değildir, zira kredi sözleşmelerinin yazılı yapılması şart olmayıp, usul hukukuna göre varlığın ispatı yazılı şekle tabi olması sebebiyle, yazılı olarak yapılmış sözleşme ispat aracı vazifesi görür. Olayın hukuki yönü üzerinde durulduğunda, bazı durumlarda irade uyuşmasının dahi aranmayacağı kredi ilişkilerinin varlığı görülebilir.⁹

Kredi işleminin ortaya çıkmasıyla beraber bankaların işlemi kayda alması maliyet bedeli üzerinden gerçekleştirilir. Bahsi geçen maliyet bankaca müşterisine ödenen kredi tutarıdır. Burada dikkat edilmesi gereken nokta ödenen tutardan, banka tarafından ücret, komisyon vb. kesintiler yapılmış olabileceğidir. Bu yüzden bu tutarların ayrı olarak ele alınması gereklidir.

Banka tarafından girilen kredi işlemlerinde kredinin diğer tarafının kim olduğu ve krediye teminat olarak alınan varlığın türü de önemli olmakla beraber

⁷ Basel Committee on Banking Supervision **Sound Practises for Loan Accounting and Disclosure**, s.15

⁸ Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu, **Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme (TMS 39)**, md.14

⁹ Yargıtay çeşitli kararlarında karşılığı bulunmayan çekin banka tarafından hamiline ödenmesini, arada herhangi bir anlaşma olmamasına rağmen, kredi ilişkisi olarak tanımlamış ve bankanın bu ilişkiye dayanarak faiz talep etme hakkının olduğunu vurgulamıştır. Örnek kararlar için bkz: Yargıtay 19. H.D. 22.09.1993 T. 92/6231 Es. 93/5699 S. Kararı, Yargıtay 19.H.D. 02.11.1993 T. 92/6994 Es. 93/7206 S. Kararı, Yargıtay 19. H.D. 16.9.1993 T. 92/6277 Es. 93/5554 S. Kararı.

ilerleyen bölümde üzerinde durulacağından burada konunun detaylarına girilmeyecektir.

2.3.2. Krediye İlişkin Geri Ödemeler

Sağlıklı şekilde işleyen bir krediye ilişkin geri ödemeler anapara ve faiz olarak iki grupta ele alınır. Tarafların, kredinin vade ve tutarını serbestçe belirleyebilme keyfiyetine sahip olmaları sebebiyle geri ödeme işlemleriyle ilgili olarak yapılacak kayıtlar, tarafların iradesinin mutabakatı çerçevesinde şekillenir.

Geri ödemeleri bakımından iki farklı tür krediden söz edilebilir. Bunlardan birincisi rotatif nitelikli krediler, diğeri ise taksitli kredilerdir.

Rotatif krediler cari hesap sözleşmesi niteliğinde kredilerdir. Türk Ticaret Kanunu'nun 87. maddesinde cari hesap sözleşmesi şu şekilde tanımlanır; “ İki kimsenin para, mal, hizmet ve diğeri hususlardan dolayı birbirlerindeki alacaklarını ayrı ayrı istemekten karşılıklı olarak vazgeçip bunları kalem kalem zimmet ve matlup şekline çevirerek hesabın kesilmesinden çıkacak bakiyeyi isteyebileceklerine dair mukaveleye Cari Hesap Mukavelesi denir”¹⁰.

Bankalardaki rotatif kredi uygulamasında; müşteri hakkında yapılacak incelemeler ve varılacak mutabakat sonrasında müşteriye belirli bir dönem için belirli bir limit tahsis edilir ve bu limit söz konusu dönem içerisinde müşterinin kullanımına bırakılır. Taraflar gerek anapara ödemelerini gerekse de faiz ödemelerini kendileri belirlemekle beraber ülkemizdeki uygulamada genel itibariyle üçer aylık dönemler faiz tahsilât dönemleri olarak kabul edilmektedir. Belirtilen dönemlerde bankalar dönemsellik ilkesi uyarınca döneme ilişkin para hareketlerine göre faiz tutarlarını hesaplar ve bunu gelir olarak kaydederler.

¹⁰ 6762 Sayılı Türk Ticaret Kanunu, Kabul Tarihi:29.06.1956, RG:09.07.2006/9353, Md.87

Eşit taksitli krediler ise tarafların başta oluşturdukları bir ödeme planı çerçevesinde tahsil edilecek anapara ve faiz tutarını tahsil tarihleri itibariyle belirledikleri kredilerdir. Bu tür kredilerde kullandırım işlemi bir kere yapılması sebebiyle anaparaya ilişkin yapılacak işlemlerin tümü alacak niteliğindedir. Kredi dönemi boyunca tahsil edilecek faiz tutarı da belli olduğundan herhangi bir faiz hesaplaması yapılmayacak, faiz ilgili dönemde gelir hesaplarına yansıtılacaktır.

2.3.3.Kredilerin Banka Kayıtlarından Çıkarılması

Kredilerin banka kayıtlarından çıkarılacağı haller, finansal varlıkların, finansal borçların ve finansal olmayan kalemlerin alım veya satımına ilişkin sözleşmelerin muhasebeleştirilmesi ve ölçülmesine yönelik ilkeleri belirleyen Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme (TMS 39) standardında detaylarıyla sıralanmış olmakla beraber özetle; kredi ilişkisinden doğan haklar üzerinde bankanın kontrolü kaybetmesi sonucu kredi banka kayıtlarından çıkarılır. Kontrolün kaybedilmesi geniş bir kavram olup çeşitli şekilde olabilir

Bankaca verilen nakdi bir kredi üzerinde bankanın kontrolü kaybetmesi anapara borcunun itfa edilmesi suretiyle gerçekleştirilir. Kredi ilişkisinde karşı tarafın anaparadan doğan bütün yükümlülüklerini yerine getirmesi halinde kredi hesabı tasfiye edilir ve banka bilançolarından çıkarılır.

Gayrinakit kredilerde ise durum farklıdır. Bu tür kredilerin kayıtlardan çıkarılması için bankanın üstlendiği sorumluluğun bitmesi gerekir ki bu da gayrinakit kredinin türüne ve yapılan sözleşmeye göre belirlenir. Örneğin ithalat akreditifi gibi işlem bazlı bir kredi olabileceği gibi kesin teminat mektubu gibi sürenin ön plana çıktığı veya mektubun iadesine kadar geçerli olduğu durumlar da söz konusu olabilir. Böyle durumlarda işlemin banka kayıtlarından çıkarılması ancak yükümlülükten kurtulunması ile mümkündür ki bu da, belirtildiği üzere kredi çeşitlerine göre farklı şekillerde gerçekleşir.

2.3.4.Örnek Uygulama

İnşaat malzemeleri alım-satım işleri ile iştigal eden XYZ firması faaliyetlerinin finansmanı amacıyla A Bankası'na müracaat etmiş, bankaca yapılan incelemeler ve karşılıklı görüşmeler neticesinde firmaya 300.000 YTL nakit ve 100.000 YTL gayrinakit kredi tahsis edilmesine karar verilmiştir.

Firmaya kullanılacak nakit kredi rotatif nitelikte olup vadesi 1 yıl olarak belirlenmiştir. Krediye teminat olarak, firmanın yürüttüğü faaliyetler dolayısıyla müşterilerden aldığı senetlerin alınması kararlaştırılmıştır. Kullanılacak kredinin faizi yıllık %22 olup faiz ödeme dönemleri olarak 31 Mart, 30 Haziran, 30 Eylül, 31 Aralık belirlenmiştir. Faiz ödemelerinden başka her bir kredi kullandırımında %2 oranında komisyon kesintisi yapılacaktır.

Şirket gayrinakit kredi limitini teminat mektubu olarak kullanmayı talep etmiş ve bu talep banka tarafından uygun bulunmuştur. Süresiz olarak düzenlenecek teminat mektubu XYZ Şirketi'nin bayisi olduğu firmaya verilecektir. Teminat mektubunun komisyon oranı yıllık binde beş olarak tespit edilmiş, ödemelerin haziran ve aralık olacak şekilde iki taksit halinde gerçekleştirilmesi konusunda uzlaşmaya varılmıştır. Banka teminat mektubunu 05.02.2006 tarihinde düzenlemiş ve ilgisine sunulmak üzere müşterisine teslim etmiştir. Müşteri de 13.02.2006 tarihinde bayiliğini yaptığı firmaya vadeli alımlarına teminat olarak mektubu sunmuştur.

Bu şekilde belirtilen şartları içeren genel kredi sözleşmesi 11.01.06 tarihinde taraflar arasında imzalanmıştır.

Firmanın rotatif krediyi yıl boyunca kullanımını şu şekilde gerçekleştirmiştir,

XYZ Firmasının dönem içerisindeki kredi kullanımları

Tarih	Kullanım (YTL)
18.01.2006	20.000,00
24.01.2006	60.000,00
30.03.2006	50.000,00
20.06.2006	110.000,00

Kullanılan kredinin geri ödemelerinin tümü, kredi teminatına alınan senetlerin tahsil edilen bedellerinin kredi bakiyesinden mahsup edilmesi suretiyle gerçekleştirilmiş, sadece kredinin 17.10.06 tarihinde kapatılmasında firma tarafından nakit ödeme yapılmış olup firmanın teminata verdiği senetlere ilişkin hareketler aşağıdaki gibidir;

XYZ Firması Tarafından Verilen Senet Hareketleri

Senet No	Tutar (YTL)	Giriş Tarihi	Tahsil Tarihi
1	41.900,00	15.01.2006	11.02.2006
2	9.800,00	15.01.2006	03.04.2006
3	73.000,00	15.01.2006	26.06.2006
4	21.400,00	02.04.2006	07.09.2006
5	85.000,00	06.07.2006	07.10.2006

Firma nakit kredi faiz ödemelerini ve gayrinakit kredi komisyon ödemelerinin tümünü zamanında gerçekleştirmiştir.

Açıklanan kredi işlemi ile ilgili bankanın kayıtları şu şekilde olacaktır;

Kredi teminatına alınan senetlerin nazım hesaplara giriş kaydı,

15.01.06

Teminata Alınan Senetler 124.700

Teminata Alınan Senetler Kr. 124.700

Kredi kullandırılmasına ilişkin kayıt

18.01.06

Kredi Hesabı 20.000,-

Vadesiz Mevduat Hesabı/Kasa 19.600,-

Komisyon Gelirleri 400,-

24.01.2006 tarihindeki kredi kullandırımı;

24.01.06

Kredi Hesabı 60.000,-

Vadesiz Mevduat Hesabı/Kasa 58.800,-

Komisyon Gelirleri 1.200,-

Tahsil edilen senet bedeli müşterinin borçlu cari hesap şeklinde işleyen kredi hesabına alacak kaydedilir ve nazım hesaplardan çıkışı yapılır,

11.02.06

Kasa 41.900,-

Kredi Hesabı 41.900,-

Teminata Alınan Senetler Kr. 41.900,-

Teminata Alınan Senetler 41.900,-

(Senedin nazım hesaplardan çıkışı)

30.03.2006 tarihindeki kredi kullanımına ilişkin kayıt,

30.03.06

Kredi Hesabı 50.000,-

Vadesiz Mevduat/Kasa 49.000,-

Komisyon Gelirleri 1.000,-

31.03.2006, tarafların aralarında belirlediği faiz tahakkuk tarihidir. Bu tarihte banka müşterisinden faiz isteyebilme hakkını elde eder ve dolayısıyla bu tutarı bilanço ve gelir tablosuna yansıtmak durumundadır,

31.03.06

Kredilerden Gelir Tahakkukları 2.101,49

Kredi Faiz Geliri 2.101,49

Müşteriden döneme ait faizin tahsilatı yapıldığında,

01.04.06

Kasa 2.101,49

Kredilerden Gelir Tahakkukları 2.101,49

02.04.2006 tarihinde firmanın teminata aldığı senedin nazım hesaplara giriş kaydı;

02.04.2006

Teminata Alınan Senetler 21.400,-

Teminata Alınan Senetler Kr. 21.400,-

15.01.2006 tarihinde girişi yapılan 03.04.2006 vadeli senedin tahsili,

03.04.2006

Kasa	9.800,-		
		Kredi Hesabı	9.800,-

Teminata Alınan Senetler Kr. 9.800,-

		Teminata Alınan Senetler	9.800,-
--	--	--------------------------	---------

(Senedin nazım hesaplardan çıkışı)

20.06.2006 tarihinde firmanın kullandığı 110.000,- YTL krediye ilişkin kayıt;

20.06.2006

Kredi Hesabı	110.000,-		
--------------	-----------	--	--

		Kasa	107.800,-
--	--	------	-----------

		Komisyon Gelirleri	2.200,-
--	--	--------------------	---------

15.01.2006 tarihinde girişi yapılan 26.06.2006 vadeli senedin vadesinde tahsil kaydı;

26.06.2006

Kasa 73.000,-

Krediler 73.000,-

Teminat Senetleri Kr. 73.000,-

Teminat Senetleri 73.000,-

(Senedin Nazım Hesaplardan Çıkışı)

Kullanılan krediye bağlı olarak 30.06.2006'da tahakkuk eden faizin kaydı,

30.06.06

Kredilerden Gelir Tahakkukları 4.866,69

Kredi Faiz Geliri 4.866,69

Müşteriden döneme ait faizin tahsilatı yapıldığında,

01.07.06

Kasa 4.866,09

Kredilerden Gelir Tahakkukları 4.866,09

06.07.2006 tarihinde firmanın teminata aldığı nazım hesaplara senetlerin giriş kaydı;

06.07.2006

Teminata Alınan Senetler 85.000,-

Teminata Alınan Senetler Kr. 85.000,-

02.04.2006 tarihinde girilmiş 07.09.2006 vadeli senedin tahsili

07.09.2006

Kasa 21.400,-

Kredi Hesabı 21.400,-

Teminat Senetleri Kr. 21.400,-

Teminat Senetleri 21.400,-

(Senedin Nazım Hesaplardan Çıkışı)

30.09.2006 tarihinde yapılan faiz tahakkukunun kaydı

30.09.06

Kredilerden Gelir Tahakkukları	6.181,63	
	Kredi Faiz Geliri	6.181,63

Müşteriden döneme ait faizin tahsilatı yapıldığında,

01.10.06

Kasa	6.181,63	
	Kredilerden Gelir Tahakkukları	6.181,63

06.07.2006 tarihinde girişi yapılmış 07.10.2006 vadeli senedin tahsili,

07.10.06

Kasa	85.000,-	
	Krediler Hs.	85.000,-

Teminat Senetleri Kr	85.000,-	
	Teminat Senetleri	85.000,-

(Senedin Nazım Hesaplardan çıkışı)

17.10.2006 tarihinde kredinin kapanış kaydı

	17.10.2006	
Kasa	8.900,-	
	Krediler	8.900,-
Kasa	456,07,-	
	Faiz Geliri	456,07

Verilen Teminat Mektubuna İlişkin Kayıtlar;

Teminat mektubu banka açısından gayrinakit bir risk oluşturması sebebiyle bankanın nazım hesaplarında izlenir.

	05.02.06	
Verilen Teminat Mektupları	100.000,-	
	Verilen Teminat Mektupları K.	100.000,-

Komisyon tahsilat kayıtları;

01.06.06

Kasa/Mevduat Hs.	250	
	Teminat. Mek. Komisyon Geliri	250

31.12.06

Kasa/Mevduat Hs	250	
	Teminat Mek. Komisyon Geliri	250

2.4.Kredilerin Tahsil Edilememesi ve Bu Durumda Yapılacak Muhasebe İşlemleri

Bu başlık altında kredilerin sorunlu hale gelmesinin bankaca algılanması, bunu müteakip yapılacak muhasebe işlemleri üzerinde durulacaktır. Her ne kadar kredilerin sınıflandırılması önceki bölümlerde yapılmış ise de konu ile yakın ilgisi dolayısıyla BDDK tarafından yapılan kredi ayrımları üzerinde durulacak ve bunlar açıklanmaya çalışılacaktır.

2.4.1.Kredilerin Sorunlu Hale Gelmesi

Kredinin sorunlu hale gelmesi kredi veya kredilerin kalitesinin bankanın krediyi tahsil edememesini muhtemel kılacak derecede zayıflamasını ya da kredi veya kredilerin başta varılan mutabakat çerçevesinde tahsil edilebileceğine ilişkin gerçekçi bir belirtinin olmamasını ifade eder.¹¹

Sorunlu kredilerin tanımlanmasında ortaya konulan iki seçenek yani kredi kalitesinin krediyi tahsil edememeyi muhtemel kılacak derecede zayıflaması ve kredilerin başta varılan mutabakat çerçevesinde tahsil edilebileceğine ilişkin gerçekçi belirti olmaması, farklı ülkelerdeki muhasebe düzenlemelerinde alternatif şekilde ele alınmıştır. Örneğin IAS 39 ve Amerika Birleşik Devletleri Finansal Muhasebe Standartları Kurulu (US Financial Accounting Standards Board (FASB)) tarafından yayımlanan 5 numaralı standartta kredinin sorunlu hale gelmesinin tespitinde kredinin kalitesinin tahsil edilemeyeceğini muhtemel kılacak şekilde zayıflaması şeklinde ifade edilen önerme kullanılmaktayken, Kanada ve İngiltere gibi ülkelerde kredilerin başta varılan mutabakat çerçevesinde tahsil edilebileceğine ilişkin gerçekçi belirti kalmaması testi kullanılmaktadır.¹²

BDDK düzenlemelerinde kredilerin sorunlu hale gelmesi donuklaşma kavramı ile ifade edilir. Kredilerin donuklaşması, bankanın müşteriye verdiği krediyi, başta belirlenen şartlar dahilinde tahsil edememesi, tahsil kabiliyetinin yitirildiğine dair güçlü belirtilerin ortaya çıkması durumlarını ifade eder. Donuklaşma kavramına ilişkin yapılan tanım içeriğinde kredi değerliliğinin zayıflaması ve kredinin zafiyete uğraması gibi iki alt kavramı barındır. Belirtilen her iki kavram da BDDK tarafından yayımlanan Bankalarca Kredilerin ve Diğer Alacakların Niteliklerinin Belirlenmesi ve Bunlar İçin Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik'te açıklanmıştır.

¹¹ Basel Committee on Banking Supervision, **Sound Practises for Loan Accounting and Disclosure**, s.11

¹² A.e.

Söz edilen Yönetmeliğe göre kredi değerliliğinin zayıflaması “borçlunun, varlıklarının yükümlülüklerini vadesinde ve tam olarak karşılamada yetersiz hale gelmesi, finansal kaldıraç oranının bankaca kredi değerlendirilmesinde kullanılan standart kriterlere göre kabul edilebilir seviyede olmaması, borç ödeme gücünden önemli ölçüde yoksun hale gelmesi, işletme sermayesinin ve/veya özkaynakların kredinin tahsil kabiliyetini zaafa uğratacak ölçüde yetersiz kalması durumlarından birinin varlığını ifade eder”.¹³ Yapılan tanımdan da anlaşılacağı üzere kredi değerliliği sadece kredinin tahsisi aşamasında değil, kredi kullandırım süreci boyunca bankalarca gözlemlenmelidir. Bu kapsamda firmaların diğer ödemelerinin işleyişi, diğer bankalara olan borçlarının durumu, borç yapısındaki değişim, firmanın mali tablolarının seyri izlenir ve tanımda belirtilen durumların ortaya çıktığını/çıkacağını belirten işaretlerin ortaya çıkması halinde buna uygun olarak gerekli işlemler yapılır.

Kredilerin donuklaşmasının alt kavramı olarak ifade edilen bir diğer durum olan kredinin zafiyete uğraması ise anılan Yönetmelikte “yapılan değerlendirmelerde cari şartlar ve olayların esas alınması kaydıyla, kredi sözleşmesinde yer alan bağlayıcı şartlar çerçevesinde vadesi gelen kredi tutarının banka tarafından tahsilinin sağlanamayacağının kuvvetle muhtemel olması” durumunu ifade eder. Her ne kadar tahsilin sağlanamayacağının kuvvetle muhtemel olması ibaresi, yapılacak değerlendirmenin subjektif yönünü ortaya koyuyorsa da değerlendirmeler ulaşılabilecek en doğru bilgiye, diğer bir ifade ile banka içi bir derecelendirme ile desteklenen ölçüme dayanan en isabetli tahmine göre yapılmalıdır.¹⁴

¹³Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, **Banka Kredilerinin ve Diğer Alacakların Niteliklerinin Belirlenmesi ve Bunlar İçin Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Usul ve Esaslara Hakkında Yönetmelik**, RG:01.11.2006/26333, Md:6

¹⁴ Resul KOÇ, “**Banka Kredi Karşılıkları ve Muhasebe Uygulamaları**”, Y.Lisans Tezi, Ankara, 2002, s.44

2.4.2.BDDK Yönetmeliğince Kredilerin Sınıflandırılması

BDDK tarafından yayımlanan Bankalarca Kredilerin ve Diğer Alacakların Niteliklerinin Belirlenmesi ve Bunlar İçin Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik'te krediler beş sınıfa ayrılmıştır. Yönetmelikte belirtilen sınıflara bu bölümde yer verilmiştir.

2.4.2.1 Standart Nitelikte Krediler ve Diğer Alacaklar

Bu tür krediler, işleyişinde herhangi bir sorun olmayan, taraflarca belirlenen şartlar dahilinde işleyen kredilerdir. Standart nitelikteki kredilerin mevcut sağlıklı işleyişinin yanında ileride de bu kredilere ilişkin sorun beklenmemektedir. Belirtilen şartların, yani kredilerin bu sınıf içerisinde izlenebilmesinin kriterlerini banka ile müşteri arasındaki anlaşma belirlemektedir. Kredi kullandırımı sırasında belirtilen şartlara uygunsuz durumların ortaya çıkması veya ileride ortaya çıkabileceğine dair belirtilerin gözlemlenmesi durumunda krediler artık bu sınıfta izlenmez, aksaklığın boyutuna göre diğer sınıflara aktarımları yapılır.

2.4.2.2. Yakın İzlemedeki Krediler ve Diğer Alacaklar

Bankanın kredi izleme sürecinin mali tablolara yansıtılması, dolayısıyla elde edilen bilgilerin mali tablo kullanıcılarıyla paylaşılmasında bu grup önemli bir unsur teşkil eder. BDDK tarafından yayımlanan Yönetmelikte kredilerin II. Sınıf olarak değerlendirilmesi şu şekilde açıklanmıştır.¹⁵

¹⁵ Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, **Banka Kredilerinin ve Diğer Alacakların Niteliklerinin Belirlenmesi ve Bunlar İçin Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik**, Md.4

- 1) “Kredilendirilebilir nitelikte finansman yapısına sahip gerçek ve tüzel kişilere kullandırılmış olan ve anapara ve faiz ödemelerinde halihazırda herhangi bir sorun bulunmayan, ancak borçlunun ödeme gücünde veya nakit akımlarında olumsuzluklar gözlemlenmesi ya da bunun gerçekleşeceğinin tahmin edilmesi veya krediyi kullananın önemli ölçüde finansal risk taşıması gibi nedenlerle yakından izlenmesi gereken veya,
- 2) Anapara ve faiz ödemelerinin kredi sözleşmesinde yer alan şartlara uygun olarak yapılmasında sorunlar doğması muhtemel olan ve bu sorunların giderilmemesi durumunda borcun tamamının veya bir kısmının geri ödenmeme riski bulunan veya,
- 3) Geri ödenmesi kuvvetle muhtemel bulunmakla beraber, mazur görülebilecek çeşitli nedenlerle anapara veya faiz ödemelerinin tahsili, vadelerinden veya ödenmesi gereken tarihlerden itibaren doksan günü geçmeyen şekilde geciken veya,
- 4) Borçlunun kredi değerliliği zayıflamamış olmakla birlikte düzensiz ve kontrolü güç bir nakit akım yapısına sahip olması nedeniyle zafiyete uğrama ihtimali yüksek olan krediler.”

Maddede kredilerin yakın izlemedeki krediler olarak izlenmesine koşul olarak öne sürülen durumların büyük ölçüde subjektif nitelik taşıdığı görülmektedir. Bu durumun tek istisnası 90 güne kadar olan gecikmelerdir. İfade edilen subjektif nitelik, kredi müşterisinin banka tarafından titizlikle izlendiği, kredinin akıbetini etkileyebilecek hususların takip edildiği varsayımlarına dayanır. Bu sınıftaki krediler ne tam anlamıyla sağlıklı kredi ne de takip hesaplarına aktarımı yapılmış kredilerdir. Bu bakımdan bankaların kredilerine ilişkin edindikleri izlenimleri mali tablolarında kullanıcıları ile paylaşmaları bakımından oldukça önemlidirler. Kredinin takip hesaplarına aktarılmasından önce bunun öngörülebilirliğinin mali tablo kullanıcıları tarafından bilinmesinin, kredi sınıflandırılması şeffaflık bakımından değerlendirildiğinde, en önemli nokta olduğu açıktır. Standart nitelikte krediler sağlıklı işleyen problemsiz kredilerdir, III., IV., V. gruplarda yer alan krediler ise takip hesaplarına aktarılmış, bir şekilde bankayı zarara uğratmış olan kredilerdir. Bu ikisi arasında yer alan kredilerin bilinmesi yani, tam anlamıyla beklenildiği şekilde işlemeyip takibe aktarılma ihtimali olan kredilerin açıklanması kullanıcıları sağlanan

enformasyonun kullanılabilir olmasını sağlayacak, bilgi asimetrisinin oluşmasını önleyecektir.

2.4.2.3.Tahsil İmkani Sınırlı Krediler ve Diğer Alacaklar

Bu grupta borçlusunun özkaynakları ya da krediye verdiği teminatları yetersiz görülen, kredi değerliliği zayıflamış olarak değerlendirilen veya zafiyete uğradığı kabul edilen, kredi sözleşmelerindeki yükümlülüklerini 90 günden fazla fakat 180 günden az geciktiren, fiilen bir gecikme olmasa dahi olacağına yönelik kanı oluşan krediler izlenir.

Kredinin teminatında görülen yetersizlik izafi şekilde değerlendirilmelidir. Teminatın yeterli veya yetersiz olduğu, kredi borçlusunun kredibilitesine, dolayısıyla bankanın değerlendirmelerine bağlıdır. Ülkemizde bankaların teminatsız olarak kredi vermelerine engel olacak herhangi bir düzenleme yoktur. Buradaki teminat yetersizliğinden kasıt borçlunun kredi tahsisi sırasında üzerinde anlaşmaya varılan teminatları bankaya verememesi veya başta kredi borçlusunun banka nezdindeki olumlu kredibilitesinin ilerleyen dönemde bozulması sonucu bankaca talep edilen ek teminat talebinin yerine getirilememesidir.

Bu sınıflandırmada da somut unsur gün olarak gecikme şeklinde verilmiştir. Doksan günü aşacak şekilde gerçekleşecek gecikmeler 180 güne kadar kredilerin bu sınıfta izlenmesini gerektirir. Bu hüküm bir tarafı ile bağlayıcı bir tarafı ile bağlayıcı değildir. Şöyle ki, kredilerin bu grupta sınıflandırılması için doksan gün gecikmenin oluşması şart değildir fakat doksan günden fazla geciken krediler en iyi ihtimalle bu sınıfta izlenir.

2.4.2.4. Tahsili Şüpheli Krediler ve Diğer Alacaklar

Normal koşullarda tahsil imkanı bulunmayan, kredi kullandırımı esnasında üzerinde anlaşmaya varıldığı şekilde ödenemeyeceği kuvvetle muhtemel olan fakat borçlunun birleşme, sermaye artırımını gibi imkanlarının bulunması sebebiyle tam olarak zarar da kabul edilemeyen kredilerin izlendiği gruptur. Gün olarak gecikme şeklinde somut koşul bu grupta da vardır. Buna göre 180 günden fazla bir yıldan az geciken krediler bu grupta izlenirler.

2.4.2.5. Zarar Niteliğindeki Krediler ve Diğer Alacaklar

Adından da anlaşılacağı üzere burada izlenen krediler, bankanın tahsiline imkan kalmadığını düşündüğü kredilerdir. Kredi borçlusu hakkında yapılan yasal takip işlemlerinden herhangi bir sonuç alınmadığı ve alınamayacağı düşünülmesi, paraya çevrilecek herhangi bir teminatın olmadığı durumlar buna örnek olarak gösterilebilir. Kredilerin bu sınıfta değerlendirilebilmelerinin bir diğer kriteri de anaparanın veya faizin veya her ikisinin bir yıl geçmesine rağmen tahsil edilememesidir.

2.4.3. Kredilerin Sınıflandırılmasında Kullanılan Kriterlerin Değerlendirilmesi

Kredi sınıflarının münferit olarak açıklanmasında da değinildiği gibi BDDK tarafından çıkarılan Yönetmelik uyarınca yapılan sınıflandırmada öne sürülen kriterler, gecikme süreleri hariç olmak üzere, niteliksel yapıdadır. Gecikme sürelerine göre yapılacak sınıflandırma özet olarak tablo halinde sunulmuştur.

Tablo 1: Kredilerin Sınıflandırılması

Kredi Grubu	Gecikme Süresi
I.Standart Nitelikteki Krediler	-
II.Yakın İzlemedeki Krediler	$GS \leq 90$
III.Tahsil İmkânı Sınırlı Krediler	$90 \text{ Gün} < GS \leq 180 \text{ Gün}$
IV.Tahsili Şüpheli Krediler	$180 \text{ Gün} < GS \leq 1 \text{ Yıl}$
V.Zarar Niteliğindeki Krediler	$1 \text{ Yıl} < GS$

Başlıklar halinde belirtilen, yukarıdaki tabloda da özet şeklinde sunulmaya çalışılan gecikme süreleri temelli yaklaşımda, koşul olarak belirtilen gecikme günlerin bağlayıcılığı tek yönlüdür. Şöyle ki, yapılan düzenlemede niteliksel şartlar, gecikme günleri şeklinde belirlenmiş niceliksel şartlara kıyasen daha belirleyici kabul edilmiş, her bir kredi grubu başlığı altında sıralanmış tanımlamaların birine uyması durumunda kredinin o sınıfa nakledilmesi gerektiği belirtilmiştir. Bankalarca Kredilerin ve Diğer Alacakların Belirlenmesi ve Bunlar İçin Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik'in dördüncü maddesinin son paragrafında bu durum “ Krediler ve diğer alacaklara ilişkin ödemelerin tahsilinde gecikme ilgili gruplarda belirtilen süreleri geçmemiş olsa dahi bankalar, bu maddede belirtilen kriterleri ve risk yönetim ilkelerini dikkate almak suretiyle, kredilerini ve diğer alacaklarını Üçüncü, Dördüncü ve Beşinci Grup içinde sınıflandırabilir.” şekline bir ifade ile açıkça ortaya koyulmuştur.¹⁶

Gecikme süreleri hakkında özet olarak denilebilir ki bankalar, belirtilen süreleri aşmamış olmasına rağmen kredileri daha büyük gruplarda izleyebilirken, grupların altında belirtilen gecikmelerin gerçekleşmesi durumunda kredileri en iyi ihtimalle ilgili oldukları grup altında izlemek durumundadır.

Sınıflandırmaya temel olacak diğer kriterler olan niteliksel kriterler, bankaların kredi müşterisi hakkında kredi süresi boyunca edindikleri bilgileri değerlendirmesi sonucu işlevsel hale gelir. Edinilen bilgilerin değerlendirilmesi

¹⁶ A.e., Md:4

sürecinde bu bilgilerin müşterinin ileriki döneme ait performansına ilişkin kullanılabilmesi için bazı varsayımlar kullanılarak yapılması, söz konusu değerlendirme sürecinin gereğidir. Değerlendirmede yapılacak tahmin ve varsayımların makul ve desteklenebilir olması gerekmektedir.¹⁷

Bankalar kredi verdikleri müşteriyi çeşitli kanallardan izlemeye çalışırlar. Kredili müşteri kredi süresi boyunca banka ile iletişim halinde olur ve bankaca, faaliyetlerinin seyri hakkında bilgi sağlayacak veriler (Finansal tabloları, sözleşme değişikliği veya diğer ilgili sicil değişiklikleri, tedarikçi yapısına ilişkin değişiklikler vb..) kendisinden talep edilir. Bunun yanında kredi müşterisinin ödeme gücü ve borçluluğuna dair bilgiler Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB) verilerinden temin edilir. Bu ve bunun gibi kredinin seyrini ilgilendirecek bilgiler derlenir ve müşterinin faaliyet yapısı, ileriye dönük şekilde değerlendirilir. Aksaklığın ortaya çıkması durumunda edinilen bilgilerden elde edilen kanaat bu aksaklığın boyutunun ve gelecekte alacağı şeklin önceden sağlıklı şekilde tahmin edilebilmesi ve kredinin uygun sınıfta izlenebilmesi bakımından oldukça önemlidir.

2.4.4.Kredilere Ayrılacak Karşılıklar

Bankaların kredi faaliyetleri, istisnai bir durum olsa da, kredilerin tahsil edilememe riskini taşır. Geçmişte yaşanan birçok banka iflasının sebebi de budur. Bu durumu emniyet altına almak için ve dünya bankacılık sistemlerine öneri olmak üzere oluşturulan Basel Uzlaşmaları ile bankaların varlıkları ile orantılı olacak şekilde minimum sermayeye sahip olması gerekliliği belirtilmiştir. Her ne kadar bu, sistemin sağlıklı işlerliğini teminen çok önemli bir adım olsa da sistemli bir karşılık yapısının olmadığı durumda kendisinden beklendiği gibi piyasa güvenilirliğini tesis edemeyebilecektir.

¹⁷ A.e.

Sermaye yeterliliği oranları yeterli olmasından öte sektörün çok üzerinde olan Amerika Birleşik Devletleri'nin en büyük yedinci bankası olan Continental Illionis'in sermaye yeterlilik oranlarının yayınlamasından on hafta sonra kötü kredi portföyü ve sermaye yetersizliği nedeniyle kamulaştırılmak durumunda kalması sermaye oranlarının kullanılabilirliğinin tali faktörlerin doğru değerleri ile dikkate alınması ile mümkün olduğunu göstermektedir.¹⁸

Karşılık ayırırken hedef, oluşması muhtemel zararların üstesinden gelebilmek için önlem almaktır.¹⁹ Bu hedef paralelinde karşılık yapısı oluşturulur.

Sorunlu krediler için ayrılacak karşılık, bilançonun varlık tarafında belirtilen krediye yapılan yatırımdan düşülecek tutarı ifade eder.²⁰ Bankalarca hazırlanan finansal tablolarında yer alan krediler ve bunların doğurabileceği risklere karşılık olarak ayrılmış tutarların belirtilmesi gerekir. Kredilere ayrılacak karşılıklar iki türdür;

Özel karşılıklar; belirli bir kredi için ayrılan karşılıklardır.

Genel karşılıklar; ileride krediler dolayısıyla karşılaşılması muhtemel zararların telafisi amacıyla, kesin şekilde bir krediyle ilgili olmaksızın portföy üzerinden ayrılan karşılıklardır.

Ülkemizdeki uygulama da yukarıda belirtilen uygulamaya paralel şekildedir. Türkiye'de faaliyet gösteren bankaların krediler için ayracağı karşılıklar BDDK düzenlemesine göre "genel" ve "özel" karşılıklar olarak ikiye ayrılır.

¹⁸ Vivien A. Beattie, vd. , **Banks and Bad Debts:Accounting for Loan Losses in International Banking**, England, John Wiley&Sons Ltd, 1994, s4

¹⁹ Ferhat Sayım, **Bankalarda Kredi Karşılıkları Sistemi ve Vergisel İncelemesi**, İstanbul, Türkiye Bankalar Birliği, 2006, s.49

²⁰Basel Committee on Banking Supervision, **Sound Practices for Loan Accounting and Disclosure**, s.11

2.4.4.1.Genel Karşılıklar

Problemlı kredi olarak sınıflandırılmayan, yani önceki bölümdeki gruplandırmada III., IV., V. Grupların dışında değerdendirilen, nakdi krediler ile gayrinakdi krediler üzerinden ayrılan karşılıklardır. Bu sınıflar içerisinde yer alan kredilerle ilgili sorun yaşanması durumunda ihtiyat amaçlı olarak ayrılması öngörülen genel karşılıklar nakdi krediler üzerinden yüzde bir (% 1), gayrinakdi krediler üzerinden binde iki (% 0,2) oranında ayrılırlar.

2.4.4.2. Özel Karşılıklar

Özel karşılıklar, genel karşılıklardan farklı olarak kredi portföyü üzerinden değil, tekil olarak krediler üzerinden ayrılırlar. Sorunlu olarak tanımlanan kredilere, yapılan sınıflandırmada belirtilen sorun derecesine göre ayrılan karşılıklara özel karşılıklar denmektedir. Kredilere, buldukları gruba göre ayrılacak karşılıklar şu şekildedir,

- III. Grup Krediler; %20
- IV. Grup Krediler; %50
- V. Grup Krediler; %100

Kredi grupları itibariyle belirtilen bu oranlar, ilgili grup kredilerin tamamen zarara dönüşme ihtimali göz önünde bulundurularak yapılan varsayımlara dayanır. Bu varsayım çerçevesinde bulunduğu grup için öngörüldüğü şekilde karşılık ayrılan kredi yeterli karşılık ayrılmış kredidir. Anlaşılacağı üzere işlemin kritik noktası kredinin sınıflandırılmasıdır. Önceki bölümlerde belirtildiği üzere bankalar gerekli gördükleri durumlarda krediyi gecikme dolayısıyla bulunması gereken gruptan daha yüksek gruplarda sınıflandırabilir dolayısıyla daha fazla karşılık ayırabilir. Bankaların ihtiyat olarak başvurdukları bu tür bir işlem finansal raporlama ilkeleriyle çelişki halindedir zira açıklanan banka finansal tablolarında kredi grupları içerisinde

yer alan kredilerin hangilerinin gerçekten o grupta olması gerektiği, hangilerinin bankanın politikası gereği ihtiyaten orada olduğu veya buna paralel olarak ayrılan karşılıkların ne kadarının özün önceliği kavramı ilkesine göre hangilerinin ihtiyatilik ilkesine göre ayrıldığı açıklanmaz. Bu durum da bankaların performanslarının gerektiği şekilde değerlendirilmesini zorlaştırır. Araştırmalar, finansal tabloların daha şeffaf ve gerçeğe uygun şekilde hazırlanmasının, uzman olmayan analistlerin ve profesyonel olmayan yatırımcıların risk değerlemede daha sağlıklı karar vermelerini sağladığını ortaya koymuştur.²¹ Bu yönden bakıldığında kredilere ayrılacak karşılıkların belirlenmesi, dolayısıyla kredilerin sınıflandırması, işleminin ihtiyatlılık ve özün önceliği kavramları arasında dengeyi sağlayacak şekilde gerçekleştirilmesi gereklidir. Bahsedilen husus ile ilgili olarak Basel Komitesi tarafından bankaların kredilerin değerlendirmesi ve karşılık uygulamalarına ilişkin bankalara ve denetleyici kuruluşlara rehberlik etmesi amacıyla yayımlanan dokümanda karşılıkların daha düşük ya da yüksek ayrılmaması gerektiği belirtilmiştir.²²

2.4.4.2.1. Özel Karşılıkların Hesaplanmasında Teminatların Değerlendirilmesi

Kredilerin teminata bağlanmış olması, işleyişte sorun yaşanması durumunda bankanın alacağını tahsil etmesini kolaylaştırır. Bu sebeple teminatlı bir kredinin yaratabileceği zarar potansiyeli, teminatsız bir kredininkinden farklıdır. Bu durum kredilere karşılık ayrılmasında da göz önünde bulundurulur.

Teminatlı kredi ile teminatsız kredinin zarar yaratma potansiyelindeki farklılık bir ileri noktaya taşındığında teminatlı kredilerin kendi içerisinde teminatlarına göre zarara yol açma potansiyellerinin farklı olduğu görülecektir. Her ülkenin kendi yasal düzenlemeleri, ticari ve toplumsal yapısı çerçevesinde teminatlar

²¹ D.Eric Hirst, Patrick E. Hopkins, James M. Wahlen, “Fair Values, Income Measurement, and Bank Analysts’ Risk and Valuation Judgements”, *The Accounting Review*, Vol.79, No.2, 2004, pp.455

²² Basel Committee on Banking Supervision, *Sound Practices for Loan Accounting and Disclosure*, s.24

paraya çevrilebilme kabiliyeti bakımından farklıdır. Teminatına paraya çevrilebilme kabiliyeti yüksek olan bir varlık alınan kredi, paraya çevrilebilme kabiliyeti nispeten düşük bir varlıkla teminatlandırılmış bir krediye nazaran daha az zarar yaratma potansiyeline sahiptir.

Her ne kadar teminatları sınıflara ayırmak tam anlamıyla sağlıklı bir sonuç vermeyecek olsa da genel itibariyle bunun yapılması standardizasyon tesis edilebilmesi bakımından gereklidir. Sınıflandırma tam anlamıyla sağlıklı sonuç vermez çünkü varlıkların değerlendirilmesinin tamamen objektif kriterlere göre yapılması mümkün değildir. Ayrıca teminat değerleri zaman içerisinde değişebilmekte ve bu durum bankalar için ciddi sorunlar doğurabilmektedir. Buna örnek olarak merkezi Oklahoma City’de bulunan Penn Square Bankasının, verdiği kredilere karşılık aldığı teminatların petrol fiyatlarındaki düşüşe paralel olarak değer kaybetmesi sonucu 5 Temmuz 1982 yılında iflas etmesi gösterilebilir.²³

Ülkemizde, bankaların kredilere karşılık ayırırken teminatlarını dikkate almada göz önünde bulunduracakları kriterler BDDK tarafından yayımlanan Yönetmelikte belirtilmiştir. Teminatların dikkate alınma oranları , teminatının ne kadarının kredinin zarar dönüşmesi durumunda bunu karşılayabilecek potansiyele sahip olduğunu belirlemeyi hedefler. Gruplar incelendiğinde bunların paraya çevrilebilme kabiliyeti göz önünde bulundurulmuş olarak oluşturulduğu görülecektir. Belirtilen yönetmelikte teminatlar dört sınıfa ayrılmış olup söz konusu sınıflar şu şekilde oluşturulmuştur,²⁴

- **1.Grup Teminatlar**; Nakit, mevduat, altın depo hesapları, katılım fonu, Hazine Müsteşarlığı ve Toplu Konut İdareleri, Avrupa Merkez Bankası veya OECD ülkeleri merkez idareleri veya merkez bankalarınca ihraç edilen veya

²³ İlker Parasız, Modern **Bankacılık Teori ve Uygulama**, 2.bs, Bursa, Ezgi Kitabevi, 2007, s.267

²⁴ Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, **Bankalarca Kredilerin ve Diğer Alacakların Niteliklerinin Belirlenmesi ve Bunlar İçin Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Usul ve Esaslar hakkında Yönetmelik**, Md.9

kefil olunan menkul kıymetler, Türkiye’de faaliyet gösteren bankaların vereceği kefaletler.

- **2.Grup Teminatlar;** altın haricinde kıymetli madenler, borsaya kote edilmiş hisse senetleri ve (A) tipi yatırım fonu katılım belgeleri, özel sektör tahvilleri ve varlığa dayalı menkul kıymetler, kredi türev anlaşmaları, kamu kurumu nezdinde doğmuş istihkak alacaklarının temlik veya rehini, paraya tahvili kolay menkul kıymetler ile emtiayı temsil eden kıymetli evrak, piyasa değerini aşmayan tutarda rehinli her türlü emtia ile menkuller, gayrimenkul ipotekleri, deniz konşimentosuna veya taşıma senedine dayalı ihracat vesaiki, gerçek işlemlerden kaynaklanan kambiyo senedi.
- **3. Grup Teminatlar;** ticari işletme rehni, diğer ihracat vesaiki, taşıt rehini, ticari taşıt hat rehini, ticari taşıt plaka rehini, uçak veya gemi ipoteği, kredibilitesi borçludan daha yüksek gerçek ve tüzel kişilerin kefaleti, gerçek ve tüzel kişilerden alınan diğer senetler.
- **4. Grup Teminatlar;** ilk üç grup haricinde kalan teminatlar.

Gruplar itibariyle ifade edilen teminatların makul şekilde, gerçeğe uygun olarak, yani paraya çevrilme durumunda değerlerini net olarak belirtecek şekilde, değerlendirilmesi gerekir. Örneğin teminat olarak gayrimenkul ipoteği alınması durumunda teminat konusu gayrimenkulün teminat değeri ipotek tutarı değil, uzman kişilerce yapılmış değerlendirme sonucu belirlenen değeri ya da sigortaya esas değeridir. Bir gayrimenkul üzerine tesis edilebilecek ipoteğin sınırı yoktur fakat paraya çevrilme esnasında elde edilecek bedel çok daha farklı olabilir. İşte makul değerlemede amaç bu elde edilecek değere en yakın değerle teminatı değerlemektir.

Kredilerin teminatlarına alınacak varlıkların sınıflandırılmasındaki nihai amaç bunların, kredilere ayrılacak karşılık tutarından mahsup edilecek kısmını belirlemektir. Bankalarca Kredilerin ve Diğer Alacakların Niteliklerinin Belirlenmesi

ve Bunlar İçin Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik'te teminat sınıflarının kredilere ayrılacak karşılık tutarında dikkate alınma oranları aşağıdaki şekilde belirlenmiştir.

- I. Grup teminatlar; % 100
- II. Grup Teminatlar; % 75
- III. Grup Teminatlar; % 50
- IV. Grup Teminatlar; % 25

2.4.5.Örnek Uygulama

Konfeksiyon işi ile iştigal eden Ay Tekstil Ticaret Anonim Şirketi'ne XYZ Bankası tarafından 01.01.2006 tarihinde borçlu cari hesap şeklinde 1.000.000 YTL, aylık eşit taksitli olarak da 200.000 YTL ticari kredi tahsis edilmiştir. Borçlu cari hesap şeklindeki kredi anaparasının bir yıl sonunda sıfırlanmasına, kullanıma bağlı olarak mart, haziran, eylül ve aralık ayları itibariyle faiz tahsil edilmesine karar verilmiştir.

200.000 YTL aylık eşit taksitli kredi 24 ay vadeli olarak 02.01.2006 tarihinde, borçlu cari hesap şeklindeki kredi ise 1.000.000,- YTL olarak 14.02.2006 tarihinde kullandırılmıştır.

Firma, aylık eşit taksitli kredinin taksitlerini zamanında ödemesine, borçlu cari hesap kredisine ilişkin mart ayında kredi faiz ödemesini zamanında gerçekleştirilmesine rağmen haziran ödemesini yapmaması üzerine bankaca borçluya ihtarname çekilmiş fakat sonuç alınamamıştır. Bunun üzerine banka krediyi 29.09.2006 tarihinde sorunlu krediler hesaplarına aktarmayı uygun görmüştür.

Borçlu cari hesap şeklinde kullanılan krediye anapara geri ödemesi yapılmamıştır ve krediye tahakkuk eden ödenmemiş faiz tutarı 60.000 YTL'dir.

Kredilerin, sorunlu krediler hesaplarına aktarım tarihinde aylık eşit taksitli krediye ait ödenmemiş anapara tutarı 165.000,-YTL'dir.

Muhasebe işlemleri:

Örnekte, kredi faizinin gecikmesi sonucu kredinin sorunlu krediler hesabına alındığı ifade edilmektedir. Kredi grubunun değiştirilmesi doksan gün sonunda yapılmıştır. Burada dikkat çeken kredinin birinci sınıftan doğru sorunlu krediler hesabına aktarılmasıdır. BDDK Yönetmeliğine göre bu mümkündür ve iki şekilde açıklanabilir. Birincisi her ne kadar gecikme söz konusu olsa da banka müşterinin ödeme gücüne, moralitesine güvenmektedir ve kredide sorun yaşanmayacağını düşünmektedir. İkinci durum ise bankanın kredilerini yeterince iyi izlememesi durumudur. Bahsi geçen doksan gün içerisinde borçlunun diğer bankalardaki ödemeleri de aksıyorsa veya çek senet gibi taahhütlerini yerine getiremiyor ve bankanın da bundan haberi olmuyorsa kredinin iyi izlenmemesinden, dolayısıyla kaliteli raporlanmamasından söz edilebilir.

Kredinin ikinci grup kredilere aktarılmış olması durumunda yapılacak kayıt şu şekildedir;

_____ / _____

Yakın İzlemedeki Krediler 1.165.000,- YTL

Standart Nitelikteki Krediler 1.165.000,- YTL

Her ne kadar sorun teşkil eden kredi borçlu cari hesap şeklinde kullanılan kredi olsa da bir borçluya ait biri sorunlu biri sorunsuz kredi olması gibi bir durum söz konusu olamaz. Bu sebeple krediler, toplam anapara tutarları üzerinden sorunlu krediler hesaplarına aktarılırlar.

Kredinin sorunlu kredilere aktarımı sırasında yapılacak kayıtlarda ortaya çıkan bir diğer farklılık ise kredinin teminatından kaynaklanır. Şayet kredinin teminatına birinci grup harici teminat alınmış ise daha önce yapılmış olan ve tahsil edilemediği halde gelir yazılan faiz tahakkukları ve reeskontları, daha önce geliri kaydederken kullanılan gelir hesabı borçlandırılmak suretiyle muhasebe kayıtları üzerinden ters kayıtla düzeltilir. Diğer durumda yani kredinin birinci grup teminatla teminatlandırılmış olması halinde ters kayıt yapılması söz konusu değildir. Bu durumda bankalar bu gelir tutarını gelir hesaplarından çıkararak pasif kalemler altında (BDDK tarafından yayımlanan Tek Düzen Hesap Planı ve İzahnamesi Hakkında Tebliğe göre “Kredi ve Diğer Alacaklar Değerleme Fonu²⁵” hesabında) izlemek durumundadır.

Örnek olayda kredilerin teminatına kredinin tümünü karşılayacak şekilde hazine bonusu alındığı kabul edildiğinde kayıtlar aşağıdaki şekilde olacaktır.

Zarar Niteliğindeki Krediler 1.225.000,-YTL

Standart Nitelikte Krediler 1.165.000,-YTL

Kredi Faiz ve Gelir Tahakkukları 60.000,-YTL

²⁵ Tek Düzen Hesap Planı ve İzahnamesi Hakkında Tebliğ’de 362 numaralı Kredi ve Diğer Alacaklar Değerleme Fonu hesabının açıklaması şu şekildedir; “Karşılıklar Yönetmeliğinin ilgili hükmü uyarınca, yapılan faiz tahakkuk ve reeskontları dahil olmak üzere kayıtlı donuk kredi tutarının tamamen birinci grup teminatlar ile karşılanabilmesi halinde, bankanın nakden tahsil edemediği halde gelir yazdığı fazi tahakkukları ve reeskontlarını gelir hesaplarından çıkararak bilanço pasifine aktarılması amacıyla kullanacağı pasif nitelikte bir hesaptır.”

İlgili Faiz Geliri Hesabı 60.000,-

Kredi ve Diğ. Alac. Değ. Fonu 60.000,-

İptal Edilen Gelirler Nazım Hs. 60.000,-

İptal Edilen Gelirler Kr. 60.000,-

(İptal edilen faizlerin nazım hesaplara girişi)

Kredilerin teminatını taşıt rehni oluşturması veya kredilerin teminatsız olarak verilmesi durumunda yapılacak kayıtlar aşağıdaki şekildedir.

Zarar Niteliğindeki Krediler Hesabı 1.165.000,-

Standart Nitelikte Krediler Hesabı 1.165.000,-

İlgili Faiz Geliri Hesabı 60.000,-

Kredi Faiz ve Gelir Tahakkukları 60.000,-

Standart nitelikte bir kredinin sorunlu krediye dönüşmesi sebebiyle bu kredilere karşılık ayrılması gerekmektedir. Fakat ayrılacak karşılığın belirlenmesinde kredinin teminatı dikkate alınacaktır. Şayet kredi önceki bölümde alternatif durumlar arasında sıralandığı üzere tam olarak hazine bonosu gibi birinci grup teminat ile güvence altına alınmış ise bu krediye özel karşılık ayrılmayacaktır. Diğer hallerde ise kredinin güvencesini oluşturan teminat, ait olduğu gruba ait ağırlık oranı nispetinde kredi tutarından düşülecek, karşılık, kalan tutar üzerinden ayrılacaktır. Diğer haller olarak adlandırılan durumlar kredinin birinci grup harici teminat ile tamamen ya da kısmen güvence altına alınması durumu veya kredinin teminatsız olması durumudur.

Kredilerin kullandırım limitleri toplamı 1.200.000,- YTL dir. Kredilere güvence olarak, değerleri toplamı 1.200.000,- YTL olan araç sicilleri üzerine banka lehine rehin şerhi konulması halinde kredi 3. grup teminat ile güvence altına alınmış demektir. Bu durumda ayrılacak karşılık tutarı şu şekilde hesaplanır.

3.Grup teminatların dikkate alınma oranı:%50

Krediye alınan teminat tutarı: 1.200.000,- YTL

Dikkate alınacak teminat tutarı: 1.200.000,- YTL x 0,50 = 600.000,- YTL

Ayrılacak karşılık Tutarı: 1.165.000,- YTL - 600.000,- YTL =565.000,- YTL

Yapılacak muhasebe kaydı ise şu şekildedir.

Karşılık Giderleri	565.000,-
	Özel Karşılıklar 565.000,-

2.5.Kredilerin Yeniden Yapılandırılması

Kredilerin geri ödenmesinde sorun yaşanması durumunda bankaların izleyecekleri en iyi yol her zaman yasal takip işlemlerine başlamak olmayabilir. Kredi borçlularının ödemelerinde aksaklığın oluşması çeşitli sebeplerden dolayı ortaya çıkabilmektedir. Genel ekonomide veya sektörde ortaya çıkan olumsuz gelişmeler veya kredi borçlusunun kendine özel olumsuz durumlarının oluşması kredi geri ödemelerin aksamasına sebep olabilmektedir. İşte çeşitli şekillerde oluşabilen bu olumsuzluğun boyutu veya öngörülebilir sürekliliği, bankaların kredilerini tahsil edebilme bakımından izleyeceği yöntemi seçmekte onlara referans olur. Eğer kredinin kurtarılabilme imkanı öngörülüyorsa yasal takip işlemlerine başlama yolunu seçmek akılcı yöntem iken, geçici sebeplerle ortaya çıkan olumsuzlukların kredilerin yeniden yapılandırılması suretiyle giderilmesi mümkünken yasal takip işlemlerine başlamak suretiyle takip edilecek yol banka zararına yol açabilecektir.

Konunun diğer tarafında yer alan ve konuyu önemli yapan diğer bir unsur da ülkemizin de içerisinde yer aldığı gelişmekte olan ülkelerde görece önemi daha yüksek olan sermaye birikimi, şirketleşme ve sanayileşmenin önemidir. Bu açıdan bakıldığında yapılandırılarak tahsil edilme imkanı bulunan bir borç hakkında yasal takip işlemlerine başlayarak, borca muhatap işletmeyi zor durumda bırakmak, iflasını istemek gibi yolların etkisi işletme ile sınırlı kalmayacak, yayılacaktır. Özellikle genel ekonominin bunalım içerisinde olduğu dönemlerde bu etki, aksayan banka kredilerinin çok olması sebebiyle, yoğun olacak ve etkileri dalgalar halinde ekonominin genel rakamlarına yansıtacaktır. Ülkemizde geçmişte yaşamış olduğumuz krizlerde de bu görülmüştür. İşte belirtilen bu sebeplerle kredilerin yapılandırılması bazen organize şekilde ve kanun desteğiyle yapılmaktadır. 2001 yılında ülkemizde yaşanan krizin ardından uygulamaya konan , “İstanbul Yaklaşımı” olarak adlandırılan ve 4743 Sayılı Kanun ile desteklenen uygulama ile 2001 yılı sonunda yüzde 29'lara kadar çıkmış olan tasfiye olacak alacakların kredilere oranı iki

yıl içerisinde yüzde 17,5'lere indirilmiştir.²⁶ Küçük ve orta ölçekli işletmelerin mali sektöre olana borçların yeniden yapılandırılmasını amaçlayan ve “Anadolu Yaklaşımı” olarak adlandırılan uygulama çerçevesinde ise 30 Aralık 2006 tarihinde Resmi Gazete’de yayımlanan 5569 Sayılı Kanun ile yapılandırma işlemleri başlamıştır.

2.5.1.Yeniden Yapılandırılmış Kredilerin Tanımlanması

Bankaların bilançolarındaki kredilerin kalitesini ortaya koymak bakımından sorunlu olup sonradan yapılandırılmış olan kredilerin açıklanması gerekir. Bu tür krediler sorunlu hale gelmiş daha sonra varılan mutabakat çerçevesinde bir yapıya kavuşturulmuş kredilerdir ve normal işleyen bir kredi olarak bilançoda raporlanmaları, çıkar gruplarının tam olarak bilgilendirilmemelerine neden olabilir. İşte bu sebeple yeniden yapılandırılmış krediler önceki bölümlerde belirtilen kredi gruplarından farklı olarak ele alınmak durumundadır.

Bir kredinin yeniden yapılandırılabilmesi için öncelikle doğal olarak öncesinde aksamış olması gerekmektedir. Fakat bu aksaklığın özellikleri kredinin yeniden yapılandırılabilirliğine karar verme sürecinde yol göstericidir. Kredinin yeniden yapılandırılmasının arkasında bankanın kredinin bu yolla tahsil edilebileceği düşüncesi yatar. Doğal olarak aksayan kredinin borçlusun bu moraliteye sahip olması gerekir. Moralite gerek şart olmakla birlikte şüphesiz yeter şart değildir. Aksama telafi edilebilir boyutta olmalıdır. Yani kredi, konjoktürel etkiler sebebiyle ortaya çıkmış, likidite darlığından kaynaklanmış olmalı, yapılacak değerlendirmede ilgili kredi borçlusunun içerisinde bulunduğu darboğazın geçici olduğu kanaatine varılmış olmalıdır. Aksi durumda yani örneğin, o güne kadar ki ödeme performansı çok iyi olan fakat iflasını açıklamış bir işletmenin kredisinin yeniden yapılandırılması açıktır ki akıllıca olmayacaktır.

²⁶ Ali BİLGE, vd. , Kriz Sonrası Türk Bankacılık Sektörü İstanbul Yaklaşımı ve Sonuçları, **İktisat İşletme ve Finans**, Temmuz 2004, Sayı: 220, s.6

Kredinin sorunlu kredi yerine yeniden yapılandırılmış kredi olarak adlandırılabilmesi için banka ile borçlu arasında uzlaşma metninin imzalanmış olması yeterli değildir. İzleyen bölümde detaylı şekilde değinildiği üzere, kredinin yeniden yapılandırılmış olarak nitelendirilmesi için varılan uzlaşma kapsamında borçlunun ödeme performansın izlenmesi buna göre kredinin sınıfının değiştirilmesi gerekir.

2.5.2.Yeniden Yapılandırılan Kredilerin Muhasebeleştirilmeleri

Önceki bölümlerde değinildiği gibi Türkiye’de faaliyet gösteren bankalar kredilerini beş ayrı grupta izlerler. Bunlardan ikisi sağlıklı işleyen kredi olarak kabul edilirken , geri kalan üç tanesi sorunlu kredilerdir ve özel karşılığa tabidirler. İşte sorunlu olarak kabul edilen bu kredilerin bazıları borçlunun talebi üzerine bankaca yapılan incelemeler ışığında yeniden değerlendirilir ve mevcut borç yeniden yapılandırılabilir. Bahsedilen bu sürece ilişkin çerçeve BDDK tarafından yayımlanan Bankalarca Kredilerin ve Diğer Alacakların Niteliklerinin Belirlenmesi ve Bunlar İçin Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik’te düzenlenmiştir. Bu bölümde anlatılan hususların temelini anılan Yönetmelik oluşturmaktadır.

Borcunu ödeme gücüne sahip olmakla beraber içinde bulunduğu geçici likidite darlığı sebebiyle aksattığı ödemeleri sonucu kredisi sorunlu krediler altında izlenen borçlunun isteği bankaca uygun görüldüğü takdirde borç yeni bir ödeme planına bağlanabilir. Bu aşamada bankaların genel olarak izledikleri yol, yeniden yapılandırma ile yasal takip yolu ile tahsil edebilecekleri tutarı riske atmış olduklarından, kredinin mevcut teminatını güçlendirmeye uğraşmaktır. Her ne kadar bu sıklıkla başvuru olan bir yol olsa da yeniden yapılandırma için bir koşul değildir. İlave teminat alınarak ya da alınmaksızın yeniden yapılandırılmış kredi için sorunlu kredinin tahsil edilemeyen masraf ve komisyonlarını da içeren tutar üzerinden yeni bir sözleşme imzalanır. Bu işlem yasal takip süreci başlamışsa icra dairesi nezdinde

olabileceği gibi şayet başlamamışsa taraflar arasında da olabilir. İşlemin borçlu tarafı taahhüt altına sokması bakımından sözleşmenin icra dairesi nezdinde imzalanmış olup olmamasının önemi yoktur. Yeni sözleşmenin imzalanması ile borçlunun yükümlülüğü doğar. Fakat bu aşamada kredi mali tablolara yeniden yapılandırılmış olarak yansıtılmaz. Kredinin sorunlu kredi olarak adlandırılmasının sebebi bir sözleşmenin yani taahhüdün olmaması değil kredi ödemelerinin aksatılmasıdır ve durumun değiştiği, yani kredinin ödeneceği yapılacak yeni bir sözleşme ile netlik kazanmaz. Dolayısıyla da mali tablo kullanıcılarına yeniden yapılandırılmış olarak yansıtılamaz.

Bir kredinin yeniden yapılandırılmış olarak adlandırılabilmesi için kredinin ödeneceğine yönelik ikna edici gelişmelerin oluşması aranır. BDDK tarafından yayımlanan yönetmelikte bu gelişmeler tutar ve süre olarak belirlenmiştir. Buna göre bir kredinin “Yeniden Yapılanan ve İtfa Planına Bağlı Kredile Hesabı”nda izlenebilmesi için toplam alacak tutarının en az yüzde onbeşinin geri ödenmiş olması, altı ay süreyle izlendiği grupta takip edilmesi ve bu süre boyunca ödemelerin aksatılmaması gerekir²⁷.

²⁷ Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, **Bankalarca Kredilerin ve Diğer Alacakların Niteliklerinin Belirlenmesi ve Bunlar İçin Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik**, Md.11

3.BASEL UZLAŞILARI VE KREDİLER

3.1.Basel Bankacılık Denetim Komitesi

Her geçen gün piyasalar arası entegrasyonun artmasına bağılı olarak sermaye hareketlerinin kazandığı hız ve bunun konjonktüre bağılı olarak getirileri olduğı gibi olumsuz durumlara da zarara yol açma potansiyelinin varlığı, ülkeleri bu zararı minimum kılabilme uğruna arayışlara yöneltmiştir. Sermaye akımı söz konusu olması dolayısıyla güçlendirilmesi ve denetim altında bulundurulması gereken etmenlerden biri bankacılıktır. Bankacılık sektörünün bu konu ile ilgili diğeri bir önemi, yaşanan olumsuzluğun sonucunun kendi içerisinde kalmaması bunun yayılmasıdır.

Bir ülkede yaşanan krizin diğeri bir ülkeye sıçraması ihtimalinin çok yüksek olması ve bankaların bu yapı içerisinde gerek tetikleyici, gerek hızlandırıcı nitelikleri sebebiyle uluslararası tarafsız düzenleyici bir kurulun gözetiminde dünya çapında kabul gören bazı standartların geliştirilmesi gereğı ortaya çıkmıştır. Bu standartları geliştirecek, bankacılık denetim, gözetim ve düzenleme kalitesini iyileştirici çalışmalarda bulunacak kurum olarak 1974 tarihinde İsviçre'nin Basel kentinde yerleşik Uluslararası Ödemeler Bankası (Bank of International Settlements(BIS)) nezdinde 1974 yılında G-10 ülkelerin merkez bankası başkanlarınca Basel Bankacılık Denetim Komitesi oluşturulmuştur. Uluslararası Ödemeler Bankası, uluslararası sermaye hareketlerinin dünya çapında krizler yaratabileceğı endişesi ile, bankaların buldukları ülkelerin ekonomilerinin taşıdıkları riskleri karşılayabilmesi için, sermayelerinin iş hacimleri ve aldıkları riskler karşılığında yeterlilik düzeyini ölçen ve buna ilişkin denetim yöntemleri geliştiren, misyonu iyi bankacılığın

kurallarını belirlemek ve uygulamasını sağlamak olan bir kurumdur.¹ Uluslararası Ödemeler Bankası, 1930 yılında birinci dünya savaşı sonrasında Almanya'nın ödemesi gereken savaş tazminatını yeniden düzenleyen plan olan "Young Planı" çerçevesinde kurulmuştur.²

Basel komitesinin bankacılığı düzenlemek ve sağlıklı yapıya kavuşturmak amacıyla aldığı kararlar üye veya üye olmayan ülkelere bir tavsiye niteliğinde olup bunlara uymamanın herhangi bir yaptırımını yoktur. Yaptırımın olmaması hususu esasında, kurumun direk olarak bankalar veya bankacılık sistemi üzerine bir yaptırımını olmamasını ifade eder. Komite tarafından yapılan düzenlemelerin dünyanın bir çok ülkesinde bankacılığı ilgilendiren yasal mevzuatı şekillendirdiği ve her ülkede farklı olarak bu dahili mevzuata aykırı davranmanın bir yaptırıma tabi olduğu düşünüldüğünde Komitenin yaptırım yetkisinin olmadığı fakat dolaylı olarak yaptırımları etkileyebildiği görülecektir.

Bankacılıkta sağlıklı yapıyı tesis etmede güçlü sermayenin önemi dolayısıyla Komite son dönem çalışmalarında sermaye yeterliliği üzerinde durmaktadır. Optimum sermaye belirlenmesi amacıyla yapılan ve üzerinde mutabakat sağlanan çalışmalar kamuoyunda Basel Uzlaşıları olarak bilinmektedir

3.1.1. Basel Sermaye Yeterlilik Uzlaşısı (Basel I)

Bankaların asgari sermaye gereksinimlerini, riskine göre ağırlıklandırılmış aktiflerden yola çıkarak saptamayı öngören Basel I, 1988 yılında düzenlenmiş ve bu amaçla öneriler getirmiştir. 1993 yılında uygulamaya konulan uzlaşıda asgari sermaye yeterliliği oranı % 8 olarak belirlenmiştir. Başlangıçta sadece kredi riski üzerine yoğunlaşan uzlaşi ilerleyen zaman zarfında bankacılıkta türev sözleşmelerin çeşitlenmesi, kullanımların artması ve bilanço dışı kalemlerin artması ile birlikte yetersiz kalmaya başlamış ve 1996 yılında komite tarafından bankaların üstlendikleri

¹Murat BEŞİNCİ, Feridun KAYA, Uluslararası Finansal Piyasalardaki Yasal Düzenlemeler ve Basel II'ye Uyum Süreci, **İktisat/İşletme ve Finans, Kasım 2005**, Sayı:236, s.51

² <http://www.bis.org/about/history.htm>, (Çevrimiçi), 4 Mayıs 2007

piyasa risklerini de düzenlemeye katmak üzere yeni bir düzenleme açıklanmıştır ve piyasa risklerini de içeren yeni hali 1998 yılında uygulanmaya başlanmıştır.³ Basel I bankacılığın regülasyonu ve risk yönetimi alanında, ilk ve kapsamlı bir çalışma olması nedeniyle bunca yıl varlığını sürdürebilmiştir.⁴ Ülkemizde de halen Bankaların sermaye yeterlilik oranı hesaplamaları Basel I paralelinde hazırlanmış mevzuat çerçevesinde gerçekleştirilmektedir.

Basel I’de asgari sermaye oranının tespitinde kullanılan formül aşağıdaki şekildedir.

$$\text{Toplam Sermaye} / (\text{Kredi Riski} + \text{Piyasa Riski}) = \text{Banka Sermaye Katsayısı}$$

Basel I’de formüldeki denklemin sağ tarafında yer alan Banka Sermaye Katsayısı’nın asgari %8 olması koşulu aranmaktadır.

3.1.2. Basel Sermaye Yeterlilik Uzlaşısı (Basel II)

Bankacılık sisteminin dinamik yapısı, bu sektörle ilgili her türlü oluşumun da dinamik olmasını gerektirmektedir. Basel Komitesi de buna uygun şekilde bankaların ihtiyaç duydukları asgari sermayenin optimum şekilde tespiti amacıyla sürekli çalışma ve ilgili taraflarla istişare halindedir. 1996 yılında bankaların üstlendikleri piyasa risklerinin de düzenlemeye katılması bu tür çalışmalar sonucu ortaya çıkmıştır. Bundan sonra da 1999 yılında kredi riski hesaplamaları konusunda eksiklikleri düzenleyecek ve operasyonel riski de kapsayacak yeni bir sermaye yeterlilik düzenlemesi çalışmalarına başlanmıştır. 1988 yılında varılan uzlaşmanın tekrar gözden geçirilmesinin sebebi sermaye yeterliliği mevzuatının uluslararası faal bankalar üzerinde önemli bir rekabet eşitsizliği olmamasını sağlamadaki tutarlılığını

³ Murat BEŞİNCİ, Feridun KAYA, Uluslararası Finansal Piyasalardaki Yasal Düzenlemeler ve Basel II’ye Uyum Süreci, **İktisat/İşletme ve Finans.**, s.52

⁴ Turgay GEÇER, Basel II ve Kredi Riski : Kaos İçinde Düzen, **Active Banka**, Eylül-Ekim 2004, (Çevrimiçi), http://www.makalem.com/Search/ArticleDetails.asp?bWhere=true&nARTICLE_id=3421, 18.Haziran.07

sürdürürken, diğer taraftan da, uluslararası bankacılık sisteminin istikrarını ve sıhhatini güçlendiren bir düzenleme oluşturmaktır.⁵ Yeni uzlaşısı eski uzlaşısının üzerine inşa edilmiş olmakla birlikte aralarındaki temel farklılıklar şu şekildedir;⁶

- Risk ağırlıklarının saptanmasında OECD ülkelerine ayrıcalık sağlayan “klüp kuralı” Basel II ile terkedilmiştir.
- Basel I’de kredi riskini ölçmede kredilerin dört şekilde ağırlıklandırılması suretiyle uygulanan yöntem Basel II ile değişmiştir. Basel II’de kredi riski , krediyi alan tarafların derecelendirme notlarına göre belirlenmektedir. Buna alternatif olarak Basel II’de tanımlanan alternatif yöntemlerde bankaların kendi değerlendirmelerine dayanarak verdikleri derecelendirme notları dikkate alınmaktadır.
- Basel I’de tanımlanan kredi riski ve piyasa riskine ilave olarak Basel II’de operasyonel risk kavramı getirilmiştir.
- Basel II içerisinde bankaların sermaye yeterliliklerini kendilerinin değerlendirmesi istenmekte ve hem sermaye yeterliliği hem de bankanın kendisi bankanın değerlendirme sürecinin bankacılık denetim otoritesi tarafından değerlendirilmesi ve denetlenmesi istenmektedir.
- Basel II kapsamında sermaye yeterliliğine ilişkin olarak Basel II’ye özgü detaylı bilgilerin kamuya açıklanması zorunluluğu getirilmektedir.

⁵ Basel Bankacılık Denetim Komitesi, **Sermaye Ölçümü ve Sermaye Standartlarının Uluslararası Düzeyde Uyumlaştırılması (Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı)**, Gözden Geçirilmiş Düzenleme Kapsamlı Versiyon, Haziran 2006, s.2, (Çevrimiçi), <http://www.bddk.org.tr/turkce/Basel-II/3370Basel-IIKapsamli.pdf>, 18 Haziran 2007

⁶ Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, **On Soruda Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı**, Ocak 2005, Ankara, s.2, (Çevrimiçi), http://www.bddk.org.tr/turkce/Basel-II/125010_Soruda_Basel-II.pdf, 12 Haziran 2007

Finansal sistemin güvenilirliğini ve sağlamlığını arttırırken sermaye düzeyinin yeterli olmasını hedefleyen Yeni Uzlaş, operasyonel risk ve bankacılık portföyünün faiz riski gibi diğer riskleri de tam olarak kapsamayı ve 1988’de yürürlüğe giren Uzlaşya yönelik eleştirileri yok etmeyi hedeflemektedir. Eski Uzlaşın eleştiri konusu edilen noktaları şunlardır;⁷

- Sermaye yeterliliği oranı “risk bazlı” olmaktan ziyade “likidite bazlı”dır.
- Varlığı aranan asgari sermaye oranı bankaları iflasa götüren temel bir risk olan kredi kullanımında yoğunlaşmayı dikkate almamaktadır.
- Bütün firma kredilerine, teminata göre yapılan farklılaştırma dışında, aynı risk ağırlığı öngörülmesi sebebiyle bankalar riski yüksek olan alanlara teşvik edilmektedir.
- Bankaların sadece sermaye yeterliliği oranını tutturmak için sermaye artırımına gitmeleri, getirisini dikkate almadan faaliyetlerini genişletmelerine sebep olmaktadır.
- Sermaye yeterliliği oranını yükseltmek için sabit kıymetler gibi duran varlıkların yüksek değerlemesi için her türlü yonteme başvurulması nedeniyle, bu varlıkların gerçek değeriyle satışı halinde ortaya çıkacak büyük zararlar, bankaların elini kolunu bağlar hale gelmiştir.

Her ne kadar Yeni Uzlaş eskisine yönelik eleştirileri bertaraf etmeyi amaçlamış ve bu amaca paralel düzenlemeler içeriyor olsa da şüphesiz varılacak son nokta değildir. Bankacılık sistemi geliştikçe, ürünlerin çoğalması ve sistem yapısında oluşacak değişimlerle ilişkili olarak yeni ihtiyaçlar oluşacak, bu doğrultuda yeni düzenleme arayışları doğacaktır.

⁷ M.Ayhan ALTINTAŞ, **5411 Sayılı Bankacılık Kanunu, Basel-I ve Basel-II Düzenlemeleri Çerçevesinde Bankacılıkta Risk Yönetimi ve Sermaye Yeterliliği**, Ankara, Turan, 2006, s.76

3.2.Sermaye Yeterliliği Ölçümü

Yeni uzlaşıda riske dayalı sermaye yeterliliği üç ana blok üzerine oturtulmuştur. Bu bloklar asgari sermaye yeterliliği, denetim otoritesinin incelemesi ve piyasa disiplini.

- **Asgari Sermaye Yükümlülüğü;** uzlaşıda asgari sermaye yükümlülüğü % 8 olarak belirlenmiştir. Bu % 8 oranına ilişkin herhangi bir açıklama yani, neden %10 veya %6 olmadığına cevabı verilememektedir.
- **Denetim Otoritesinin İncelemesi;** bu süreç yalnızca bankaların faaliyetlerindeki tüm risklerin sermaye ile desteklenmesini değil bankaların risklerini izlemesi ve yönetmeleri esnasında daha iyi risk yönetimi teknikleri geliştirmelerini ve kullanmalarını teşvik etmeyi amaçlamaktadır.⁸ Denetim organları bankaların gerekli sermayeye sahip oldukları konusunda sorumlu tutulmuşlardır.
- **Piyasa Disiplini;** bu yapısal blok ile Komite piyasa katılımcılarının; uygulamaların kapsamı, sermaye, maruz kalınan riskler, risk değerlendirme süreci ve bu şekilde bankanın sermaye yeterliliği hakkında önemli bilgilere sahip olmalarına olanak sağlayacak bir dizi kamuyu bilgilendirme yükümlülüğünü ihdas ederek piyasa disiplini teşvik etmeyi amaçlamaktadır⁹. Burada kamuyu bilgilendirme çerçevesinin muhasebe standartları ile çelişmemesi gereği benimsenmiştir zira muhasebe standartları daha geniş kapsamlıdır.

⁸ Basel Bankacılık Denetim Komitesi, **Sermaye Ölçümünün ve Sermaye Standartlarının Uluslararası Düzeyde Birbiriyle Uyumlaştırılması İkinci Yapısal Blok-Denetim Otoritesinin İncelemesi**, Haziran 2004, s.1 (Çevrimiçi), http://www.bddk.org.tr/turkce/Basel-II/1245Pillar2-Turkce-son_000.pdf, 16 Haziran 2007

⁹ Basel Bankacılık Denetim Komitesi, **Sermaye Ölçümünün ve Sermaye Standartlarının Uluslararası Düzeyde Birbiriyle Uyumlaştırılması Üçüncü Yapısal Blok-Piyasa Disiplini**, Haziran 2004, s.1(Çevrimiçi), <http://www.bddk.org.tr/turkce/Basel-II/1244Pillar3-TR.pdf>, 16 Haziran 2007

3.2.1.Sermaye Yeterlilik Oranının Hesaplanması

Çalışma konusunu kredilerin oluşturması sebebiyle kredi riskine ilişkin hesaplama yöntemleri ileride daha detaylı ele alınacak olmakla birlikte bu bölümde sermaye yeterliliğinin hesaplanmasında Yeni Uzlaşa ile getirilen değişikliklere yer vermeye çalışılacaktır. Yeni Uzlaşıda sadece operasyonel risk ilave edilmemiş, Eski Uzlaşıda da mevcut olan piyasa riski ve kredi riskinin hesaplanmasında ilave yöntemler geliştirilmiştir.

Tablo 2 : Basel-I Risk Hesaplama Seçenekleri

Risk Türü	Hesaplama Yöntemi
Kredi Riski	Standart Yöntem
Piyasa Riski	Standart Yöntem
	İçsel Model-VaR

Kaynak: Murat BEŞİNCİ, Feridun KAYA, Uluslararası Finansal Piyasalardaki Yasal Düzenlemeler ve Basel II'ye Uyum Süreci, **İktisat/İşletme ve Finans**, Kasım 2005, Sayı:236, s.52

Yeni uzlaşadaki risk hesaplama seçenekleri ise şu şekildedir;

Tablo 3 : Basel II Risk Hesaplama Seçenekleri

Risk Türü	Hesaplama Yöntemi
Kredi Riski	Standart Yöntem
	Temel İçsel Derecelendirme Yöntemi
	Gelişmiş İçsel Derecelendirme Yöntemi
Piyasa Riski	Standart Yöntem
	İçsel Model-VaR
Operasyonel Risk	Temel Gösterge Yöntemi
	Standart Yöntem
	İçsel Ölçüm Yöntemi

3.3.Kredi Riskinin Ölçümü

3.3.1. Kredi Riskinin Basel-I Çerçevesinde Ölçümü

Basel-I’de kredi riskini ölçme metodu, Basel-II’de öngörülen uygulamalara kıyasla hayli basittir. Muhtemelen Uzlaşımın tüm dünyada kabul görmesinin ve uluslararası standart haline gelmesinin ardındaki temel sebep kredi riski ölçümünde benimsenen bu uygulama kolaylığıdır.¹⁰

Basel-I’de kredi riskinin ölçülmesine ilişkin detaylara girmeden önce bir hususu açıklığa kavuşturmak yerinde olacaktır ki bu da kredi riski hesaplanmasında kullanılan kalemlerin sadece krediler olmadığıdır. Kredi riski hesaplanmasını temel olarak üç adımda açıklamak mümkündür.

- 1) Banka aktifinde yer alan varlıkların ağırlıklandırılması; Basel-I Uzlaşımında %0, % 20, %50 ve %100 olmak üzere dört kredi riski ağırlığı benimsenmiştir. Belirtilen bu ağırlıklara dahil kalemler temel olarak şu şekildedir,

% 0 Risk Ağırlığındaki Varlık ve Taahhütler;

- Kasadaki Nakit
- Hazine Müsteşarlığına veya Hazine kefaleti ile kullanılan krediler ile Hazine Müsteşarlığı’na ihraç edilen borçlanma senetlerinden yatırım portföyünde tutulanlar hariç veya bunlarca ihraç edilen menkul kıymetlerin teminata alınması suretiyle kullanılan krediler.

¹⁰ M.Ayhan ALTINTAŞ, 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu, Basel-I ve Basel-II Düzenlemeleri Çerçevesinde Bankacılıkta Risk Yönetimi ve Sermaye Yeterliliği., s.388

%20 Risk Ağırlığındaki Varlık ve Taahhütler;

- Yurtdışı Bankalar ve merkezleri OECD ülkelerinde bulunan bankalardan olan vade dışında herhangi bir şarta bağlanmamış nakdi alacaklar ile bu bankaların garantisi ile veya bu bankalarca ihraç edilmiş menkul kıymetler teminata alınarak kullanılan krediler.
- Kısa vadeli, yüklenecek mal ile teminatlandırılmış akreditif taahhütleri gibi varlık ve taahhütler.

%50 Risk Ağırlığındaki Varlık ve Taahhütler; özet olarak, konut alımını finanse etmek amacıyla verilmiş olan veya teminatına gayrimenkul ipotegi alınmış olan kredilerdir.

%100 Risk Ağırlığındaki Varlık ve Taahhütler; ilk üç gruba girmeyen varlık ve taahhütler bu grupta sınıflandırılırlar.

2) Bilanço dışı hesaplarda izlenen tüm nakdi olmayan kredi, taahhüt ve türev sözleşmelerin öncelikle risk indirgeme veya krediye dönüştürme faktörleri ile çarpılıp , daha sonra kredi riski ağırlıkları ile ağırlıklandırılması.

Risk indirgeme; nakdi kredilere oranla daha düşük riskli olarak addedilen gayrinakdi kredilerin, tamamının değil de belirli bir oranının ağırlıklandırmaya tabi tutulmasıdır. BDDK tarafından yayımlanan Bankaların Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik'te gayrinakdi kredinin nakdi krediye dönüştürülmesi şeklinde ifade edilen işlemin uygulanmasında %100, %50, %20, ve % 0 olmak üzere dört ayrı oran kullanılmıştır. Örneğin nakit temini için verilecek teminat mektubunun krediye dönüştürme oranı % 100 iken, lehdar adına ödeme taahhüdü bulunmayan akreditiflerin krediye dönüştürme oranı % 0'dır.

3) İlk iki aşamada belirtildiği şekilde, gayrinakdi kredilerin nakdi krediye dönüştürülmesi ile birlikte bütün kredilerin ağırlıklandırılmasını takiben her ikisinin toplanması ve bu toplam için banka sermayesinin aranan % 8 oranını karşılayıp karşılamadığının test edilmesi.

3.3.2. Kredi Riskinin Basel II Çerçevesinde Ölçümü

Basel I zaman ilerledikçe, bir takım eksiklikleri sebebiyle pratikte işlevsiz hale gelmeye başlamıştır. İşlevsiz hale gelmesinden kasıt, öngörülen asgari sermaye ile bankaların ihtiyaç duyduğu ekonomik sermaye arasında farkların oluşmasıdır. Basel I uzlaşısında zamanla ortaya çıkan eksiklikleri temel olarak aşağıdaki şekilde toparlamak mümkündür.¹¹

- Uzlaşıda kredi portföyünün dağılımı ve bunun etkileri göz ardı edilmektedir. Portföy dağılımdan kasıt kredilerin coğrafi, borçlu ve sektör bazında dağılımdır. Bir borçluya verilen 1.000.000,- YTL kredi ile 100 ayrı ve ilişkisiz borçluya verilen 10.000,- YTL kredi aynı şekilde değerlendirilmektedir.
- Basel I’ de OECD üyesi ülkelere ayrıcalık tanınmış, bu da rasyonellikten uzak uygulamalara sebep vermiştir.
- Basel I’de bütün kredi lehdarlarının aynı derecede kredibiliteye sahip olduğu kabul edilir. Kredi riskinin tespitinde ortada bir kredi olması yeterlidir, borçlusunun kim olduğu ve ödeme gücünün önemi yoktur. Bu sebeple kredi lehdarları arasındaki rating farklılıkları asgari sermaye hesaplanmasında kullanılmaz..
- Basel I Uzlaşısı kredi riskinin dengelenmesini teminen kredi türevlerinin kullanılmasını teşvik etmemektedir.

Belirtilen bu eksik yönleri sebebiyle Basel I’de öngörülen kredi risk hesaplamaları pratikte işlerliğini yitirmiş, bankalar kendi yöntemlerini geliştirmiştir.

Basel II’de kredi riskinin ölçümünde temel olarak Standart ve İçsel Derecelendirme olmak üzere iki tip yaklaşım benimsenmiştir.

¹¹ Michel CROUHY, Dan GALAN, Robert MARK, “The Use Of Internal Models: Comparison of the New Basel Credit Proposals with Available Internal Models for Credit Risk”, **Capital Adequacy Beyond Basel**, Ed. by. Hal. S. Scott, Oxford University, 2005, s.199

3.3.2.1. Basel II Uzlaşısında Yer Verilen Kredi Türleri

- **Hazine ve Merkez Bankasına Kullandırılan Krediler:** Bankanın faaliyet gösterdiği ülkenin hazinesi ve merkez bankasının yanında diğer ülkelerin hazine ve merkez bankalarına kullandırılan krediler de bu grup içerisinde yer alır.
- **Merkezi Hükümet İçinde Yer Almayan Kamu Kurum ve Kuruluşlarına Kullandırılan Krediler:** Ülke hazinesinde ayrı olarak fakat yine merkezi veya bölgesel yönetimin mülkiyetinde faaliyet gösteren kurum ve kuruluşlar bu sınıf altında değerlendirilir.
- **Çok Taraflı Kalkınma Bankalarına Kullandırılan Krediler:** Çok taraflı kalkınma bankaları ekonomik ve sosyal gelişim odaklı olarak gelişmekte olan ülkelere finansal destek ve profesyonel tavsiyelerde bulunan kuruluşlardır. Çok taraflı kalkınma bankası deyimini uluslararası alanda genel olarak Dünya Bankası Grubu, Afrika Kalkınma Bankası, Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası ve Amerika Ülkeleri Kalkınma Bankası olmak üzere 4 kuruluşu ifade eder.¹² BDDK tarafından yayımlanan Bankaların Kredi İşlemlerine İlişkin Yönetmelik ekinde ise çok taraflı banka ve mali kurumlar adı altında belirtilen 4 bankaya ilave olarak Avrupa Yatırım Bankası, Asya Kalkınma Bankası, İslam Kalkınma Bankası ve Karadeniz Ticaret ve Kalkınma Bankası belirtilmiştir.¹³
- **Bankalara Kullandırılan Krediler:** Bankaların diğer bankalara kullandırdığı kredilerdir.
- **Menkul Kıymet Şirketlerine Kullandırılan Krediler:** Kredinin bu sınıf altında değerlendirilebilmesi için sadece menkul kıymet şirketine

¹²<http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/EXTABOUTUS/0,,contentMDK:20040614~menuPK:41699~pagePK:43912~piPK:44037~theSitePK:29708,00.html>, (Çevrimiçi) 2 Temmuz 2007

¹³ Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, **Bankaların Kredi İşlemlerine İlişkin Yönetmelik**, 01.11.2006, RG:26333, Ek:1

kullanılmış olması yeterli görülmemekte, şirketin özellikle riske dayalı sermaye yükümlülüğü konusunda olmak üzere bir takım yasal ve denetimsel düzenlemelere tabi olması şartı aranmaktadır. Ülkemizde faaliyet gösteren menkul kıymet şirketleri Sermaye Piyasası Kurulu mevzuatı uyarınca riskleri doğrultusunda asgari sermaye yükümlülüğüne tabidirler.¹⁴

- **Kurumsal Krediler:** Uzlaşıda kurumsal kredilere ilişkin olarak net bir tanım yoktur. Perakende kredilerin tanımlanmasında öne sürülen sınırları aşan krediler kurumsal kredi olarak sınıflandırılır.
- **Perakende Krediler:** Kredilerin perakende kredi olarak adlandırılabilmesi için uzlaşıda dört kriter belirlenmiştir.

1. **Borçlu Kriteri:** Risk bir veya birden fazla gerçek kişiden veya küçük işletme kaynaklı olmalıdır.¹⁵
2. **Ürün Kriteri:** Küçük işletmelere kullanılan işletme kredileri ve bunlar lehine düzenlenen teminat mektupları kapsama girmektedir. Her türlü menkul kıymet ihracı ile sağlanan finansman kapsam dışındadır.¹⁶

¹⁴ Sermaye Piyasası Kurulu, **Aracı Kuruluşların Sermayelerine ve Sermaye Yeterliliğine İlişkin Esaslar Tebliği (Seri V, No:34)**, 26.06.1998, RG:23384, Md:7

¹⁵ Basel II’de “Küçük İşletme” kavramının net bir tanımı yoktur. Sadece İçsel Derecelendirme Yaklaşımının alt bölümü olan 273. paragrafta KOBİ niteliğini belirleyici unsura yer verilmiştir. Buna göre dahil olduğu risk grubunun konsolide bazda satışları toplamı 50 milyon €’dan az olan firmalar KOBİ olarak kabul edilmektedir. Belirtilen 50 milyon €’luk satış cirosu kıstası Avrupa Birliği’nin 1 Ocak 2005’te yürürlüğe giren KOBİ tanımı ile örtüşmektedir. Avrupa Birliği tarafından yapılan tanımlamada 250’den az işçi çalıştıran, yıllık satış cirosu 50 milyon €’yu geçmeyen veya arsa ve bina hariç mevcut sabit sermaye tutarı, bilanço net aktif değeri itibarıyla 43 milyon €’yu geçmeyen, bağımsızlık kriterlerine uygun olan firmalar KOBİ olarak tanımlanmıştır. Türkiye’de ise ortak bir KOBİ tanımı 18 Kasım 2005’te Resmî Gazete’de yayımlanan “Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkında Yönetmelik” ile belirlenmiştir. Bu yönetmeliğe göre İkiyüzelli kişiden az yıllık çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hasılatı ya da mali bilançosu yirmibeş milyon Yeni Türk Lirası’nı aşmayan işletmeler KOBİ olarak kabul edilmişlerdir.

¹⁶ M.Ayhan ALTINTAŞ, **5411 Sayılı Bankacılık Kanunu, Basel-I ve Basel-II Düzenlemeleri Çerçevesinde Bankacılıkta Risk Yönetimi ve Sermaye Yeterliliği**, s.408

3. **Çeşitlendirme Kriteri:** Perakende kredi portföyü içerisinde yer alan risklerin dağınık vaziyette olması gerekmektedir. Uzlaşıda bu hususu sağlamak bakımından herhangi bir borçluya sağlanan kredi tutarının toplamının yasal perakende portföy toplamının %0,2'sini aşmayacak şekilde limit belirlenmesi önerisi getirilmiştir.

4. **Kredilerin Düşük Tutarlı Olması Kriteri:** Tek bir borçluya açılacak kredi miktarının 1 milyon €'yu aşmaması gerekmektedir.

- **Konut İpoteki Karşılığı Krediler:** Kredi borçlusunun ikamet ettiği ya da edeceği veya kiralanmış bulunan konut amaçlı gayrimenkul üzerindeki ipotekle tam teminat altına alınmış kredilerdir.¹⁷
- **Ticari Gayrimenkul İpoteki Karşılığı Krediler:** Ticari amaçla kullanılan gayrimenkul üzerine tesis edilen ipotek ile teminatlandırılmış olan kredilerdir.
- **Tahsili Gecikmiş Alacaklar:** Konut amaçlı gayrimenkul ipotekli krediler hariç tahsili 90 günü aşacak şekilde geciken kredilerin teminatsız kalan kısmının özel karşılıklar düşüldükten sonra kalan net tutarıdır.¹⁸
- **Yüksek Risk Kategorileri:** Uzlaşıda, aşağıda belirtilen krediler yüksek riskli olarak kabul edilmiştir.¹⁹

1. B-'nin altında derecelendirilmiş hazine ve merkez bankaları, yerel kamu kuruluşları, bankalar ve menkul kıymet şirketlerinden alacaklar.
2. BB-'nin altında derecelendirilmiş şirketlerden alacaklar.
3. Tahsili gecikmiş alacaklar.

¹⁷ Basel Bankacılık Denetim Komitesi, **Sermaye Ölçümü ve Sermaye Standartlarının Uluslararası Düzeyde Uyumlaştırılması (Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı)**, Gözden Geçirilmiş Düzenleme Kapsamlı Versiyon, s.30 Haziran 2006, (Çevrimiçi), <http://www.bddk.org.tr/turkce/Basel-II/3370Basel-IIKapsamli.pdf>, 18 Haziran 2007

¹⁸ A.e., s.31

¹⁹ A.e., s.32

3.3.2.2 Standart Yaklaşım

Basel II’de yer alan standart yaklaşım Basel I’in kredi riski tespitinde kullandığı yöntemin bir derece daha hassas hale getirilmiş şeklidir. Hassas yapıyı tesis etmek bakımından Basel II’de oluşturulan standart yaklaşımın Basel I’deki kredi riski ölçüm yönteminden farklılığı, alacakların ayrıştırılması ve derecelendirme kuruluşlarının verdikleri notların devreye sokulmasıdır.

3.3.2.2.1. Kredilerin Türlerine Göre Risk Ağırlıkları

Bu bölümde sınıflandırmada çalışma konusu ile ilişki olan türlere ait risk ağırlıklandırma kriterlerine, fazla detaya inilmemek kaydıyla, değinilmeye çalışılacaktır.

1- Hazine ve Merkez Bankaları

Tablo 4 : Hazine ve Merkez Bankalarının Kredi Notlarına Göre Risk Ağırlığı

<i>Kredi Notu</i>	AAA;AA-	A+ ; A-	BBB+ ;BBB-	BB+;B-	B-‘nin altı	Derecelendirilmemiş
<i>Risk Ağırlığı</i>	% 0	% 20	% 50	% 100	% 150	% 100

Kaynak:Basel Bankacılık Denetim Komitesi, **Sermaye Ölçümü ve Sermaye Standartlarının Uluslararası Düzeyde Uyumlaştırılması (Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı)**, s.24

Uzlaşıda bankalara, ulusal uygulama tercihlerine bağlı olarak, kurulu oldukları ülkenin hazinesine ulusal para cinsinden verdikleri krediler için daha düşük risk ağırlığı belirleyebilme imkanı verilmiştir.

Yukarıdaki tabloda kredi notu olarak belirtilen ibareler S&P (Standart and Poor’s) kurumuna aittir. Buna alternatif olarak OECD’nin kabul ettiği yöntemi kabul

eden İhracat Kredi Kuruluşları (İKK) tarafından verilen notların da kullanabileceği kabul edilmiştir. Bu durumdaki risk ağırlıkları aşağıdaki tablodaki gibi olacaktır.

Tablo 5: İKK Notlarına Göre Hazine ve Merkez Bankası Kredileri Risk Ağırlıkları

İKK Risk Notu	0-1	2	3	4-6	7
Risk Ağırlığı	% 0	% 20	% 50	% 100	% 150

Kaynak: Basel Bankacılık Denetim Komitesi, **Sermaye Ölçümü ve Sermaye Standartlarının Uluslararası Düzeyde Uyumlaştırılması (Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı)**, s.24

2- Kamu Kurum ve Kuruluşları

Bu gruba ait risklerin ağırlıklandırılması, aşağıda açıklanacak olan bankalara uygulanan iki yöntemden birisine göre olacaktır.

3- Bankalar

Yukarıda belirtildiği gibi, bankalardan kaynaklanan risklerin değerlendirilmesinde iki yöntem öngörülmüştür.

Birinci seçenekte, belirli bir ülkede kurulu bulunan tüm bankalardan olan alacaklara, o ülkenin hazinesine ve merkez bankasına kullandırılan kredilere uygulanan risk ağırlığından bir kategori daha yüksek risk ağırlığı uygulanacaktır. Bununla birlikte, derecelendirme notu BB+ ile B- arasında olan ülkelerle derecelendirme notu bulunmayan ülkelerdeki bankalar için risk ağırlığı azami % 100 ile sınırlanacaktır.²⁰

²⁰ A.e, s.27

İkinci seçenek ise risk ağırlığının ilgili bankanın bağımsız derecelendirme notu doğrultusunda belirlenmesine dayanır ve derecelendirme notu bulunmayan bankalara kullanılacak krediler için uygulanacak risk ağırlığı % 50'dir.²¹

4- Çok Taraflı Kalkınma Bankaları

Çok taraflı kalkınma bankalarına kullanılacak kredilerin risk ağırlıklarını, bu bankaların kredi notları belirleyecektir.

5- Menkul Kıymet Şirketleri

Kuruluş ve faaliyetleri özel olarak düzenlenip denetlenen menkul kıymet şirketlerinden olan alacaklar, risk bazlı sermaye yeterliliği başta olmak üzere bankaların tabi olduğu rejime benzer bir rejime tabi olmaları kaydıyla, bankalardan olan alacaklara benzer şekilde risk ağırlığına tabi tutulacaklardır.²² Aksi halde, bu şirketlerin kredilerinin risk ağırlıkları kurumsal kredileri ilişkin kurallar çerçevesinde belirlenecektir.

6 – Kurumsal Krediler

Kurumsal krediler risklerin ağırlıklarının belirlenmesine ilişkin tablo aşağıdaki gibidir.

Tablo 6: Kurumsal Kredilerin Kredi Notlarına Göre Risk Ağırlıkları

Kredi Notu	AAA ; AA-	A+ ; A-	BBB+; BB-	BB- Altı	Derecelendirilmemiş
Risk ağırlığı	% 20	% 50	% 100	% 150	% 100

Kaynak: Basel Bankacılık Denetim Komitesi, **Sermaye Ölçümü ve Sermaye Standartlarının Uluslararası Düzeyde Uyumlaştırılması (Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı)**, s.28

²¹ A.e.

²² M.Ayhan ALTINTAŞ, **5411 Sayılı Bankacılık Kanunu, Basel-I ve Basel-II Düzenlemeleri Çerçevesinde Bankacılıkta Risk Yönetimi ve Sermaye Yeterliliği**, s.407

7- Perakende Krediler

Perakende olarak nitelendirilen kredilere % 75 risk ağırlığı uygulanacaktır.

8- Konut İpoteği Karşılığı Kullanılan Krediler

Kredinin konut alımında kullanılmış olması kaydıyla bu tür kredilere uygulanacak risk ağırlığı % 35 olarak belirlenmiştir.

9- Ticari Gayrimenkul İpoteği Karşılığı Kullanılan Krediler

Uzlaşıda, ticari gayrimenkul ipoteği karşılığı verilen kredilerin risk ağırlığının % 100'den farklı olamayacağı öngörülmüştür. Buna gerekçe olarak da banka bilançolarında yer alan sorunlu aktifler içinde ticari gayrimenkul ipoteği karşılığı verilen kredilerin yüksek oranı gösterilmiştir.

10- Tahsili Gecikmiş Alacaklar

Tahsili gecikmiş alacakların risk ağırlıklarının belirlenmesinde bu alacaklara ayrılan karşılıklar dikkate alınacaktır. Buna göre;²³

- Özel karşılıklar kredinin ödenmemiş bölümünün % 20'sinden düşükse risk ağırlığı % 150'dir.
- Özel karşılıklar kredinin ödenmemiş bölümünden % 20'sinden az olmaması durumunda risk ağırlığı % 100'dür.

²³ Basel Bankacılık Denetim Komitesi, **Sermaye Ölçümü ve Sermaye Standartlarının Uluslararası Düzeyde Uyumlaştırılması (Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı)**, s.36

- Özel karşılıklar kredinin ödenmemiş bölümünden % 50 az olmaması halinde ulusal denetim otoriteleri risk ağırlığını % 50'ye düşürebilir, ancak Komite'nin bu halde dahi kabul ettiği risk ağırlığı % 100'dür.

11. Yüksek Risk Kategorileri

Yüksek riskli kabul edilen banka alacakları % 150 veya daha fazla risk ağırlığı uygulanacaktır.

12. Diğer Aktifler

Diğer aktiflere uygulanacak risk ağırlığı %100 olarak belirlenmiştir.

13- Bilanço Dışı İşlemler

Bilanço dışı işlemlerde, Basel I'de olduğu gibi, krediye dönüştürme oranı kullanılarak risk ağırlığının uygulanacağı tutar belirlenir. Bu aşamadan sonra kredi riski ağırlıklandırılması işlemi gerçekleştirilir.

3.3.2.2.2. Teminatların Risk Ağırlığının Hesaplanmasında Değerlendirilmesi

Teminatl işlem; bankaların kullanılmış ya da potansiyel bir kredi nedeniyle maruz kaldıkları; ve o kredi riskinin veya potansiyel kredi riskinin karşı tarafın sağladığı bir teminatla ya da karşı taraf adına üçüncü şahsın sağladığı bir teminatla tamamen veya kısmen güvenceye alındığı işlem anlamına gelir.²⁴

Uzlaşım metninde kredi teminatlarının, kredi riskinin hesaplanması sırasında kredi riskini düşürme amaçlı olarak hesaplamalara dahil edilmesi işlemi kredi riski azaltımı olarak adlandırılmaktadır.

²⁴ A.e., s.41

Standart yaklaşımda kredi riski hesaplanmasında teminatların değerlendirilmesine ilişkin “basit” ve “kapsamlı” olmak üzere iki tür yöntemin kullanılması kabul edilmiştir.

Basit yöntem ile kapsamlı yöntem arasındaki fark, teminatın kredi riskinin belirlenmesi sürecinde dikkate alınması noktasında ortaya çıkmaktadır. Basit yöntemde, kredi riski teminatl ve teminatsız olarak ikiye ayrılmakta, kredinin teminatsız kısmına borçlunun risk ağırlığı uygulanırken teminatl kısmına ise teminatın risk ağırlığı uygulanmaktadır. Uzlaşıda, kredi riskinin azaltılmasında basit yöntemin tercih edilmesi durumunda kabul edilebilecek teminatlar aşağıdaki şekilde sıralanmıştır.²⁵

- Kredi riskini üstlenen bankadaki mevduat ve bankanın ihraç ettiği mevduat sertifikaları
- Altın
- Denetim otoritesince kabul edilmiş bağımsız bir derecelendirme kuruluşu tarafından derecelendirilen ve Hazine ve merkez bankaları tarafından ya da ulusal denetim otoritesince aynı statüde olduğu kabul edilen yerel kamu kurumları tarafından ihraç edilmişse en az BB- ,ya da diğer kuruluşlar tarafından ihraç edilmişse en az BBB- ya da kısa vadeli borçlanma enstrümanları ise en az A-3/ P-3 derecelendirme notuna sahip borçlanma araçları.
- Bilinen bir derecelendirme kuruluşu tarafından derecelendirilmemiş ve;
 - Bankalar tarafından ihraç edilmiş;
 - Tanınmış bir borsaya kote edilmiş;
 - Birincil borç olarak sınıflandırılan;

²⁵ A.e, s.45

- İhraççı banka tarafından ihraç edilen kıymetlerin hepsinin öncelik sırasıyla aynı ve en azından “BBB-“ ve “A-3/P-3” risk derecesine sahip olan
- Kıymeti elinde bulunduran bankada, söz konusu kıymetin “BBB-“ veya “A-3/P-3”den daha düşük risk derecesine sahip olması gerektiğine dayanak olabilecek bir bilgi olmayan
- Kıymetin piyasa likiditesine yönelik denetim otoritesinin gerekli bilgi sahibi olduğu

Borçlanma araçları.

- Temel bir endekse dahil olan hisse senetleri.
- Transfer edilebilir menkul kıymetlere yapılan kolektif yatırımlara verilen garantiler ile yatırım fonları.

Kapsamlı yöntem, teminatların dikkate alınmasında, risk ağırlıklarını hesaplandığı andan çıkararak işleyişe dinamik yapı kazandırmayı amaçlamaktadır. Bu dinamizmin tesisinin temelinde borçlunun kredi riskinin artacağı ve teminatın değerinde azalma olabileceği varsayımı yatar. Belirtilen bu varsayımlara paralel olarak borçlunun riski belirli kesintiler aracılığıyla arttırılmakta, teminat tutarları ise azaltılmaktadır. Arttırılan risk ile azaltılmış teminat tutarı arasındaki fark, karşı tarafın risk ağırlığı ile çarpılmaktadır.²⁶ Kapsamlı yöntemde, basit yöntemde yer verilen teminatların tümü kabul edilmekle birlikte ilave olarak aşağıda belirtilen teminatların da kabul edilebileceği ifade edilmiştir.

- Temel bir endekse dahil olmayan, ancak tanınmış bir borsada kote edilmiş hisse senetleri
- Bu tür hisse senetlerini içeren Devredilebilir Menkul Kıymet Müşterek Yatırım Fonu girişimleri.

²⁶ Basel II ve KOBİ'ler Çalışma Grubu, Basel II'nin KOBİ'lere Etkileri, **Bankacılar Dergisi**, Sayı:58, Eylül 2006, İstanbul, s.11

3.3.2.3. İçsel Derecelendirme Yaklaşımı

Kredi riskinin ölçülmesi ve asgari sermaye ihtiyacının hesaplanması bakımından Basel II uzlaşısına “yeni” hüviyetini kazandıran “İçsel Derecelendirme Yaklaşımı”dır. Bir önceki bölümde üzerinde durulan Standart Yaklaşım her ne kadar bazı yönleri ile revize edilmiş olsa da büyük ölçüde Basel I Uzlaşısındaki yöntem ile örtüşmektedir. İçsel derecelendirmeye yönelik yaklaşımın önemli niteliksel bir farkı da sadece kredi riski ölçmeye değil, bunun yanında kredi riskinin yönetilmesine yönelik de fayda sağlamasıdır. Yöntemin diğerlerinden başka bir farkı ise gerek Basel I’de yer alan kredi riski ölçüm yönteminden gerekse de Basel II’de yer alan Standart Yaklaşımından hayli karışık olmasıdır. Bu çalışmada yöntemin detaylarına girilmeyecek ana hatları vurgulanmaya çalışılacaktır.

Kredilerin sınıflara ayrılması Standart Yaklaşımında olduğu gibi içsel derecelendirme yaklaşımında da mevcut olmakla beraber burada sınıflandırma daha dar tutulmuş, her bir sınıf içinde ayırımlara yer verilmiştir. İçsel derecelendirme yaklaşımında bankalar, bankacılık portföyü risklerini aşağıdaki kategorilere ayırırlar.

1. Kurumsal Krediler
2. Hazine ve Merkez Bankası Kredileri
3. Banka Kredileri
4. Perakende Krediler
5. Sermaye Yatırımları

İçsel derecelendirme yaklaşımı, sermaye yeterliliği hesaplarında sahip olunacak alt yapıya göre şekillenecek gerekli verileri oluşturabilme potansiyellerine-kabiliyetine- göre “Temel İçsel Derecelendirme Yaklaşımı” ve “Gelişmiş İçsel Derecelendirme Yaklaşımı” olarak iki türdedir. Bahsedilen veri oluşturabilme potansiyeli – kabiliyeti- risk bileşenleri kavramı ile ilgilidir. Risk bileşenleri; bankalarca tahmin edilecek veya denetim otoritelerince standart olarak belirlenecek risk parametreleridir. İşte bu bileşenlerin bankalarca tahmin edilmesi gelişmiş içsel

derecelendirme yaklaşımını, denetim otoritelerince belirlenmesi ise temel içsel derecelendirme yaklaşımını ifade eder.

“Risk bileşenleri”, gelişmiş ve temel içsel derecelendirme yaklaşımlarının temelini oluşturan üç ana unsurdan biridir. Diğer iki unsur ise; risk ağırlık fonksiyonları ve asgari koşul ve standartlardır. Bu kavramların kısaca aşağıdaki şekilde açıklanması mümkündür.

Risk Bileşenleri; bankaların kendi oluşturacakları yapı çerçevesinde ya da denetim otoritesi tarafından her bir varlık sınıfı için tahmin edilmesi gereken dört bileşenden oluşur.

1. Temerrüt olasılığı (Probability of Default-PD)
2. Temerrüt anındaki risk (Exposure at Default –EAD)
3. Temerrüt Halinde Kayıp (Loss Given Default- LGD)
4. Efektif Vade (Effective Maturity –M)

Temerrüt olasılığı, kredi derecelendirme notuna sahip kredi borçlularının bir yıllık sürede oransal olarak ne kadarının temerrüde düşeceğine yönelik tahmindir.

Temerrüt anındaki risk, hem bilanço içi veya hem de bilanço dışı hesaplar için borçlunun temerrüde düştüğü tarihteki beklenen brüt risk tutarındır.²⁷

Temerrüt halinde kayıp oranı, temerrüdün gerçekleşmesi yani kredinin ödenmemesi halinde oluşması beklenen zararı ifade eder.

Efektif vade ise nakit akışları kullanılmak suretiyle elde edilen veridir.

Belirtildiği üzere temel içsel derecelendirme yaklaşımı ile gelişmiş içsel derecelendirme yaklaşımı arasındaki farkı risk bileşenlerini oluşturan kurum

²⁷ M.Ayhan ALTINTAŞ, 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu, Basel-I ve Basel-II Düzenlemeleri Çerçevesinde Bankacılıkta Risk Yönetimi ve Sermaye Yeterliliği, s.436

belirlemektedir. Bu açıdan iki yaklaşım arasındaki fark aşağıdaki tabloda özet şekilde sunulmuştur.²⁸

Tablo 7:Veri Kaynakları Bakımından İçsel Derecelendirme Yöntemleri Arasındaki Fark

Veri	Temel İçsel Derecelendirme Yöntemi	Gelişmiş İçsel Derecelendirme Yöntemi
Temerrüt Olasılığı	Banka Hesaplar	Banka Hesaplar
Temerrüt Halinde Kayıp	Komitenin Saptadığı Değerler Uygulanır	Banka Hesaplar
Temerrüt Anındaki Risk	Komitenin Saptadığı Değerler Uygulanır	Banka Hesaplar
Efektif Vade	Komitenin Saptadığı Değerler Uygulanır	Banka Hesaplar

Kaynak: Basel Comitte on Banking Supervision, **Overview of the New Basel Document, Consultative Paper**, 2003, s.5

Risk Ağırlık Fonksiyonları; her bir varlık sınıfı için denetim otoritesince temin edilen veya bankalarca tahmin edilen risk bileşenleri kullanılarak, beklenmeyen kayıpları karşılayacak yasal sermaye yeterliliği yükümlülüğünün hesaplanmasında kullanılacak standart formüllerdir.²⁹

Asgari Koşul ve Standartlar, içsel derecelendirme yaklaşımını kullanmak isteyen bankaların Uzlaşma metninde yer alan standartlara uyma yükümlülüğünü ifade eder.

²⁹ A.e, s.440

3.3.3. Örnek Uygulama

Çalışmanın bu bölümünde, Basel II Standart yöntemle sermaye yeterlilik oranının hesaplanmasında kredi riskine esas varlıkların tespiti ile ilgili olarak örnek uygulamaya yer verilmiştir.

Sorunlu kredilerin sınıflandırılmasının sermaye yeterlilik oranına etkilerine göstermek açısından iki farklı durum üzerinden sermaye yeterlilik oranı hesaplanmıştır.

Birinci durumda banka sorunlu kredilerini, çalışmanın ilgili bölümünde belirtildiği şekilde gecikme sürelerini göz önünde bulundurarak sınıflandırılmıştır. Kredilere ayrılan karşılıklarda kredi grubu doğrultusunda hesaplanmıştır.

İkinci durumda ise banka, sorunlu kredilerin tamamını V.Grup olarak izlemekte ve % 100 karşılık ayırmaktadır. Sorunlu kredi sınıflandırılması haricindeki veriler tekrar hesaplanmamış, birinci durumda hesaplandığı şekilde oranlamaya dahil edilmiştir. Sorunlu kredi rakamları haricinde değişen tek veri sermayedir. Bunun da sebebi sorunlu kredi sınıflandırmasının değişmesi ile birlikte bunlara ayrılan karşılıklar da değişeceğinden ikinci durumda fazla ayrılan karşılıkların sermayeden düşülmesidir.

Örnekte her iki durumda da piyasa riskine esas tutar 15.387.500.000, operasyonel riske esas tutar ise 14.000.000.000 olarak kabul edilmiştir.

Her iki durum için ayrı ayrı yapılan hesaplamalar sonucu sorunlu kredilerin sınıflandırılmasının, bankanın sermaye yeterlilik oranını etkilediği görülmektedir.

Birinci Durum

AKTİF		PASİF	
Kasa	300.000.000	Mevduat	33.750.000.000
Menkul Değerler	9.000.000.000	Alınan Krediler	8.937.000.000
Bankalar	200.000.000	Genel Kredi Karşılıkları	373.000.000
Krediler	35.000.000.000	Özkaynaklar	7.300.000.000
Takipteki Krediler	4.300.000.000	Ödenmiş Sermaye	3.000.000.000
Özel Karşılıklar	-3.440.000.000	Kar Yedekleri	3.250.000.000
Gayrimenkuller	5.000.000.000	Dönem Net Karı	1.050.000.000
Aktif Toplamı	50.360.000.000	Pasif Toplamı	50.360.000.000

Bilanço Dışı Yükümlülükler

a-) 1 Yıdan Kısa Vadeli Gayrinakit Taahhütler

a.1-)Kurumsal Kredi Niteliğinde Taahhütler 1.500.000.000,-YTL

Firma Kredi Notu	Tutar
A+;A-	300.000.000 YTL
BB- Altı	800.000.000 YTL
Derecelendirilmemiş	400.000.000 YTL

a.2-)Perakende Kredi Niteliğinde Taahhütler 2.500.000.000,-YTL

b-) 1 Yıllan Uzun Vadeli Gayrinakit Taahhütler

b.1-) Kurumsal Kredi Niteliğinde Taahhütler 4.000.000.000,-YTL

Firma Kredi Notu	Tutar
A+;A-	750.000.000 YTL
BBB+;BB-	500.000.000 YTL
BB- Altı	1.500.000.000 YTL
Derecelendirilmemiş	1.250.000.000 YTL

b.2-) Perakende Kredi Niteliğinde Taahhütler 3.500.000.000,- YTL

Kredilerin Dağılımı

a-) Kurumsal Krediler 20.500.000.000,- YTL

Firma Kredi Notu	Tutar
A+;A-	3.000.000.000,-
BBB+;BB-	2.500.000.000,-
BB- Altı	9.000.000.000,-
Derecelendirilmemiş	6.000.000.000,-

b-) Perakende Krediler 10.500.000.000,- YTL

c-) Ticari Gayrimenkul karşılığı Kullandırılan Krediler 2.000.000.000,- YTL

d-) Kamu Kurum ve Kuruluşlarına Kullandırılan Krediler 1.000.000.000,- YTL

e-) Konut İpoteği Karşılığı Kullandırılan Krediler 1.000.000.000,- YTL

Takipteki Kredilerin Dağılımı

III. Grup Krediler.....700.000.000,- YTL

IV. Grup Krediler.....600.000.000,- YTL

V. Grup Krediler.....3.000.000.000,- YTL

III. ve IV. Grup olarak sınıflandırılan krediler cari dönemde sorunlu hale gelmiştir.

SERMAYE YETERLİLİK ORANININ HESAPLANMASI

1.) Aktif Kalemlerin Ağırlıklandırılması

Kasa: 0

300.000.000 YTL * % 0 = 0

Alım Satım Amaçlı Menkul Kıymetler: Piyasa Riskine Tabi

Krediler:.....34.275.000.000

- *Kurumsal Krediler= 23.500.000.000*

Risk Notu	Tutar	Risk Ağırlığı	Ağırlıklandırılmış Tutar
A+; A-	3.000.000.000	%50	1.500.000.000
BBB+,BB-	2.500.000.000	%100	2.500.000.000
BB- Altı	9.000.000.000	%150	13.500.000.000
Derecelendirilmemiş	6.000.000.000	%100	6.000.000.000

- Perakende Krediler: 7.875.000.000

$$10.500.000.000 * \% 75 = 7.875.000.000$$

- Ticari Gayrimenkul İpoteği Karşılığı Kullanılan Krediler: 2.000.000.000

$$2.000.000.000 * \% 100 = 2.000.000.000$$

- Kamu Kurum ve Kuruluşlarına Kullanılan Krediler: 200.000.000

$$1.000.000.000 * \% 20 = 200.000.000$$

- Konut İpoteği Karşılığı Kullanılan Krediler: 350.000.000

$$1.000.000.000 * \% 35 = 350.000.000$$

Takipteki Krediler:.....1.140.000.000

- III.Grup Krediler: 700.000.000

$$\text{Kredilere Ayrılan Karşılık: } 700.000.000 * \% 20 = 140.000.000$$

$$\text{Risk Ağırlığı: } (700.000.000 - 140.000.000) * \% 150 = 840.000.000$$

- IV.Grup Krediler: 600.000.000

$$\text{Kredilere Ayrılan Karşılık: } 600.000.000 * \% 50 = 300.000.000$$

$$\text{Risk Ağırlığı: } (600.000.000 - 300.000.000) * \% 100 = 300.000.000$$

- V.Grup Krediler: 0

Kredilere Ayrılan Karşılık: $3.000.000.000 * \% 100 = 3.000.000.000$

Risk Ağırlığı: $(3.000.000.000 - 3.000.000.000) * \% 100 = 0$

Gayrimenkuller:.....5.000.000.000

$5.000.000.000 * \% 100 = 5.000.000.000$

2.) Gayrinakit Risklerin Ağırlıklandırılması

Gayrinakit risklerin ağırlıklandırılması öncesinde vadelerine göre belirlenecek krediye dönüştürme oranlarıyla çarpılmalıdırlar. Bu oran, vadesine 1 yıldan az kalan taahhütler için %20, vadesine 1 yıldan uzun süre kalan taahhütler için % 50'dir.

1 Yıldan Kısa Vadeli Taahhütler:.....725.000.000

- Kurumsal Kredi Niteliğinde Taahhütler: 350.000.000

Risk Notu	Bakiye	KDO	Risk Ağırlığı	Ağırlıklandırılmış Tutar
A+,A-	300.000.000	%20	%50	30.000.000
BB- Altı	800.000.000	%20	%150	240.000.000
Derecelendirilmemiş	400.000.000	%20	%100	80.000.000

- Perakende Kredi Niteliğinde Taahhütler: 375.00.000

$2.500.000.000 * \% 20 * \% 75 = 375.000.000$

1 Yıdan Uzun Vadeli Taahhütler.....3.400.000.000

- *Kurumsal Kredi Niteliğinde Taahhütler: 2.087.500.000*

Risk Notu	Bakiye	KDO	Risk Ağırlığı	Ağırlıklandırılmış Tutar
A+,A-	750.000.000	%50	%50	187.500.000
BBB+,BB-	500.000.000	%50	%100	250.000.000
BB- Altı	1.500.000.000	%50	%150	1.125.000.000
Derecelendirilmemiş	1.050.000.000	%50	%100	525.000.000

- *Perakende Kredi Niteliğinde Krediler: 1.312.500.000*

$$3.500.000.000 * \% 50 * \% 75 = 1.312.500.000$$

Varlıkların Ağırlıklandırılmasına İlişkin Özet Tablo

Kalem	Risk Ağırlığı
Krediler	33.925.000.000
• Kurumsal Krediler	23.500.000.000
• Perakende Krediler	7.875.000.000
• Ticari G.Menkul İpoteği Karşılığı Krediler	2.000.000.000
• Kamu Kurum ve Kuruluşlarına Kullanılan Krediler	200.000.000
• Konut İpoteği Karşılığı Kullanılan Krediler	350.000.000
Takipteki Krediler	1.140.000.000
• III. Grup Krediler	840.000.000
• IV. Grup Krediler	300.000.000
• V. Grup Krediler	-
Gayrimenkuller	5.000.000.000
Gayrinakit Krediler	4.125.000.000
• Vadesine 1 Yıdan Fazla Kalanlar	725.000.000
• Vadesine 1 Yıdan Az Kalanlar	3.400.000.000
TOPLAM	44.190.000.000

3.) Sermayenin Hesaplanması

Sermaye yeterliliği hesaplanması işleminde sıradaki adım, sermaye tutarının hesaplanmasıdır.

Ana Sermaye	7.300.000.000
• Ödenmiş Sermaye	3.000.000.000
• Kar Yedekleri	3.250.000.000
• Dönem Net Karı	1.050.000.000
Katkı Sermaye	373.000.000
• Genel Kredi Karşılıkları	373.000.000
TOPLAM	7.673.000.000

4.) Sermaye Yeterlilik Oranının Hesaplanması

Sermaye yeterlilik oranının hesaplanmasında payı 3. adımda hesaplanan tutar, paydayı ise aktif kalemleri ve bilanço dışı yükümlülüklerin ağırlıklandırılmış tutarlarının toplamı ile piyasa riski ve operasyonel riskine esas tutarların toplamı oluşturur.

$$\text{Sermaye Yeterlilik Oranı} = \frac{7.673.000.000}{44.190.000.000 + 15.387.500.000 + 14.000.000.000}$$

$$\text{Sermaye Yeterlilik Oranı} = \% 10,4$$

B.İkinci Durum

Bu durumda banka herhangi bir ayırım yapmaksızın kredilerinin tamamını V. Grup olarak sınıflandırmakta ve % 100 karşılık ayırmaktadır. Diğer verilerde herhangi bir değişiklik yoktur. Yalnız bankanın ayırdığı karşılık dolayısıyla önceki dönem ve cari dönem karı değişeceğinden bu durum sermaye hesabına yansıtılmıştır.

AKTİF		PASİF	
Kasa	300.000.000	Mevduat	33.750.000.000
Menkul Değerler	9.000.000.000	Alınan Krediler	8.937.000.000
Bankalar	200.000.000	Genel Kredi Karşılıkları	373.000.000
Krediler	35.000.000.000	Özkaynaklar	6.440.000.000
Takipteki Krediler	4.300.000.000	Ödenmiş Sermaye	3.000.000.000
Özel Karşılıklar	-4.300.000.000	Kar Yedekleri	3.250.000.000
Gayrimenkuller	5.000.000.000	Dönem Net Karı	190.000.000
Aktif Toplamı	49.500.000.000	Pasif Toplamı	49.500.000.000

Takipteki kredilere % 100 karşılık ayrılması dolayısıyla net değerleri sıfır olacaktır. Bu sebeple asgari sermaye hesaplanmasında dikkate alınmayacaklardır.

Kalem	Risk Ağırlığı
Krediler	33.925.000.000
<ul style="list-style-type: none"> Kurumsal Krediler 	23.500.000.000
<ul style="list-style-type: none"> Perakende Krediler 	7.875.000.000
<ul style="list-style-type: none"> Ticari G.Menkul İpoteği Karşılığı Krediler 	2.000.000.000
<ul style="list-style-type: none"> Kamu Kurum ve Kuruluşlarına Kullandırılan Krediler 	200.000.000
<ul style="list-style-type: none"> Konut İpoteği Karşılığı Kullandırılan Krediler 	350.000.000
Takipteki Krediler	-
Gayrimenkuller	5.000.000.000
Gayrinakit Krediler	4.125.000.000
<ul style="list-style-type: none"> Vadesine 1 Yıldan Fazla Kalanlar 	725.000.000
<ul style="list-style-type: none"> Vadesine 1 Yıldan Az Kalanlar 	3.400.000.000
TOPLAM	43.050.000.000

Kredilere ayrılan karşılıkların değişmesi beraberinde sermayenin de değişmesini getirecektir.

Ana Sermaye	6.440.000.000
<ul style="list-style-type: none"> Ödenmiş Sermaye 	3.000.000.000
<ul style="list-style-type: none"> Kar Yedekleri 	3.250.000.000
<ul style="list-style-type: none"> Dönem Net Karı 	190.000.000
Katkı Sermaye	373.000.000
<ul style="list-style-type: none"> Genel Kredi Karşılıkları 	373.000.000
TOPLAM	6.813.000.000

Sermaye Yeterlilik Oranının Hesaplanması

$$\text{Sermaye Yeterlilik Oranı} = \frac{6.813.000.000}{43.050.500.000 + 15.387.500.000 + 14.000.000.000}$$

Sermaye Yeterlilik Oranı= % 9,4

Diğer veriler değişmezken sadece bankanın sorunlu kredileri sınıflandırmasındaki farklılığın sermaye yeterlilik oranını etkileyebileceği görülmektedir.

Kredilerin gecikme süreleri ve niteliksel kriterler göz önünde bulundurularak ilgili grubunda sınıflandırılması ve bu nispette karşılık ayrılması durumunda sermaye yeterlilik oranı %10,4 çıkarken, diğer halde yani kredilerin tümünün V.Grup olarak sınıflandırılması ve tamamına karşılık ayrılması durumunda sermaye yeterlilik oranı %9,4 olarak hesaplanmaktadır.

Bankanın sadece birinci durumda III.Grup olarak sınıflandırdığı 700.000.000,- YTL'yi tahsil ettiği kalan diğer bütün verilerin aynı olduğu varsayımıyla örnek bir sonraki yıla taşındığında;

I.Durum

Ayrılan karşılığın % 20 olması dolayısıyla paydaya 140.000.000 eklenecek, kredinin tasfiye olması dolayısıyla kredi riskine esas risk ağırlığı söz konusu olmayacağından paydadın 840.000.000 düşülecektir. Bu işlemler sonucu sermaye yeterlilik oranı % 10,6 olarak bulunur.

II.Durum

Önceki yıl krediye %100 karşılık ayrılması dolayısıyla oluşacak kar, yani sermaye yeterlilik oranının hesaplanmasında paya eklenecek tutar 700.000.000 olacak, paydada ise herhangi bir değişiklik olmayacaktır. Bu durumda sermaye yeterlilik oranı %10,4 olarak hesaplanır.

Bütün veriler sabit kalırken sadece sorunlu kredilerden sağlanan tahsilat sonucu I.durumda sermaye yeterlilik oranında yaklaşık % 1,9'luk bir iyileşme gözlemlenirken, II.durumda bu iyileşme yaklaşık %10 olmuştur. Bankaların sorunlu kredilerin yıllar itibariyle dağılımının düzenli olduğu varsayımında bu etkinin sadece ilk yıla mahsus olduğunu ileri sürmek mümkün olmakla birlikte ekonomideki bankaların sorunlu kredilerini etkileyebilecek nitelikte rakamların düzenli bir seyir izlemediği düşünüldüğünde bu etkinin tekrarlanabilir nitelikte olduğu ortaya çıkacaktır.³⁰ Bu durum da sorunlu kredilerin ayırım gözetmeksizin V. Grup olarak sınıflandırılmasının ve % 100 karşılığa tabi tutulmasının sermaye yeterlilik oranının ilgili olduğu dönemi temsil etme kabiliyetini zaafa uğratabilir nitelikte olduğu izlenimini vermektedir.

³⁰ Bkz: Benoit B. Mandelbrot, Richard L. Hudson, **Finans Piyasalarında (Saklı) Düzen: Risk, Çöküş ve Kazanca Fraktal Yaklaşımlar**, Çev.Metin Hüner, İstanbul, Güncel Yayıncılık, 2005

3.4.Kredi Riski Ölçümü ve Kredilerin Raporlama Süreci

Kredi riskinin tespit edilmesi aşamasında, kredilerin muhasebeleştirilmesi ile ilgili olarak önemli olabilecek bazı hususlara bu bölümde başlıklar halinde değinilmiştir.

3.4.1.Kredi Riskine İlişkin Yapılacak Açıklamalar

Basel Komitesi yayımladığı yeni Uzlaşıda (Basel II), uzlaşımın üzerine inşa edildiği üç temel bloktan biri olan piyasa disiplini kapsamında kredi riski ile ilgili olarak bir takım bilgilerin kamuoyuna aktarılması zorunluluğunu getirmiştir. Piyasa disiplini ile asgari sermaye yükümlülüğü (Birinci Yapısal Blok) ve denetim otoritesinin incelemesi (İkinci Yapısal Blok) sürecinin tamamlanması hedeflenmektedir.

Kredi riskinin ölçümünde kullanılan yöntemlere göre ilave bir çok bilgi talep edilmekle birlikte Uzlaşıda kredi riski ile ilgili olarak talep edilen genel nitelikli bilgiler sonraki sayfada tablo halinde verilmiştir.

Tablo 8: Basel II’de Kredi Riski İle ilgili Açıklanması Gereken Genel Nitelikli Bilgiler

Nitel Bildirimler	<p>Aşağıdaki hususları da kapsamak üzere kredi riski ile ilgili genel nitel bildirimler</p> <ul style="list-style-type: none">• Muhasebe yönünden kredilerin vadesinin geçmesi ve zafiyete uğramalarının tanımı• Genel ve özel karşılıklar için izlenen yöntemler ile kullanılan istatistiksel yöntemlerin tasviri• Bankanın kredi riski yönetim politikası• İçsel Derecelendirmeye Dayalı (İDD) yaklaşımları bütünüyle benimsememiş ancak bu yaklaşımları kısmi olarak uygulayan bankalar için 1)Standart Yaklaşım, 2)Temel İDD yaklaşımı ve 3)İleri İDD yaklaşımı kapsamındaki her bir portföyün içerdiği risklerin genel nitelikleri ve ileri yaklaşıma bütünüyle geçiş sürecinde risklerin transferi hususunda banka yönetiminin yapmış olduğu planlar ve geçiş için tespit edilen zamanlama.
Nicel Bildirimler	<p>Açıklama dönemi için temel kredi türlerine ayrıştırılmış toplam brüt kredi riski tutarı ile ortalama brüt kredi riski tutarı</p> <p>Temel kredi türleri itibariyle kredi türlerinin önemli alanlara ayrıştırılmış halde coğrafi dağılımı</p> <p>Risklerin temel kredi türleri itibariyle sektörlere veya kredi müşterilerine göre dağılımı</p> <p>Tüm portföyün temel kredi türleri itibariyle vadeye kalan sürelerle göre dağılımı</p> <p>Temel sektörlere veya kredi müşterilerine göre</p> <ul style="list-style-type: none">• Ayrı ayrı sunulmak üzere zafiyete uğramış kredi miktarı ile tahsili gecikmiş alacak miktarı• Özel ve genel karşılıklar• Ayrılan özel karşılıklar ile raporlanan dönemde zarar olarak yazılan krediler. <p>Ayrı ayrı sunulmak üzere zafiyete uğramış kredi miktarı ve mevcut ise tahsili gecikmiş kredi miktarı ile uygulanabilir olması halinde her bir coğrafi alana ilişkin olarak ayrılan genel özel karşılık tutarları</p>

Kaynak: Kaynak: Basel Bankacılık Denetim Komitesi, **Sermaye Ölçümü ve Sermaye Standartlarının Uluslararası Düzeyde Uyumlaştırılması (Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı)**, s.302

Genel nitelikteki bilgiler haricinde talep edilen bilgiler aşağıda başlıklar halinde yer verilmiştir.

- Kullanılan dış derecelendirme kuruluşları ve bu kuruluşlarca verilen notların kullanımını hakkında bilgiler
- Kredi riski azaltım süreci ile ilgili bilgiler
- Kredi risk ölçümünde kullanılan yöntemim detaylarına ilişkin bilgiler
- Teminatların tanımlanması ve değerlendirmesi ile ilgili bilgiler

Ülkemizde faaliyet gösteren bankaların kredi riski ile ilgili olarak mali tablo açıklamalarında yer verecekleri bilgiler BDDK tarafından yayımlanmış olan Bankalarca Kamuya Açıklanacak Finansal Tablolar ile Bunlara İlişkin Açıklama ve Dipnotlar Hakkında Tebliğde düzenlenmiştir. Söz konusu Tebliğde talep edilen bilgiler Basel I Uzlaşısı doğrultusunda hazırlanmıştır. Basel II Uzlaşısı metninde kredi riski ile ilgili olarak talep edilen genel nitelikteki bilgiler Tebliğde de talep edilmekle birlikte uzlaşıda risk ölçümünde kullanılan yöntem göre açıklanması gereken bilgiler, BDDK Tebliğini şekillendiren Basel I Uzlaşısında kredi riski ölçümünde yöntem çeşitliliği söz konusu olmaması dolayısıyla Tebliğe nazaran oldukça geniştir.

3.4.2.Kredi Türünün Belirlenmesi

Kredi türlerinin belirlenmesinde önemli bir husus kredi sınıfları arasındaki farkların net bir şekilde ortaya koyulması gerekliliğidir. Hali hazırda bankalar hitap ettikleri müşteri kitlelerini segmentlere ayırmışlardır. Bu segmentlerin Basel II'deki kredi sınıfları tanımlarının ülkemize adapte edilmiş şekilde verilen tanımlarına uygun olması uygulamada şüphesiz kolaylık sağlayacaktır.

Bu başlık altında belirtilebilecek en hassas nokta muhtemelen perakende kredi ve kurumsal kredi ayrımıdır. İlgili konu başlığında dipnot olarak verildiği üzere

Uzlaşta bu ayırım kesin değildir. Kurumsal krediler perakende olmayan krediler olarak izah edilmiştir. İşte problem bu noktada başlamaktadır. Uzlaşta metninde yer alan ve Avrupa Birliği mevzuatına uygun olan KOBİ tanımı ülkemizde kabul elden KOBİ tanımı ile örtüşmemektedir. Bunun açıklığa kavuşturulması gerekmektedir. Kaldı ki uzlaşta metninde perakende kredilerin belirlenmesi için kullanılan kriterlerden borçlu kriterinin açıklamasında “maruz olunan risk, bir gerçek kişi veya kişilerden veya bir küçük işletmeden alacakla ilgili olmalıdır”³¹ denmektedir. Dikkat edilirse burada KOBİ değil küçük işletme kavramı kullanılmıştır. Küçük işletme ile KOBİ aynı şey değildir.

3.4.3. Kredilerin Sınıflandırılması ve Sorunlu Kredilerin Tespiti

BDDK uygulamasında kredilerin sınıflandırılmasında temel referans kredi ödemelerinde karşılaşılan gecikmelerdir. Kredi riski hesaplamalarında ise rating notları kredi kalitelerini belirlemede kullanılmaktadır. Ülkemiz firmalarında bunun uygulanabilirlikten uzak olduğu açıktır çünkü, KOBİ niteliğinde olan ve derecelendirilmemiş firma yüzdesi oldukça yüksektir. Mevcut durumda kredi kalitelerinin belirlenmesinde cari uygulamanın ötesine geçebilmek pek mümkün görünmemektedir fakat uygulamayı işler hale getirmek mümkündür.

Kapsamlı bir çalışma ile ortaya koyulmamış olmakla birlikte ülkemizde kredi sınıflandırmalarının şeffaflığa pek de hizmet etmediği görülmektedir. Esasen bu durum düzenlemenin amacından değil yönteminden kaynaklanmaktadır. Şöyle ki, BDDK Yönetmeliğinde kredilerin sınıflandırılmasında yegane nicel kriter gecikme günü olarak belirlenmesine karşın alternatif veya destekleyici nitelikte bir takım niteliksel kriterler bulunmaktadır. Buna ilaveten bankalara, niteliksel kriterlerin göz önünde bulundurulması suretiyle gruplar arası aktarımda sıra takibinin devre dışı bırakılması yetkisinin verilmesi, ihtiyatilik kavramının özün önceliği kavramının

³¹ Basel Bankacılık Denetim Komitesi, **Sermaye Ölçümü ve Sermaye Standartlarının Uluslararası Düzeyde Uyumlaştırılması (Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı)**, Gözden Geçirilmiş Düzenleme Kapsamlı Versiyon, Haziran 2006, s.34

önüne geçmesine sebep olabilmektedir. Esasında buna net bir çözüm getirebilmek mümkün değildir zira kredi kalitesini niteliksel kavramlar ışığında belirlemek mantıklı olan yoldur. Hal böyle olunca da şeffaf raporlama bankaların inisiyatifine bırakılmak durumundadır.

Başlık altında üzerinde durulması gereken bir diğer husus da sorunlu kredi tespitidir. Mevcut uygulamada sorunlu krediler III., IV. ve IV. Grup krediler adı ile anılması sebebiyle yukarıda anlatılanlar burada da geçerlidir. Burada ilaveten üzerinde durulması gereken diğer bir husus ise kredilerin karşılıklarıdır. Kredi riski hesaplanmasında, ayrılmış olan karşılıklar brüt riskten indirilir dolayısıyla gerekli olan asgari sermaye tutarını etkiler.. Öte yandan gereğinden fazla ayrılmış olan karşılık raporlamanın şeffaflığını etkileyebilmektedir. Bu noktada ayrılacak karşılığın olması gerekli olan değeri nedir sorusu akla gelmektedir. Mevcut uygulamada bu sorunun cevabı BDDK tarafından yayımlanmış olan Yönetmelikte belirtilen değerdir. Fakat bu hassas konuyu kredileri belirli kriterler çerçevesinde beşe ayırıp buna göre belirlemek ne kadar doğrudur? Mevzu konumuzu açacak derinlikte olmakla beraber şunun belirtilmesi gerekir ki düzenleme, değinildiği üzere katı olmayıp bankalara esneklik vermektedir ki, daha önce de belirtildiği gibi özün önceliği ve ihtiyatilik kavramları arasındaki çekişme burada da görülmektedir.

3.4.4.Kredi Teminatlarının Kaydedilmesi

Kredi teminatlarının kaydedilmesinde kritik nokta değer tespitidir. Basel II'de standart yaklaşımda kabul edilebilecek teminatlara sınırlama getirilmiştir. Sayılan teminatlar arasında değerinin tespitinde önem arz edeni ise ipoteklerdir. Gayrimenkul değerlemesi başlı başına bir uzmanlık gerektirmektedir. Hukuk sistemimizde gayrimenkul üzerine tesis edilebilecek ipotek ile gayrimenkulun ekspertiz değeri arasında bir bağ bulunmamaktadır. Fakat teminat olan gayrimenkulun değeridir. Bu sebeple teminatların kaydedilmesi hususu denetlenebilmesi zor bir mekanizma olarak ortaya çıkmaktadır. Teminatların

kaydedilmesi sırasında yapılacak hatalı uygulama, söz konusu kayıtların kredi riski hesaplamalarında veri olarak kullanılacak olması sebebiyle hatalı sonuçların ortaya çıkmasına sebep olabilecektir.

SONUÇ

Çalışmada bankacılık sistemine yön veren temel düzenleme olan Basel Uzlaşıları kapsamında kredi riski tespiti ile finansal raporlama arasındaki ilişkinin ortaya konulması amaçlanmıştır. Kredi riski ile finansal raporlama arasında karşılıklı ve bütünüleyici olmak üzere iki tür ilişkinin varlığı görülmüştür.

Finansal raporlama ve kredi riski arasındaki karşılıklı ilişki, muhasebe sisteminden kredi riski hesaplamalarına veri teşkil edecek bilgi transferidir. Sermaye yeterlilik katsayısının hesaplanması dahilinde kredi riskinin belirlenmesinde kullanılan verilerin önemli bir kısmı muhasebe sistemi kaynaklıdır. Bu da doğru şekilde yapılan muhasebe kayıtlarının doğru sermaye yeterlilik oranını beraberinde getireceği sonucunu doğurmaktadır. Doğru muhasebeleştirme bir opsiyon değil zorunluluktur. Fakat çalışmanın ikinci ve üçüncü bölümlerinin ilgili kısımlarında da detaylarına yer verildiği üzere kredilerin sınıflandırılması ve karşılık uygulamasında bankaların değerlendirmelerinin ön planda tutulması dolayısıyla, kredilerin muhasebeleştirilmeleri de ilgili düzenleme sınırları dahilinde bankaların inisiyatifine bırakılmıştır.

Kredi sınıflandırması ve karşılık uygulamalarında nicel kriterlere nispeten daha belirleyici olan nitel kriterlerin varlığı, kredi sınıflandırmasının farklı şekilde gerçekleştirilebilmesi ihtimalini ortaya çıkarır. Üçüncü bölümde yer alan örnek uygulamada da görüldüğü üzere kredilerin sınıflandırması sermaye yeterlilik oranını etkileyebilecek niteliktedir. Bu da bankaların sermaye yeterlilik oranında, kredilerin sınıflandırmasına bağlı olarak farklılıklar ortaya çıkmasına sebep olabilecektir. Konu hakkında kapsamlı bir çalışmaya rastlanılmamış olmakla birlikte ülkemizde faaliyet gösteren bankaların sorunlu kredilerine ayırdıkları karşılık yüzdelerinin yüksekliği dikkate alındığında Bankacılık sistemimizin ihtiyatlı davrandığı anlaşılmaktadır.

Kredi sınıflandırmalarındaki farklı uygulamalar dolayısıyla ortaya çıkan heterojen durumun önüne geçmek amacıyla kredi sınıflandırmalarının tamamen

niceliksel kriterlere bağlanması, kredi ilişkisinde kredinin kalitesi ve tahsil edilebilirliğinin niceliksel kriterlerden ziyade niceliksel kriterlere bağlı olması sebebiyle sağlıklı sonuç vermeyecektir. Burada düzenleyici kuruluşlar tarafından yapılabileceklerden ziyade kredi sınıflandırmalarının ve dolayısıyla karşılıkların olduğundan farklı gösterilmemesini sağlamak bakımından homojen yapıyı oluşturmak büyük ölçüde bankaların elindedir. Bankalar; kredi karşılıklarını belirlerken kredi sınıflandırmalarında kendilerine tanınan sınıflar arası aktarım yetkisinin niteliksel şartların varlığı halinde gerçekleştirilebileceğinden hareketle kredilerin olduğundan daha iyi gösterilmesinden kaçınmaları gerektiği gibi daha kötü gösterilmesinden de kaçınmalıdırlar.

Teminatların kaydedilmesindeki farklılıklar da sermaye yeterlilik oranını etkileyebilecek nitelikte bir diğer unsurdur. Özellikle teminat değerinin değerlendirilmesi (Gayrimenkul ipoteği, ticari işletme rehni gibi) sonucu belirlendiği teminatlarda bu husus önem kazanmaktadır. Bu tür teminatların değeri çeşitli faktörlere (coğrafya, sosyal yapı, teminat değerinin büyüklüğü) bağlı olarak değişkenlik gösterebilmektedir. Teminat değerlendirmelerine yön verecek şekilde çeşitli istatistiki çalışmalara dayanarak hazırlanacak düzenlemeler, bu değerlendirmelerin daha sağlıklı yapılmasını sağlayabilecektir.

Kredi riski ile finansal raporlama arasındaki bütünleyici ilişki ise kredi riskine ilişkin bilgilerin kamuya aktarılmasıdır. Banka mali tabloları kredi riskinin ve bu riske esas kaynakların net şekilde anlaşılabilmesini sağlayamazlar. Bu nedenle bunlarla ilgili finansal tablo açıklamalarında bir takım detay bilgilere yer verilmelidir. Hali hazırda ülkemizde kredi riskine ilişkin bilgilerin kamuya açıklanmasını düzenleyen mevzuat Basel II Uzlaşısına kıyasla daha dar yapıdadır. Ülkemiz bankacılık sisteminin Basel II'ye adaptasyonu çerçevesinde bu düzenlemenin de yenilenmesi gerekecektir.

BİBLİOGRAFYA/KAYNAKÇA

- Alparslan, Melike : Şeffaflığın Önemi Üzerine Bir Değerlendirme, **Türkiye Bankalar Birliği Bankacılık ve Araştırma Grubu**, Ocak 2002, (Çevrimiçi), www.tbb.org.tr/turkce/arastirmalar/Transparency.doc, 2 Nisan 2007
- Altıntaş, M. Ayhan : **5411 Sayılı Bankacılık Kanunu, Basel- I ve Basel II Düzenlemeleri Çerçevesinde Bankacılıkta Risk Yönetimi ve Sermaye Yeterliliği**, Ankara, Turhan, 2006
- Bankacılık Denetleme ve Düzenleme Kurumu: **Bankalarca Kamuya Açıklanacak Finansal Tablolar ile Bunlara İlişkin Açıklama ve Dipnotlar Hakkında Tebliğ**, 10.02.2007, RG:26430
- Bankacılık Denetleme ve Düzenleme Kurumu: **Bankaların Muhasebe Uygulamalarına ve Belgelerin Saklanması İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik**, 22.11.2006, RG:26333
- Bankacılık Denetleme ve Düzenleme Kurumu: **Finansal Piyasalar Raporu**, Aralık 2006, (Çevrimiçi), http://www.bddk.org.tr/turkce/Raporlar/Finansal_Piyasalar_Raporlari/1651BDDK_FPR_Aralik2006_27042007.pdf , 10 Mayıs 2007
- Bankacılık Denetleme ve Düzenleme Kurumu: **Banka Kredilerinin ve Diğer Alacakların Niteliklerinin Belirlenmesine Bunlar İçin Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik**, 01.11.2006, RG: 26333
- Bankacılık Denetleme ve Düzenleme Kurumu: **Bankaların Kredi İşlemlerine İlişkin Yönetmelik**, 01.11.2006, RG:26333
- Bankacılık Denetleme ve Düzenleme Kurumu: **Bankaların Özkaynakları Hakkında Yönetmelik**, 01.11.2006, RG:2633

Bankacılık Denetleme ve
Düzenleme Kurumu:

On Soruda Yeni Basel Uzlaşısı, Ocak 2005,
Ankara, (Çevrimiçi),
http://www.bddk.org.tr/turkce/Basel-II/125010_Soruda_Basel-II.pdf , 12 Haziran
2007

Basel Bankacılık Denetim
Komitesi :

**Sermaye Ölçümü ve Sermaye Standartlarının
Uluslararası Düzeyde Uyumlaştırılması (Yeni
Basel Sermaye Uzlaşısı), Gözden
Geçirilmiş Düzenleme, Kapsamlı Versiyon,**
Haziran 2006, (Çevrimiçi),
<http://www.bddk.org.tr/turkce/Basel-II/3370Basel-IIKapsamli.pdf>, 18 Haziran 2007

Basel Bankacılık Denetim
Komitesi :

**Sermaye Ölçümünün ve Sermaye
Standartlarının Uluslararası Düzeyde
Birbiriyle Uyumlaştırılması, İkinci Yapısal
Blok-Denetim Otoritesinin İncelemesi,**
Haziran 2004, (Çevrimiçi),
http://www.bddk.org.tr/turkce/BaselIII/1245Pillar2-Turkce-son_000.pdf, 16 Haziran 2007

Basel Bankacılık Denetim
Komitesi :

**Sermaye Ölçümünün ve Sermaye
Standartlarının Uluslararası Düzeyde
Birbiriyle Uyumlaştırılması, Üçüncü Yapısal
Blok-Piyasa Disiplini,** Haziran 2004,
(Çevrimiçi), <http://www.bddk.org.tr/turkce/Basel-II/1244Pillar3-TR.pdf>, 16 Haziran 2007

Basel Comittee on Banking
Supervision:

Enhancing Bank Transparency, September
1998,(Çevrimiçi),<http://www.bis.org/publ/bcbcs141.pdf>, 2 Haziran 2007

Basel Comittee on Banking

Supervision:

Overview of the New Basel Capital Accord
(Consultative Paper), April 2003, (Çevrimiçi),
<http://www.bis.org/bcbs/bcbsep3.htm>, 16
Temmuz 2007

Basel Comittee on Banking

Supervision:

Sound Practises for Loan Accounting, July
1999,(Çevrimiçi),
<http://www.bis.org/publ/bcbs55.pdf> ,
15 Mart 2007

Basel II ve KOBİ'ler

Çalışma Grubu:

Basel II'nin KOBİ'lere Etkileri, **Bankacılar
Dergisi**, Sayı:58, Eylül 2006, İstanbul

Beattie, Vivien, vd. :

**Banks and Bad Debts: Accounting for Loan
Losses in International Banking, England**,
John Wiley&Sons Ltd, 1994

Beşinci, Murat, Feridun Kaya:

“Uluslararası Finansal Piyasalardaki Yasal
Düzenlemeler ve Basel II'ye Uyum Süreci”,
İktisat/İşletme ve Finans, Kasım 2005,
Sayı:236, s.50-64

Bilge, Ali, vd. :

“Kriz Sonrası Türk Bankacılık Sektörü, İstanbul
Yaklaşımı ve Sonuçları”, **İktisat/İşletme ve
Finans**, Temmuz 2004, Sayı:220, s.4-35

Crouhy, Michel, Dan Galan,

Robert Mark :

“ The Use of Internal Models: Comparison of the Basel Credit Proposals with Available Internal Models for Credit Risk”, **Capital Adequacy Beyond Basel**, Ed. by. Hal. S. Scott, New York, Oxford Universty, 2005, pp.197-258

Florini, Ann M.:

Does the Invisible Hand Need a Transparency Glove? The Politics of Transparency, (Çevrimiçi),
<http://info.worldbank.org/etools/docs/library/18299/florini.pdf>, 14 Temmuz 2007

Frankston, Fred M, Charles D.

Mecimore, Micheal F. Cornick:

Bank Accounting, 3.bs., U.S.A., American Bankers Association,1987

Geçer, Turgay :

“ Basel II ve Kredi Riski : Kaos İçinde Düzen”
Active Banka, Eylül-Ekim 2004

Hirst, D. Eric, Patrick E. Hopkis,

James M. Wahlen :

“ Fair Values, Income Measurement and Bank Analysts’ Risk and Valuation Measurements”,
The Accounting Review, Vol.79, No.2, 2004
pp.453-472

International Accounting Standarts

Board :

Financial Instruments: Disclosures, London, 2005, IFRS 7

Kaya, Resul :

Banka Kredi Karşılıkları ve Muhasebe Uygulamaları, Y.Lisans Tezi, Ankara, 2002

Mandelbrot, Benoit B., Richard L.

Hudson:

Finans Piyasalarında (Saklı) Düzen: Risk, Çöküş ve Kazanca Fraktal Yaklaşımlar, Çev.Metin Hüner, İstanbul, Güncel Yayıncılık, 2005

Mucuk, İsmet :

Modern İşletmecilik, 8. bs., İstanbul, Türkmen Kitabevi, 1998

Özbay, Emrah :

Halka Açık Bankaların Kamuyu Aydınlatma Yükümlülüğü, Sermaye Piyasası Kurulu Yeterlilik Denetleme Dairesi, Yeterlilik Etüdü, Haziran 2004, (Çevrimiçi), www.spk.gov.tr/yayinlar/kye/2004_EmrahOzba y.pdf, 1 Nisan 2007

Parasız, İlker :

Para, Banka ve Finansal Piyasalar, 8.bs., Bursa, Ezgi Kitabevi, 2005

Parasız, İlker :

Modern Bankacılık Teori ve Uygulama, 2.bs. Bursa, Ezgi Kitabevi, 2007

Sayar, Zafer :

“Uluslararası Muhasebe Standartları Kapsamında Halka Açık Bankalarda Kamuyu Aydınlatma Aracı Olarak Mali Tablolar” **Muhasebe ve Denetime Bakış**, Ocak 2001, s.71-78

Sayım, Ferhat :

Bankalarda Kredi Karşılıkları Sistemi ve Vergisel İncelemesi, İstanbul, Türkiye Bankalar Birliği, 2006

Şahinkaya, Serdar : “Bankacılık Sistemi, Sanayileşme ve Alexandr Gershenkon”, **İktisat/İşletme ve Finans**, Aralık 2005, Sayı:237, s.5-16

Sermaye Piyasası Kurulu: **Aracı Kuruluşların Sermayelerine ve Sermaye Yeterliliğine İlişkin Esaslar Tebliği (Seri:V, No:34)**, 26.06.1998, RG:23384

Working Group on Transparency
And Accountability: Report of the Group on Transparency and Accountability, Bank of International Settlements, October 1998

Yasaman, Hamdi: **Banka Hukuku İle İlgili Makaleler, Hukuki Mütalaalar, Bilirkişi Raporları**, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2005

Türkiye Muhasebe Standartları
Kurulu: **Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme**, (TMS:39)

5411 Sayılı Bankacılık Kanunu (5472 Sayılı Kanun İle Güncellenmiş), Kabul Tarihi: 19.10.2005, RG:01.11.2005/25983

6762 Sayılı Türk Ticaret Kanunu, Kabul Tarihi:29.06.1956, RG:09.07.1956/9353

İnternet Siteleri

<http://www.iasb.org/About+Us/About+the+Foundation/History.htm> , (Çevrimiçi)
16.06.2007

<http://www.bis.org/about/history.htm>, (Çevrimiçi), 4 Mayıs 2007

<http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/EXTABOUTUS/0,,contentMDK:20040614~menuPK:41699~pagePK:43912~piPK:44037~theSitePK:29708,00.html>,
(Çevrimiçi) 2 Temmuz 2007